

KISFALUDI
LIPTHAY IMRE
BARS ÉS HONT MEGYÉK ALISPÁNJÁNAK
ÉS
ORSZÁGOS TÖRÖKÜGYI KÖVETNEK
EMLÉKEZETE.

A XVII. SZÁZADI MEGYEI KÖZÉLET TANULMÁNYOZÁSÁUL

UJRA ÁTDOLGOZTA

BOTKA TIVADAR,

MAGYAR TUD. AKAD. L. TAG ÉS BARSMEGYEI ARANYOS-MARÓTHI KERÜLET ORSZÁGGYÜLÉSI
KÉPVISELŐJE.

PEST,

NYOMATOTT EMICH GUSZTÁV, MAGY. AKAD. NYOMDÁSZNÁL.

1867.

rajz. Marastoni J.

nyomt. Reiffenstein és Rösch Bécsben.

Emory Lipstaj de Kisfalud
Vice Comus C. Hus Bors Mapp
la

A

KORÁN ELHÚNYT*)

KISFALUDI LIPTHAY GYULA UR,

CS. K. ARANYKULCSOS ÉS T. KOMÁROMMEGYE FŐISPÁNI HELYTARTÓJA

SÍRONTÚLI EMLÉKÉNEK

BARÁTI KEGYELETTEL

A

S Z E R Z Ő.

*) Született Nagy.-Endréden Barsmegyében 1827-ki sept. 16-kán, meghalt Komáromban 1866-ki septb. 30-kán.

ELŐSZÓ.

Még 1862-ben a Knauz Nándor és Nagy Iván magyar academiai tagok által megindított „Magyar Tudományos Értekező” folyóiratban, a tizenhetedik századbéli megyei közéletnek ismertetéséül egy értekezést ezen czim alatt: „Országos gyűlölet, országos tisztelet” három czikkben adtam ki. A tengely, mely körül az általam rajzolt megyei dolgok és események forognak, oly két politikai és történelmi jelentőségű országos férfiú volt, kiknek ellentétes életirányuk az akkori közvélemény birói széke előtt, a beismert érdemek és az elkövetett bűnök szerint igazságos ítéletet húzott vala maga után. Több volt azonban ennél a czél, mely tollat adott kezembe :

tudniillik feleleveníteni példákban atyáink azon lelkes eljárását, mely által az autonom megyék alkotmányunk bástyaivá váltak.

Ugyan erre tekintettem ama jogtörténelmi tanulmányok közrebocsátásában is, melyeket a Budapesti Szemle 1865 és 66-ki füzetei a vármegyék régi szervezetéről tőlem hoztak.

A mi már a jelen monographia új átdolgozását illeti: minthogy annak kiváló tárgya Bars megye egyik régibb és jelesebb családja kitünő ősenek közéletére vonatkozik, e nemzetség érdemes tagjaiban az azon kegyeletes óhajt keltette fel, hogy a fennemlített Tud. Értekezőben mintegy elrejtve más nemű cikkek közé ékeltrajz, egy folytonos egész szövegben lásson napvilágot. Innét az első lendület az új átalakításra. Mit Méltóságos Kisfaludi Lipthay András Püspök úr és a Pozsonyi Káptalan Prepostjának a sajtó költségeit illető készséges megajánlása teljes valóságra kegyeskedett emelni.

Néhány szót még a szerkezet igazolásául. A történelmi előadásnak csak úgy lehetvén igaz bece és hitele, ha adatai nem pusztá állításokra vagy kétséges iratokra, hanem hiteles és biztos kútfőkre van-

nak fektetve: bátran nyilváníthatom, hogy az egész értekezés szövegében nincs csak egy legparányibb tény és dolog felhozva, mely vagy Bars és Hont megye régi hiteles jegyzőkönyvei és levéltári okmányaiból, vagy a családnál lévő és más megnevezett biztos forrásokból nem lenne merítve.

Kelt Pesten, június 27-kén 1867.

A szerző.

Lipthay Imre a régibb megyei élet vezetőinek valódi eszményképe. Akarjuk a megelőző századok megyei életét ismerni? tanulmányozzuk irányadó tényezőit, milyen volt Lipthaynk első sorban. Habár ő nem volt főállású királyi hivatalnok, sem a nagyságosak rendéből, sem rendjelt nem viselt gomblyukán; de esze, helyes tapintata, fel- és lefelé kiváló népszerűsége, jelleme, tevékenysége, a közügynek szentelt bokros fáradalmai, s nagy vagyona után épen úgy lehet vala a szerencsének oly magas polczra emelt kegyeltje, mint sok kis kezdetből nagyra nőtt egykorú társai: az Illyésháziak, Koháryak, Eszterházyak, Rákóczyak, Pethék, és kiket Bocskay meg Bethlen kora századokra felmagasztalt.

Lipthay az új emberek nyomán nem járt: a királyi udvar közelébe nem tolta magát, a hatalmas két bibornok, Forgács és Pázmány pártfogását feltétlen megadásával nem vadászta, a nádorok és közügyek élén álló főemberek bizodalma, melylyel megajándékozták, magán céljaira nem zsákmányolta ki. Őt, az egyszerű hazafit, a megyei szerény kör kielégíté; és országos nagy ügyeket időszakonként végezvén, visszatért mindannyiszor a kedves megyei pályájához.

Jellemének még egy érdekes vonására találunk, mely vezérfonalként egész közéletén végig húzódik: ez a szó teljes értelmében állami ildoma, eszélyessége, melynek segélyével minden válságok, mik az ő idejében a hazát érték, veszély nélkül vonultak el, mind fölötte, mind az általa kormányzott két megye fölött.

A mi emberünk a XVI-ik század második felében született. Atyja György Barsmegyében, hol lakását tartá, megyei királyi rovó (dicator) volt, s habár mint ilyen az adó kivetésével és beszedésével foglalkozott, földieinek bizodalját mégis annyira tudta kiérdemelni, hogy kétszer, úgymint 1577- és 1581-ben országgyűlési követül választatott meg. *)

Fia Imre közpályáját a XVI. század utolsó esztendejében kezdé meg Hontmegyében az atyai hivatallal, a királyi rovósággal. De Honthoz akkor a török hódoltság kerületéhez tartozó Pilismegye is tartozván, Lipthay Imre hivatala erre is kiterjedt. Ez utóbbi megyében jó alkalmat talált a török hódoltsági ügyek iránt bő ismereteket és tapasztalást szerezni magának, melyeknek aztán a haza szolgálatában, mint később látni fogjuk, kiváló hasznát vette.

Mily sebesen fejlett ki emberünk tehetsége a megyei rövid idejű szolgálatban, kitűnik azon meglepő választásból, mely őt 1603-ban az Apostolokozzlása utáni csütörtökön Selmeczen tartatott tisztújító gyűlésen érte. Hont Rendei ekkor Lipthayt a leköszönő Palásty József helyébe, annélkül, hogy a jelenlevő Dersffy Miklós főispántól kijelelést szorgalmaztak volna, közakarattal alispánnak kiálták ki. „Communi omnium — mondja a jegyzőkönyv, — tam magnatum quam nobilium voto et suffragio.“ **) Valóban szép kitüntetés egy fiatal embernek, ki csak minap lépett a megyei közpályára; hatalmas ösztön arra, hogy minden tehetségét a megyei szolgálatnak szentelje. És Hont Rendeinek éles szemei nem csalódtak. Ezen korszak általán véve a megye élén álló férfiak választásában kitűnő tapintatot tanúsított; kegyelet, tömjénezés, pártoskodás, erőszakolás ismeretlenek valának.

Magyarországban már ekkor a politikai légterhelve volt romboló anyaggal. Erős kísértet várt tehát a fiatal alispánra,

*) Barsmegye 1577-ki és 1581-ki jegyzőkönyvei.

**) Hontmegye 1603-ki procoll. p. 527.

kinék vállaira, mivel Dersffy katona lévén, főispánságával nem bajlódhatott, egész súlyával nehezedett vala a megyei sikamlós kormányzás. És Liphthay az egész bekövetkezett válságos korszakban, mely Bocskay hadjárata, és a trón birtokáért vívó királyi testvérek vészes mozgalmai alatt bekövetkezett, az alispáni kormány gyeplőt 1609-ig (az akkori szokás szerint évenként hivatalában marasztatván) erős kezeiből ki nem ereszté. Sajnos, hogy ezen időszakra vonatkozó megyei jegyzőkönyvek több évi hézagok és elmosódott írásuknál fogva nem tanítanak ki bennünket körülményesen azon mozzanatokról, melyek közt Liphthay e nehéz napokban vezette megyéjét. De már maga a fennemlített évenkénti marasztása, később pedig a kiléptét követő szívélyes ragaszkodás, valamint azon ildomos, tapintatos eljárás is, melylyel a Bethlen korszak alatt a szomszéd Barsmegyét a vészes zátonyok közt szerencsésen a révpartra segíté, bizonyosságul szolgálnak arról, hogy Hontot is a vészes válságok közepett sikerült neki megóvni.

Hont Karai és Rendei már a béke partján pihenének, midőn 1609-ben Laetare utáni vasárnapot követő csötörtökön Szebele-ben tisztéptő székertartanak vala és abban a lelépő Liphthaynak hív szolgálatjáért nem csak köszönetet szavaznak, hanem jövőre is segédkezét kikérik. „Universitas decernit, — így fejezték ki magokat jegyzőkönyvileg — domino Emerico Liphthay gratias agendas esse, petendumque, ut adhuc in futurum quoque in serviat comitatu.” *) Különös eddig előttem megfeytetlen körülmény az, hogy ezen honti tisztújító gyűléshez a nádor Illyésházy, ki nem volt Hont főispánja, küldött négy tagból álló alispáni kijelölést. **)

A hivatalon kívül álló Liphthay ezután is szeretettel volt Honthoz kötve, és a benne helyezett remény és bizalomnak tel-

*) Hont m. jegyzőkönyv. 1609-ről pag. 4.

**) U. ott: tandem in praesenti generali congregatione lectae sunt liberae Iplis ac Mfici Dni Comititis Stephani Iliesházy Palatini Regni, quibus pro eligendo novo vice Comite nominantur sat. pag. 4.

jesen megfelelt. Még azon gyűlésben az adó róvásával többet magával megbizatván, azt készségesen elvállalta; ugyanazon esztendőben a török hódoltsági ügyben Szőgyénbe, Érsekújvárba, és kétszer Bécsbe küldetett; utána való évben a török császári adó tárgyában szintén kétszer az ország nádora Thurzó Györgyhöz járt. *) Meg kell mindjárt itt említenem, miről alább sokszor hallani fogunk, hogy Lipthaynk a török hódoltsági ügyben országos híri szakember és notabilitas volt. Már a Zsitvatoroki béke megkötését követő 1607-ki első tárgyalásoknál a török és magyar birtok közt megállapítandó határok kérdésében ott találjuk működni. **) Utolsó szolgálatja Lipthaynak, mielőtt Honttól elbúcsúzva Barsnak szentelé tevékenységét, azon missio volt, melyet 1611-ben october 15-ki gyűlésen a Kassán tartózkodó Thurzó nádorhoz vállalt magára. ***) De már ekkor egyik lábával Barsnak politikai terén állott, mint alább feltűntetjük. Különös talányszerűséggel bír e részben azon jelenet, hogy Hontnak 1612-diki april utoljáról való jegyzőkönyve Lipthay Imrét már Barsmegye alispánjának címezi, holott, mikép megemlíttendő csallhatlan adataink bizonyítják, még csak azon évi május 10-kén lőn Barsban alispánnak választva.

Habár az idézett jegyzőkönyvek ürességei miatt nem jutottak ránk nyomai annak: vajon az 1603—1609. korbeli nagy jelentőségű országgyűléseken képviselte-e Lipthay Hontvármegyét, mint megyei választott követ? de ha talán ily minőségben nem is vett volna részt Lipthaynk a nevezett hongyuléseken, ott kellett neki lenni, mint Regalistának; mert ő is egyike volt ilyeneknek, kik az 1608-ki törvény előtt Magyarországbán a dietára királyi meghívó levelekkel meghivattak, mint a Jászay közölte azon időbeli kancellariai normativumból kétségtelen: „Demum ex ordine nobilium, — így szól az, — potiores et qui cum bonis

*) Hont m. jegyzőkönyv. 1609-ről 37., 52., 66., 75., 98., és 105-dik lapokon.

**) Hont m. protocoll 1607-ről.

***) U. o. 151. lap.

tam judicio et prudentia alios anteeunt, separatim accerseantur.“ *)

Ennyiből áll, mit eddig Liphay Imrének Hontban folytatott munkás közéletéről az ottani megyei adatok hézagánál fogva világosságra hoznunk sikerült. Elég ezen kevés is arra, hogy utat nyisson azon hatványozott tevékenységnek, melyet Barsba költözvén, a megyei közigazgatás körén kívül sok felé érvényesített.

És most erre megyünk át, ismertetendők oly hazafiúi pályát, mely adatokban gazdagon felszerelve, a régibb megyei életnek tanulságos rajzát tünteti előnkbe.

Liphaynak neve a barsi ügyek jegyzőkönyvében nem előbb, mint 1607-ben található. E megye kebelében néha Léván tartván lakást, jószágainak nagy része is itt lévén, Bars rendei követelték tőle, hogy a marcalis gyűléseken megjelenjék. Elmaradási mentségét azonban bevették és ott áll az az említett évi jegyzőkönyvi lapokon.

Négy évvel későbbben léptette fel Liphayt Thurzó György nádor a hódoltsági ügyben a dunáninneni vármegyék részéről, a mikor őt Barsnak ily átirattal, mely 1611-ki April 8-kán kelt, mutatta be: „Emlékezhötik kegyelmetek róla, az elmúlt esztendőben király urunk ő fölsége bizonyos fő commissariusi által a hódult falu határinak eligazításában az töröknél mennyit munkálkodott légyen, de mindez ideig is, az dolog végre nem mehetett köztük, hanem mintegy függőben maradt. Annak okáért akaránk kegyeteknek értésére adnunk, hogy mi Litassy Istvánt és Liphay Imrét küldöttük el az Dunán innét lévő hódult és hódulandó faluknak jó módjával hogy végére menjenek, mely faluk nem szabadultanak meg volt az töröktől megvött végházakkal együtt és kiknek kellessék ennek utánna is a töröknek behódolniok és az Esztergom várának az töröktől megvételéig

*) A szabad kir. városok szavazat joga országgyűléseken. Pesten 1843. Liphay Imre neve mint Regalistáé a 38. lapon olvasható.

mely faluk szolgáltak mind végiglen és melyek állottak el az hódulás melől, hogy annak jó módjával végére menvén, számát lajstrom szerint ide minékünk behozzák, kit mi is bizonyosan értvén, azon lajstrom szerint az dologról ő fölségét tudósíthassuk. Kiról intjük kgket, hogy ha ez megnevezett személyek az dolognak megtudakozására az kgk megyéjében is (érhetlen két szó) kgtek ellent semmiben ne tartson, hanem minden segítségével legyenek nekik, kit mind ő fölsége s mind mi jó néven vehessünk.“ *)

Hivatalos érintkezésbe jöven ekép a megyei rendek Lipthayval, még azon esztendőben Augusztus 25-ki közgyűlésből a nádor által Kassára kitüzött tartományi gyűlésre Mászlik Albert alispánnal követül küldötték. A nádor ekkor törvényellenes ügyet sürgetett ott, személyes felkelést Báthory Gábor Erdély fejedelme és annak török meg hajdú segítsége ellen, mely Forgács hadait Erdélyben végveszélylyel fenyegeté. A nádor most a bécsi tanács és Klesl műveinek eszköze volt. Bars követei, már september 9-én tanácskoztak vele Kassán. Az 1608 a. c. 2. t. czikk az ország beleegyezése nélkül semmi háborút nem engedett. Erre hivatkoztak utasításuk szerint Lipthay és társa. Mindazáltal, így nyilatkoztak tovább, a vármegye nem vonja meg a segítséget, csak ne vádoltassék a közelebbi országgyűlés előtt törvényszegéssel. Ez értelmű óvásuk és ajánlatukról a nádortól bizonyítványt vettek ki *) és azzal már a september 27-ki megyei gyűlésen küldetésükről számoltak; a boszús nádor pedig, nehogy az ajánlat papíron maradjon, irta a vármegyére: „ha hazájának javát megmaradását kívánja kegyelmetek s valami segítséggel akar lenni, Kgtek azt ne halassza, hanem ez levelünk látván, mindjárást prestálja, mert ha késedelmes lesz az kgtek segítségküldése lennt, nem leszen ez után köszönet sem ő fölségétől sem tőlünk.**) A barsi segédhad nem késett, Szobonja Ist-

*) Eredetijő Barsmegye levéltárában.

**) Lásd az igazoló okmányok közt I. sz. a.

***) Barsmegye levéltárában.

ván vezetése alatt elég korán jött Erdélybe, hogy a vereségnek és futásnak részese legyen.

A neveztem alispán nem sokára a következő 1612. év tavaszán meghalálozott. Úgy hiszem, hogy most mindnyájok szemei Liphayra fordultak. A megye felszólítá a főispánt, tartson választást. Dóczy Szatmárból nem jöhetett, de nem is szeretett a barsi gyűlésekre járni, melyek elveivel ellenkező irányt követek. Az akkori szokás szerint tehát mással helyettesíté magát, megbizta a volt alispán Zmeskalt a tisztujítás kitűzése és vezetésére. Zmeskal maj. 10-re hitta meg a vármegyét tisztválasztani, de betegség miatt személyesen nem mehetvén, Laszkárról majus 8-kán így adta elő mentségét és a reábizottakat: „hogy nagyságtok és kegyelmetek közibe az congregatioba magam főispán úram parancsolatjára nem mehetek, nagyságtoktól és kegyelmetektől bocsánatot kérek, mely méltó mentségemet azoktól, az kik beteges állapotamat láták, ngtok és kgtek értse meg.

„Ír főispán uram ő nga énekem, hogy az congregatioba be menvén, ő nga credentionalissát ngtoknak és kgknek bepresentáljam, és az mellett levelemben denominált személyeket, kik közül Vice Ispán uram választassék denomináljam ugymint Liphay Imre, Bossany György, Tajnay György és Simony Gábor uramékat. Ezek közül ngtok és kgtek az úr Istent ő szent fölségét segítségül híván, viceispánt válasszon.“ *)

A jegyző felolvasván Zmeskal levelét, a kijelelték közül Liphay Imre egyesült akarattal alispánná választatott. Ezen tisztujítás jegyzőkönyvében először olvasom a „candidati vicecomites“ kifejezést. Dóczy a megválasztott alispánt Szatmárról Junius 17-kén kelt soraival így köszöntötte: „megértettem hogy az nemes vármegye, és az én akaratom is accedálván, Kegyelmedet választotta Viceispánnak, örültem, kívánván az úr Istentől, hogy Kgd mind ő fölségének s mind az vármegyének kedvesen szolgálhasson, az oda felvaló állapot felől Kgd énnékem gyakran

*) Barsmegye levéltárában.

irjon, Kgdet kérem. Szolgáim ha miből megtalálják kgdet hon nem létemben, pusztá jószágomnak legyen kgd segítsége és ol-talma. Kgdnek meg szolgálom. Innét kgdnek nem tudok írnom egyebet; Bátor Gábor ismég ujonnan hivatja az hajdút oda le Erdélybe, mert Brossó táján ellensége támadott; ha azok az ellenségek ökörré változhatnának, jobb szívvel mennének az hajdúk oda le. Mi lesz a vége, az idő megmutatja. Jóakaró uraimnak és barátimnak, az kik megérdemlik, kgd ajánlja szolgálato-mat.“ *) Mily szabatos, mily kedves irány ez. Mennyi része van benne Doczynak a titkár tolla mellett, határozottan nem mond-hatom, hanem minden leveleit, melyeket mint főispán Barsba írt, összevéve, azok édes mézes szavakban többnyire áradoznak. Ott állanak sokféle változtatásban szokott kifejezései: „én ke-gyelmetek jóakaró szolgálja, barátja, atyafia, szomszédja vagyok.“ „Valamiben hasznosan kedveskedésemet és szolgálatomat meg-mutathatom kegyelmeteknek, jöllehet távol vagyok, igyekezem mindenkor azon.“ — „Hiszem Istent, rövidvaló meglátom ke-gyelmeteket, akkor magamis bizonyosan offerálok accomodá-lom magamat kegyelmetekhez.“ Mindezek és hason synonymák szavak voltak, de nem érzelem hangjai.

Dóczyt a szathmári végház és azon nevű megye főispáni szolgálatja a barsi főispánság gyakorlatában akadályozván, a vármegye kormánya Liphay alispán kezibe került. Azonban, habár közjogi elveik ellentétben állottak, bizalma az alispán kor-mányzói tapintata és talentuma iránt oly nagy volt, hogy azon hét év és négy hó alatt, míg Barsmegyét együtt szolgálták, és mely idő alatt nem kevesebb, mint 95 közgyűlés tartaték, Dóczy csak három gyűlésen jelent meg, az ügyeket tehát gyűléseken, és gyűléseken kívül Liphaynak kellett vezetnie.

Ha Liphayt gyűlésről gyűlésre és minden hivatalos eljárá-sait akarnám egyenkint követni, melyek különben az akkori me-gyei élet tanulmányozása nézetéből mind érdekesek, egy roppant

*) Barsmegye levéltárában.

vastag monographiává nőné ki magát ezen emlékirat, mi czélvesztés lenne; arra szorítkozom tehát, hogy annyit hozzak össze közéletéből, mi az ez értekezés czímében körvonalozott képet előnkbe tűntesse.

Ismernünk kell mindennek előtt a tért, melyre Liphay hivatalakor lépett, különösen a megyének és hazafiaknak Dóczy főispánhoz való viszonyát s ennek közéletét, mit kissé körülményesebben kell megírnom.

Midőn Barsnak főispáni széke Dobó Ferencznek, a felejtethetlen egri hős fiának, halála által 1602-ben megüresedett, Dóczy András Maximilian főherczegnek kamarása volt, hol német nyelvet, német ruhát és szokásokat vett fel. Képzeltetni tehát, hogy a megyei üres kormányshékre nevezését, mi 1603-diki augusztus 10-én történt, a vármegye örömmel nem fogadta. A következő évi január 29-re lőn a beigtatási közgyűlés hirdetve Zsarnóczára, melynek tőszomszédságában esik Revistye vára, a Dóczyak összészke. Az új főispán a szokott esküt a gyéren jelenlevő Karok és Rendek színe előtt letette. De a megyei jegyzőkönyv egy árva szót nem hoz a rokonszenv és beigtatási ünnepély részleteiről. Az országban válságos volt már ekkor a közhangulat. Csak egy szikra hiányzott a kész gyúanyag lángbáhozatalára. A prágai tanácsadók nem késtek vele. Az 1604-ki törvénybe a törvényhozó test tudta, híre és beleegyezése nélkül a vallási 22-ik czikk beoktroyiroztatott, becsempésztetett. A megye követe és alispánja Zmeskal Jeroszló még az országgyűlés helyén Istvánfy Miklós nádori helytartó előtt az ellen tiltakozott. Tettét küldői helyeselték. Ezen évben szinte az országban készülő viharok előestéjén tizenhat közgyűlést tartott e vármegye. Augustus 19-kén megjelent maga a főispán is tisztújítást tartandó, de leginkább azért, hogy érvényre juttassa a két királyi leiratot, melyekkel köz felkelés és országgyűlésen kívüli segedelem szorgalmaztaték. A főispánnak nem sikerült a k. leiratoknak elfogadást szerezni. A megye gyanúja, hogy a hadi készület Erdély és a Részek ellen van irányozva, nem volt alaptalan. Mielőtt a vármegye a királyi kívánatok tárgyalásába ereszkednék, más vármegyék eljárását,

különösen az akkor nagy hírben álló Nyitraét akarta hallani. Ez volt a végzés, Dóczy pedig vele keserves elégedetlen. Azon évi dec. 30-kán tartott tizenhatodik közgyűlésre tehát ismét személyesen ment el, most részben kedvezőbb kilátással. Nyitra, Pozsony és más felső megyék megajánlották a felkelést és segédelmet, beleegyezett tehát Bars is, azon hozzáadással, hogy ezen vármegyék felkelő seregével mind végig egyesülve maradjanak a barsi felkelt honvédek. E határozatnak az országgyűlési utasítás kölesönöz értelmet. E gyűlésen olvastatván fel ugyanis Mátyás főherczeg regalisa, melylyel 1605-ki január 6-ra tűzte ki az országgyűlést, a megye a megválasztott követeknek, a főispán jelenlétében, szoros utasításul adta: hegy az octroyalt 22. cikk kitörését szorgalmazza és a felső magyarországi zavarok (Bocskay) nem fegyverrel, hanem jó móddal szüntessenek meg. Tudva van, hogy ez országgyűlés, mivel a vármegyék közül kevesen jöttek össze, meg nem tartathatott.

Hagyjuk el a belháború eseményeit egész azon ideig, míg Bocskay hadai Bars határát átlépik. Homonnai serege augusztus 10-én 1605. Zsarnoczán tartott állomást, honnan a vezér a Revistyei várban tartózkodó főispánhoz követet menesztett, ki őt a hűség nyilvánítására szólítaná fel. Válaszát így jegyzé fel Homonnai ismeretes naplójában: „eleget esküvék, hogy szemben leszen velem, mondván, hogy ő is híve magyar nemzetünknek és ő felségének (Bocskayt érti) hive, de minthogy kalapos süvege és német saruja vala, Isten bocsásson neki.“

Tovább így folytatja Homonnai Bálint a felkelők fővezére: „Ez napon (Augusztus 11-kén) Sarnochyán Revistyéből aláhivatván Dóczy András Uramot, Sanchi György uram a varban zálog levén, Dóczy úr megesküdött az ő feölsége (Bocskayt gondolta) hűségére és hogy más nap az németeket kiküldi az várból, egy almafa alatt állván, előtttem arra esküszik.“

Négy nappal később közgyűlést tartott a vármegye Kis-Tapolcsányban: a szerencsi cikkeket kihirdette, hadat adott a felkelők zászlója alá, követeket indított a hűség kijelentésével,

szóval, Bocskay pártjához szegődött. Dóczy Endre pedig a mily hamar lett Bocskay híve, oly hamar adott ki rajta. Már augusztus 20-án tudva volt visszapártolása, a miért rögtön a főispánságból letétetett. Illyésházy mint országkormányzónak a megyéhez küldött parancsában ez áll: „minthogy penigh az kegyelmetek feő ispánya az Dóczy András uram elszakadott a maga nemzetségtől és velünk nem tart egyet, az gyűlésbe is sem fejedelmünk sem mi magunk nem érdemlett meg tőle, hogy csak egy levelet irt vala, avagy csak egy emberét küldötte volna közinkbe, azért eő feőlsége akaratiábúl kegyelmeteknek tudtára adom, hogy ezután feőispánnyának Dóczy uramot ne tartsa se ismerje kegyelmetek, az feőispányságot eő feőlsége maga tartja meg míg kegyelmeteknek feőispányt nevez.“ *) A bécsi békekötés mind-ezeknek más fordulatot adott.

Dóczy, kit az imént rosszul kiállott tűzpróba még inkább az udvarhoz csatolt, a vármegye kormányzásába tetteleg visszahelyezte magát; de a megyei nemesség követelte, hogy a provisorium alatt történt letételét nem önkényleg, hanem a kormány közbenjöttével hozza helyre. Az alatt más téresb kört tűzött a felsőbbség Dóczy tevékenységének Felső-Magyarországban, mi azoknak, kik ez okon menekülni szerettek volna főispánságától, víz volt malmokra. De Bécsben mindamelllett, hogy a távolság és katonai rendeltetése ritkán engedett neki módot a vármegye gyűléseire eljárni, mégis a főispánságban megtarták. A megye vonakodásának véget vetett egy királyi parancs, melyet 1610-ben egy közgyűlésnek maga személyesen adott át. Szerinte a vármegyének kötelessége: Dóczyt törvényes főispánnak elismerni. Ez alkalommal másodszor tette le főispáni esküjét a közgyűlésben.

Ugyanekkor a tisztikar szokásos évenkénti leköszönését kijelentvén, az új tisztválasztást a legközelebb tartandó közgyűlésre tűzte ki a főispán. Szent Egyed napja utáni pénteken gyűltek össze a megye nemesei Maróton. A főispán is megjelent. De

*) Barsmegye 1605-ki protocollumában.

a választás vezetését, nem tudni mi okon, egykori alispán Zmeskal Jeroszlóra bizta és a candidatiót kezébe adá. Ebből, miként látni fogjuk, nagy tűz támadott. Az öreg alispán Szöllősy János semmi esetre nem akart többé szolgálni, habár az ő neve is a candidáltak sorában állott; mellette pedig: Kálnay Ferencz, Bossányi György és Gyczy György nevei. Közölök egy sem volt jelen. Ez tiltakozásra szolgáltatott okot. Mégis Kálnay Ferencz lön alispánnak megválasztva. Behívására tekintélyes két egyén, Majthényi László szerémi püspök és Bossányi János a királyi tábla bírása küldetett ki. Még az nap indultak Kálnayt felkeresni és már másnap eredménytelen járásukról ily jelentést tettek: Kálnayt semmikép rá nem birhatták az alispánság elfogadására. Mentségére felhozta először: hogy az ország törvényeit nem tudja; hogy ily jelentős hivatalra még fiatal; végre hogy gróf Erdődy Kristóf szolgálatjában lévén, ez őtet elbocsátani nem akarja; ha mindazáltal ettől feloldását kinyerhetné, hódolni fog a vármegye akaratjának. Mire végzés keletkezett: Kálnay köteles volt a hivatalt elvállalni és mivel ezt feltétlenül nem tevé, a törvény birsága, száz forintban marasztaltatik azzal, hogy ha 14 nap alatt helyét elfoglalja, ment lesz a birságtól.

Nem lesz feltűnő, hogy ily szembevaló törvénytelen eljárás felizgatta a kedélyeket. A provocalt eredmény el nem maradt: párt alakult. Még e gyűlésen nem csak óvást tettek a főispán hatalmaskodása ellen, hanem panaszoló küldöttséget is rendeltek a nádorhoz. A párt feje Litasy István volt, megyénk egyik régi családjának nagy birtokú és tüzes vérű ivadéka. A gyűlés közhelyén mondott magyar szavait a huszáros latinságú protocollum örökitette. Ugy állanak ott, mint a vaskeretben foglalt drágaköves emlékek, a régi megyei életet hűn jellemzők: „Főispán uram, mondá a pártfőnök, ne vessen viceispánt a vármegyére mint egy úr barát.“ *) (sic) „Sértés!“ hangzott a másik részről. Litasy

*) Ezen kifejezést „Ú r b a r á t“ a törökök czímül használták magyar levelezéseikben. Azt jelenték tehát Litasi szavai, hogy a főispán török módon hatalmaskodik.

folytatá: most is azt mondom, hogy ő nagysága az vármegyét az ő szabadságából ki ne vegye, mert azelőtt is úgy éltünk vele, még Dobó Ferencz idétt is, és az eleink is; főispán uram kettőt választott (érti a candidatiót) a vármegye közül és az vármegye is azonképen kettőt; azért most is ahhoz tartjuk magunkat.“

Még ennél elevenebb színekben tűnik fel a főispán és a nemesség közti ellenszenv azon keserű vitákban, melyek a nádor előtt a pöstyéni fordőben folytak. Az ország első hivatalnok a kiengesztelést és a megye nyugalmát eszközendő, egy leiratot menesztett a vármegyéhez, melynek kelte 1610-dik esztendő szeptember 11-ke, hanem mivel ez az elnöki szék felé túlságosan gravitált, a cél el nem volt érve. Zavarossá lett általa a szeptember 23-kán tartott közgyűlés, mikép az ekkor hozott határozatok mutatják. Kálnay Ferencz erőszakolásával ugyanis, mellőzve az előbbi végzést, felhagyott a főispán és gyöngye pártja. Maszlik Albert közakarattal választatott alispánul. A nádori leiratra keletkezett viták hevesességét pedig a protocollum ezen szavai jellemzik: „invalidatum praesens mandatum per voces (szavazást jelent) dominorum et nobilium.“ Azt tán nem is kellene említenem, hogy a jegyzőkönyvbe igitatott nádori parancs kereszt húzással van megsemmisítve.

Dóczyznak, miután a nagy jelentőségű szatmári kapitányságra (most tábornoknak mondanók) tétetett át, még ritkábban lehetett a főispánsága alatt lévő Barsmegye kormányával foglalkoznia. És mégis az ellenszenv a távollévő irányában sem aludt el. Ennek kórjeléül vehető, hogy Litasy Istvánt, a főispán ellenes pártnak fejét a legelőkelőbb követségekkel bizta meg a megye: a királyi fölséghez, ismételten a nádorhoz, országgyűlésekre, nádori vagy is tartományi gyűlésekre küldték; ilyenkor aztán küldői a bizalom túlságában ki mentek a törvény határából is, például, midőn 1613-ki november 4-én ültött közgyűlésből akép választák őt követül, hogy ha megbetegednék, maga választhasson mást maga helyett. Ellenben a főispáni párt emberei

többszörfire mellőztettek és a törvény szigora irányukban szorosán alkalmaztatott.

A tartós főispánellenes tüntetésnek egy nemét tette az alispáni *salarium*. Az alispáni tisztibér száz forintot tett ekkor, melynek hasonfelét nem csak Barsban, hanem országszerte a főispánok kötelesek voltak viselni; fizették is a régi időben, mikor még jövedelmes volt a főispánság, mikor magok neveztek azokat; de ebbeli joguktól 2-ik Ulászló törvénye által elűttetvén, a tizenhatodik században pedig úgyszólván minden jövedelemtől elesvén, az alispáni tisztbért fizetni vonakodtak. Már Dobó Ferencz, a dúsgazdag és bőkezű főispán, megtagadta azt, és csak kivételképen fizetett néha, ha kedves embere ült az alispáni széken. A vármegyék azonban a régi szokásra támaszkodva, a követeléstől el nem állottak, sürgették minden előkerülő alkalommal, sürgették executiobeli fenyegetésekkel is. Bars nemessége ugyan ezt tette Dóczy Endre ellenében, ki egy alkalommal meg is ígértette maga részéről az alispáni ötven forintot Simonyi György által. E közben Liphay Imre, 1612-i majus 10-kén az alispáni székre emeltetett. Nagy birtokú és gazdag úr, távol minden fukarságtól, sok pénzét áldozta fel a közügy és megye szolgálatjára; a hivatalával járó tisztibér főispáni felétől még sem volt szabad elállnia. Követelte, komolyan és sokszor. Dóczy ígérését be nem váltotta, sőt az 1613-ki december 5-kén tartott közgyűléshez irt válaszában azzal szabadkozott: hogy az alispán a főispánt illető birságokból elégítette ki magát. Erre végzéssé lön: meg kell a főispánt kérdeni, melyek azon birságok? és mivel erre sem felelet sem pénz nem érkezett, a vármegye pedig már executióval is fenyegetőzött, Liphay alispán a megyével lévő solidaris összeköttetésénél fogva kénytelennek látta magát az 1614-ki szent Fábian és Sebestyén napját követő pénteken tartatott közgyűlés előtt kijelenteni: hogy addig sem gyűlést, sem törvényszéket nem fog tartani, míg a főispán kötelességének eleget nem teend. — Egyébiránt vannak az emberek életében bizonyos pillanatok, melyekben a kebel szigorát lovagiasság

szokta felváltani az ellenfelekezet irányában is. Dóczy ápril 13-kán bőki Paczót Judittal vala összekelendő és az idő szokásához képest ez ünnepélyre a vármegyét meghitta. A patriarchalis hangulat ekkori sajátságaihoz tartozott minden előkelők lakodalmánál a vármegyék képviselőit szemlélni. Kitüntetés, de egyszerűs mind kellék volt az. A meghívó levelet a megye nemessége a közgyűlésen felolvastatá, lakodalmi ajándékot is határozott; de arról egy szegény hang sem jó elő a jegyzőkönyvben, hogy az esküvőre megyei követek küldettek volna. Már fentebb láttuk, hogy főispáni beigtatása is tiz év előtt ily örömtelenül mult el. Honnét ezen tartós ellenszenv és hangulat?

Dóczy minden oly alkotmányos közügyben, melyet a hazafiak buzgón és melegen pártoltak, mindig ellentartó volt. Aljas utakon járt. Felső-Magyarországon és a Tisza vidéken ez időben két ember volt, kiktől minden tisztelet és rokonszenv elfordult: Homonnai Druget György és Dóczy Endre. Vésé és hason érzelmek kapcsai fűzték őket össze és minden oly fondorkodásnál együtt láttattak, melyeket a vallás és alkotmányos szabadság ártalmára és ennek fő oszlopa az erdélyi fejedelem Bethlen Gábor megbuktatására Klesl bibornok szótt vala. A törökkel és Bethlennel csak imént kötött béke ellen nyilvánosan fellépni nem lehetvén, Homonnai és Radulj oláh vajdának magán vállalatkép kell vala a hadjáratot megindítani. Dóczy egyik fő eszközül használtatta magát és még hozzá elég ügyetlen is volt, mert a titkot a fejedelemhez irt levelében elárulta, kijelentvén: „hogy nekiek meg vagyon onnan felől hagyva s parancsolva, hogy senki utókat meg ne álja az felől megnevezett két fő embernek bebocsátásokban.“ Aly a budai vezér, békerontók egyikének nevezi őt, a szolnoki táborból 1616-diki junius 23-dikán Forgách Zsigmondhoz küldött levelében. Mennyire keserítette és aggasztotta Felső-Magyarországot a kettős békének ily szentségtelen megtörése, mely az ország ezen részét a háború színhegyévé teendette, ki tetszik azon panaszos kifakadásokból, melyeket a Kassán összegyűlt vármegyék a többi megyékhez irt

felszólításukban az ármánykodó urak, névszerint Dóczy ellen is, használtak.

Ha csak ezekből akarnók megmagyarázni azon engesztelhetetlen gyűlöletet, mely Bethlent Dóczy ellenében halálig vezette, nem találtuk volna meg az igazi kulcsot. Igaz ugyan, hogy Bethlen ezen békeháborításért Dóczyt és Lónyayt száműzetni kívánta, midőn kész hadának visszahúzásába a kassai tartományi gyűlés közbevetésére beleegyezett; de más okok voltak azok, melyekből Bethlen halálos ellenszenve Dóczy iránt főtáplálékot nyert. A fejedelem konstantinápoli követe Borsos Tamás ily fölfedezésről tudósította urát: „elmúlt időkben volt felségednek házában járó inasa, az ki még Báthory fejedelemnek is bejárója volt, de nem nagy állapotú ember, az kivel Dóczy uramnak nagy conventiója volt, egy-egy óra két-két száz arany, melyet minden óra megküldött Dóczy Uram neki. Az mely inas minden actáit leveleit Báthory fejedelemnek és felségednek is in paribus kiküldte, melyekbe maga is olvasott, s ezt bizonyosan tudja, de az inasnak nevét soha tőle ki nem vehetém. Ugyan studio admoneála is, hogy felségednek írjak felőle, hogy felséged ezféléltől igen őrizkedjék.“ Képzelmű, mily rossz vért okozott ezen ármány Bethlenben, ki mindenben oly szemes s gondos tudott lenni. És mit mondjunk azon érzület és benyomásról, mit Dóczynak a hajdúság elnyomására kifogyhatlan törekedése a fejedelem boszús szívében támasztott, holott ez volt az ő Jancsár serege. Ide világít egy gyászos episod, Dóczynak következő embertelenségéről. Homonnai fegyveres emberei 1616-ki october 30-kán elfogták Simoni Györgyöt a hajdúk vitéz főkapitányát, ki Bethlen szolgálatjában állott és átadák őt Dóczynak. „Igen örüle rajta Dóczy András, — mondja a sárospataki krónika, — azt tudja vala, hogy immár az derék triumphusra jutott, illudalja, bosszontja vala, kínozással fenyegeti vala, maga annélkül is halálos sebben vala és netalán azfelől, a mint a közvélekedés vagyon, ugyan megkínozták. . . . Meghala a sebben. Testét Dóczy András az ebeknek akará kivettetni, ugyan meg is cselekszi vala, de fele-

sége (Dóczyné) intercedála érte, mondván: ne cselekedgye ezt kegyelmed Uram, mert, a mint én hallom, igen vitéz ember volt ez és kár volna ilyen gyaláztatot halála után rajta tenni. A felesége megkérvén a testet, a várban a templom mellett temetteti el ceremonia nélkül. Ezt érdemelte, így zárja be a kronikás, a jó vitéz ember, a ki hazájának hiven és igazán nagy szükségben sokat szolgált, magyar úrtól.“ Ennél undokabb volt a gyanú, melybe a köznép előtt az okon esett, mintha vendégeit méreggel ölte volna meg. Ráfogták névszerint, hogy böszörményi hajdú kapitányt, vacsorára marasztalván megétette. „Vendégségbe menni ez időben igen félelmes vált. A Dóczy András vendégsége és Dóczy pohara, példabeszéddé lőtt volt.“ Én azonban ily alávaló gonosztságot nem tartok a hír által eléggé bizonyítva; annyit mégis bizonyít, hogy azon ember jelleme, kit képesnek tartottak ezen rút elvetemedettségre, rosz lábon állott.

Mily magas fokra hágott Dóczy iránt már akkor a hazafiak gyűlölete, midőn 1619-ben Bethlen zászlói alá sorakoztak, kiti-
nik azon engesztelhetetlen követelésből, melyet Kassánál fegy-
veresen gyülekezve, a városi polgársághoz, a békés megmara-
dásnak főfeltételeül intéztek vala. Minden megújuló alkudozás-
nak a felkeltek részéről az volt főpontja, hogy Dóczyt kezükbe
adják. A feladást megelőző napi vagyis szeptember 4-ki városi
jegyzőkönyv szerint a szövetséget magyar urak Dóczyt „calami-
tatum et malorum omnium fax et tuba“ czimmal bélyegezik,*) és
végleg kijelentik, hogy addig nem nyugosznak, míg ki nem fogják
őt nekik szolgálatni. Mi másnap meg is történt. Rákóczy György
foglya lön, ki őt sept. 8-kán Patakra hozta és Bethlen rendelkezé-
sége a várban őrizteté. A fejedelem után sept. 18-kán Szántóra
vitték, vasba verték és másnap Kemény Boldizsár felvigyázása
alá adva, Fogarasba küldetett. Bethlen maga eleibe nem bocsá-
totta. A császár és más előkelők közbevetése nem volt képes

*) Kassa városának 1621-ki jegyzőkönyvi kivonata, Dr. Frankl
Vilmos tanár szivességből velem közölve.

Bethlent kiengesztelni és Dóczynak szabadságot eszközölni. Kémény János, a később leendő fejedelem, Boldizsárnak fia, azt írja: hogy atyja tisztes állapotban tartá a foglyot, vadászni, vendégeskedni kihordta magával, noha vas volt a lábán. A következő 1620-ki február hónapban meghalálozott. Neje megosztá vele a keserű sorsot. Rokoniban és unoka testvériben oly kevés volt a szerencsétlen iránti részvét, hogy még 1623-ban is az özvegygel perben állottak a miatt, mert jószágaihoz oldal öröklés által jutván, a temetési költségekhez járulni vonakodtak. De a vármegye protocollumaiban is, melyeket szorgalmasan megolvastam, a legegyszerűbb utóhang, a legszárazabb emlékezet nincs többé róla, mintha soha sem lett volna a világon. Csak az egy hű asszony nem feledkezett meg a mindenkitől elhagyottról, ki az idegen földön immár tíz évig porlott maradványait Fogarasból Leleszre hozatta és takarította el, hogy legalább a haza földjével, melynek hűtelen fia volt, béküljenek ki hamvai. Sírkövének felirata Szirmay szerint következő: „Quid fata, quid mundus valet? „Lector vide. Andreas Dóczy de Nagy Luche, Mathiac et Ferdinandi II. Imp. Cousiliarius, Partium Regni Hungarie Supremus Generalis, Comitatum Bars et Zathmar Comes, Cubicul. Reg. Majestatis et Zathmar Comes. Capitaneus. Principe olim Gabriele Bethleu insurgente a militibus ejusdem, nihil infidelitate Cassoviensium permotus, reluctans captus, ad arcem Fogaras transmissus, ubi obiit. Febr. A. 1620. ac tandem Leleszini humatus. Spectabilis ac Magnificus Dominus Alexander Sennyey S. C. R. Mattis. Consiliarius, Cubicularius, postquam Generosam Dominam Juditham Paczoth relictam ejusdem Domini Generalis sibi in matrimonium copulasset, uterque amoris conjugalis conceii grati crexerunt. Die — A. 1631. Abiit quiescit ille praevious, vide ut sequaris providus.“

Ezeket előre kellett bocsátanom, hogy ismerve Dóczy főispánnak a megye és hazafiak irányábani viszonyát, ne tűnjék fel talánykép azon viszony, mely más részben az alispán Lipthay és a főispán közt létezett.

A megszakitott fonalat e szerint ismét felvevén, elemezzük Liphthaynak első nehéz feladását hivatala kezdetén.

A megye 1610-től két pártra volt osztva, mit a főispán ferde viselete, és az iránta való országos gyűlölet okozott. Dóczynek édes szavai az egyszerű őszinteséghez szokott kedélyekre nem hatottak. Válságos időkben, melyek Liphthay alispánságán végig huzódnak, ki sem lett volna képes a pártokra szaggatott megyét helyes tapintat és eszély nélkül kellőkép kormányozni. Első műve tehát az új alispánnak az volt, hogy a személyeskedések, miket a megyében talált, befolyása alatt háttérbe vonultak. Minek dicső eredménye az vala, hogy összeforrott a megye közönsége egy compact erkölcsi testté és ilyen maradott azon tizennégy év alatt, míg élén állott.

A jó hazafinak több nemei léteznek. Vannak, kik békés hangulatuknál fogva nem éreznek vágyat lázas társak közt a közjót szolgálni; vannak, kik tulszárnyaló tehetségek érzetében a gyöngéc, a pulyákat kerülve a közszolgálattól visszavonulnak; vonzerővel csak a nagy tehetségek bírnak, ha az ügyek élére állanak. Ily állapotban volt a megye Liphthay megválasztása előtt. Beléptével minden jelesek körülötte sereglettek. Ez időre esnek Bars legderekebb emberei: Litasy István, Bossányi Mihály, Szobonya Pál, Kalnay Ferencz, Kosztolányi László s. a. t. mind tehetséges szilárd jellemű férfiak, kik aztán új vezérok alatt kitartóan szolgáltak a közügynek.

E tájékozás után, vizsgáljuk, mikép felelt meg az alispán Liphthay a hivatal által elvállalt kötelességének. Számolok helyette. A kegyes olvasók foglaljanak bírói széket és az elsorolandó statisztikai adatokra figyeljenek.

Gyűlések lévén azon küzdter, melyen a megyék alkotmányos élete folyott, azok szaporasága, száma, mutatja a megyei élet fokát. Mennyi éberség és tapintatra volt szükség abban, ki ezen hullámozó tengert kormányozta?

Tartatott pedig Liphthay alispánságában:

1612-ben 10 közgyűlés Barsban.

1613-ban 17 közgyűlés Barsban.

1614-ben 13 " "

1615-ben 14 " "

1616-ban 13 " "

1617-ben 19 " "

1618-ban 9 " "

1619-ben 16 " "

1620-ban 15 " "

1621-ben 19 " "

1622-ben 15 " "

1623-ban 11 " "

1624-ben 18 " "

1625-ben 5 " "

1626-ban 3 " "

Összesen 188 közgyűlés Barsban.

Megjegyzendő, hogy az 1612. és 1626-ik esztendőben Liphthay alispánsága előtt és után végzett közgyűlések ez összegben nem foglaltatnak. A fentebbi idő alatt Liphthay 22 gyűlésen nem volt jelen, betegség és hivatalos járatok által akadályozva, 7 gyűlésen a főispánok és pedig Dóczy 3-on, Forgács pedig 4-en vitték az elnökséget: így tehát 159 gyűlés Liphthay elnökségére maradt. De minek is számláltam a főispánok előülését? kik távol a megyétől, katonai hivatásuknak élve, a tisztválasztások kitizésén kívül, alig adták más életjeleit főispánságuknak; tetteleg Liphthay főispánkodott, ő kormányozta egyedül a vármegyét.

A megyei ügyek és a közjó szükségévé tették Liphthay működését Bars határán kívül is, mi által következő járatok estek terhére:

Jelen volt barsi követül 1613-ki, 1619-ki, 1622-ki és 1625-ki országgyűléseken;

Az 1619-ki novemberi, 1620-ki, 1621-ki, 1623-ki Bethlen által tartott hongyűléseken;

Az 1612-i (kétszer) 1613-i, 1615-i tartományi gyűléseken;

Thurzó György, Forgács Simon, Thurzó Szaniszló és Esz-

terházy Miklós nádorokhoz 28 ízben járt, ezen számból 20 az elsőöt illeti;

Bethlenhez a megye és ország ügyeiben 8-szor küldetett;

Bécsbe járt még Hontból a zsitvatoroki béke érdekében;

Konstantinápolyba mint ország követe 1619-ben juliustól deczemberig; Budára azon évben a török vezérhez kétszer, ismét 1627-ben és 1631-ben; az úgynevezett török tractákra pedig mint biztos majd minden évben.

Még Forgács és Pázmány bibornokok, Bouquoi, Kolonics és Teuffenbach tábornokok, Thurzó Imre és több másához ismételten, úgy, hogy alig volt az országban tekintélyes személy, ki vel egykor máskor hivatalos viszonyba nem jött volna. Végre

Nem szabad említetlenül hagynom, hogy a királyi és Bethlenpárt közt Hainburgban 1621-ben megindított békealkudozás akadályainak elhárításával is Ilyésházy Gáspár társaságában, Bethlen és az Ország Rendei részéről bizatott meg; valamint illő megemlitenem, hogy a nikolsburgi békekötés eszközzésére küldött országos biztosok sorába, a vallásügyi országos választmányokba pedig ő, a 17-dik század catholicusa, a protestansok osztatlan akaratóval is nem egyszer hivatott és választatott.

Tartsunk ezen jelentős statistikának egyes érdekesb tárgyai fölött egy kis szemlét.

Mikor Liphay az alispáni székre ült, vége volt már a kudarczczá vált erdélyi hadjáratnak. A lobogók, melyekre Erdély visszaszerzése vala írva, elvesztették vonz erejüket Magyarországon, sőt a nemzet hite az volt, hogy Erdély külön állása a magyar nemzet érdekében fekszik. Mikor tehát a nádor az 1612-ki juliusra a Dunán inneni megyéket Trencsinbe összegyűjté, hogy Erdélybe török és hajdú veszedelem czime alatt újabb hadjáratot rendezhessen és a király akarata szerint segédpénzt kérjen, nem talált többé elegendő viszhangra. Ezen érzületnek volt tolmácsa Liphay is, kit a megye követül oda küldött. A julius 25-én alkotott tartománygyűlési határozat kifejlett törvényhozási tapintat bélyegét viseli magán, és annyira tanulságos, hogy

kötelességemnek tartom nagy részét közleni: „Megértvén a Dúnán innen való követek . . . Palatinus urunk ő nagysága kiadott propositióit és kívánságait, hogy ez mostani gonosz hírekhez képest, kik országunk veszedelmére és romlására volnának a természet szerint való ellenség felől . . . noha azon propositióknak tractálását bizonyos okokból magunkra nem akartuk venni, de megtekintvén azokat az okokat és ratiókat, melyeket ő nsga előszámlált, hogy ne ítéltesünk, hogy magunknak nagy veszedelmes állapotban segíteni nem akarunk, az ő nsga kívánságára arra mentünk, hogy ha jövődőben (kitől Isten oltalmazzon) országunkra nyilván való ellenség haddal jönne, nem úgy mint offensive, hanem mint deffensive . . . készek leszünk ő nsga személye mellé minden négy portától egy-egy lovast két hónapra, pro hac saltem vice in presenti anno expediálni, ilyen okokkal és protestációkkal:

Először, hogy az által szabadságunkat és régen országunkban megtartott szokást ne láthassunk violálni, hogy particulariter végeztünk effelől.

Másodszor, hogy Palatinus urunk ő nsga törekedjék császár urunk ő felségénél a mi kegyelmes fejedelmünknel, hogy az országgyűlése mentől elébb celebráltassék, holott Status et Ordines Regni de omnibus publicis negotiis együtt végezhesse.

Harmadszor, hogy Palatinus urunk ő nagysága arra igen nagy gondot viseljen, hogy ez az expeditio nonnisi in maxima extrema necessitate regni pro publico bono et permansione legyen, és personalis Insurectio ne legyen.

Negyedszer, hogy ez által foedus cum turcis compositum semmi móddal exparte nostra ne violáltassék és ne rumpáltassék.

Ötödször, hogy erdélyi atyánkfiaiak, kik velünk confederatusok, romlásokra ne következék.

Hatodszor, hogy ez obligationk által császár urunk ő fölsége, az mi kegyelmes urunk, mely subsidiumot kíván tőlünk, complacaltassék ő nagysága által, és excusaltassunk az articulushoz continentiaja mellett, mely in publicis con-

stitutionibus regni vagyon Decret (V.) Uladislai regis articulo primo.“*)

Ezen esztendő végén még egy vidor és egy nehéz feladással bízott meg Liphay. Amaz alatt a nádorleány lakadalmára lett küldetését értem, hol a menyasszonynak egy aranyozott ezüst mosdó medenczét és ibriket adott a megye nevében át. Kellemetlenebb volt a bibornok primáshoz való járása, Forgács Ferenczet t. i. az alispán köteleztetett megkeresni: ne ellenkezék a vármegyével, mely a katonatartás és fizetés terhéért az érseki jobbágyságra is, a régi szokás és ország végzése alapján kiterjesztette. Az innét támadott bántalmakról kissé alább lesz szó.

A megyék, mikép a trencsényi tartományi gyűlés végzésében láttuk, országgyűlést sürgettek. A király azt az 1613-ki febr. 24-re tűzte ki. Bars az alispán Liphayt és Litasy Istvánt választá követül. Messze vezetne, ha belé kellene ereszkednem azon rossz hangulat magyarázatába, melyet a megalapított törvényczikkeknek a Cancellárián eszközölt egyoldalu önkényes stíl változtatása, és némileg az 1604-ki octroyirozott 22-ik czikkre emlékeztető kormánycsin okozott a megyékben. Bars épen úgy, mint Nyitra és mások nem tekintette a leküldött új törvény példányait hiteleseknek, miért is felfüggeszté azok közhirre tételét, míg a követek az önkényes eltéréseket ki nem jegyezik. A nádor több megye előtt gyanuba esett és a neheztelés csipős kifejezésével szemére vetették még ott is, hol leginkább hon volt, Trencsin, Lipto, Árva Rendei, ezen a kormány által elkövetett alkotmányszegést azzal, hogy az országgyűlésileg megajánlott róváspénzt addig be nem hajtják, míg az iménti sérelem orvosolva nem lesz. A trencsényi atyafiak, kivált az ellenzék egyik feje Jakusich András (kit Betlen idejében egyszer mint tüzes hazafit, másszor meg az árulók sorában találjuk) erősen izgatott nálunk. Meg van a vármegye levéltárában. (Fasc. IV. Nr. 30) egy levele, melyet Pruskáról 1613-ki auguszt. 1-én irt Litassy

*) Barsmegye levéltárában.

Istvánhoz, a barsi oppositio, ha ilyen kellett, fejéhez, hol a nevezett vármegyék fellépését a nádor ellen nem csak közli, hanem követésre méltónak is tünteti. Mind sikeretlenül. A formahiánybeli sérelmet helyesen fogta fel Bars. Egy tiltakozással, melyben a követek jelentése nyomán minden önkényes stylváltoztatások elsoroltattak, vége volt a crisisnek.

De volt még ez évben elég más futkosás. Lipthay öt vagy hat-szor járt a nádornál. Háromszor a megye küldé a hódultsági panaszokkal, az egyházi birtoktól követelt lovasok tárgyában és a Nagyszombatba kitüzött nádori tanácskozmányra, háromszor pedig maga Thurzó idézte magához: auguszt. 25-én Beszterczére, hogy ott a városi polgárság közt támadt forrongás elintézésében a nádorral járjon el; october 21-én lóhalálában Sopronyára: „ez levelünket, így irt a nádor Lipthaynak, látván és mindennemű dolgait hátrahagyván, éjjel nappal az mint leglobban, jöhet kegyelmed, úgy jöjjön ide Sopornyira hozzánk, mert fölötte nagy dolgaink vadnak, az melyeket kgddel köll közlenünk.“*) — Alig pihent meg ez utból, már is várt reá még hosszabb. A lőcsei tartományi gyűlésre, mely november 19-re volt határozva, és hová Bars Litassy Istvánt menesztette követül, készülvén a nádor, ily bizodalmas sorokat intézett november 4-kén Bitséről Lipthayhoz: „Értette tudjuk kegyelmed is, hogy országunknak Lőcsén leendő gyűlése ez jelen való szent András havának 19. napjára publicáltatott . . . Minthogy pedig országunk állapotjáról és a közönséges jókra nézendő dolgokról lesznek végzésein, akaratunk ez, hogy kegyelmedet magunk személye mellett vigyük oda, holott hazánk és nemzetiségünk megmaradásának oltalmazására az kgd ítéletét nem tartjuk haszontalannak. Kgdt azért kérjük és szeretettel intjük, hogy érettünk és főkép hazánkért ez fáradságot felvenni nem neheztelvén, az megjelentett hónak 17-ik napján . . . várjon Liptóban, avagy azelőtt való napokon jöjjön házunkhoz Bitsére avagy Árvába kgd, szeretettel

*) Lásd az igaz. okm. IV. sz.

látjuk kgdet. El is hittük, hogy ebből kgdben meg nem fogyatkozunk, kiért mi is kgdnek jóakarattal megfelelni akarunk.“*) Megfelelt-e ezen szívélyes hívásnak Liptkay, nem merem mondani, de kétleim, mert a november 12-én tartott megyei gyűlés jegyzőkönyve szerint ekkor betegen feküdt.

Talán ártalmason hatott kedélyére a bántalom, mit a borbok primástól szenvedett, kihez a vármegye, mint tavaly, ismét a közteher tárgyában járatta. Megelőzte őt azonban Forgács Ferencznek ily levele: „a szegény thediek (Tild primatialis palócz falu Barsban) panaszkodnak kegyelmedre, hogy marhájokat hajtotta el, és egyebütt is csavarog kgd jószágomban az birsággal, kgd alább hagyhatna jó Liphay uram; mert én rajtam igen törvénytelen kereskedik kglmed, mert én az vármegyének efféle contributioval nem tartozom . . . én bizony lerázom kgdet magamról és várok oly időt hogy bizon megsiratja kgd ezt az mit rajtam cselekszik. Jobbak kegyelmednél megismerik, hogy én semmivel effélével nem tartozom és nem bántnak, hanem csak kgd mutogatja tehetségét és garázdálkodik . . . ne hatalmaskodjék és tartsa határában magát.“**) Ezen levelet Liphay a vármegyének bemutatta és a dolog tárgyalására november 4-re marcalis gyűlés 12 forint birság alatt lőn hirdetve. A vmegye a dolgot, és nem a személyes vagdalozásokat tárgyalta. Megmaradott tovább is előbbi végzése mellett; mely nem volt egyéb, mint a nagyszombati tartományi gyűlésnek végrehajtása, hol az érseki jószágoknak ezen közteher viselése kimondatott, melynek szoros megtartását a nádor is szorgalmazta. Egyébiránt az egész ügyet a lőcsei tartományi gyűlésre felterjesztetni, és mindezekről a cardinalt kitaníttatni rendelé a vmegye, annak világos megemlékezésével, hogy az alispán nem a maga, hanem a vmegye akaratjával járt el, hogy az előbbi érsekek is e terhet viselték, végre, hogy ő nagysága (azontul nem volt magasabb czimzet) jó példát ad-

*) Lásd az igaz. okmányt V. sz. alatt.

**) Barsmegye levéltárában.

jon másoknak. Ezzel ugyan a primás nyilai Lipthaytól elfordítottak, de annál inkább fordultak a megye közönsége ellen. November 7-ki válaszában a bibornok ily élczes és fenyegető szavakkal felelt: „az mi a jó példaadást illeti, én elég jó példát adok, de kegyelmetek nem követi, mert ha megösmerné az mi jót cselekedtem az országnak oltalmára, kgtek hálaadással venné, . . . Hol kgtek írja. hogy elbocsájtotta szegény embereim marháit, azt kgteknek megszolgálom, de hogy a lőcsei gyűlésben akar kegték én felőlem végezni, mivel tartozom és mivel nem, arra azt mondom, hogy énnékem, azon a gyűlésen semmi dolgom nincs Az mint én látom, hogy kgtek engemet gyűlölök nélkül, nem hogy valamit érhetnék én a kgtek végzése és tetszése után, de ottan semmivé lennék, azért engem senki arra nem veszen . . . senkinek elő nem állok Vegye inkább szolgálatomat hogy nem mint persequajjon mint ellenséget, mert Jus naturae dictat, hogy vim vi repellere licet.“ *) A fész Forgács haláláig tartott, a vármegye pedig kötelességét tovább is állandóan folytatta, önigazolására a nádor előtt azt adván elő, hogy a megye protocolluma szerint az érseki jobbágyok soha sem voltak ezen tehertől mentesek és az ország is azt rendelé.

A következő 1614. és 15. esztendőket nagy aggodalmak közt töltötte a vármegye, mert a zsikvatoroki békekötés ellenére a török a megye belsejébe mindig tovább és tovább tolta a hódultságot. **) Koháry Péter érsekujvári kapitány ápril 13-án értesíti a megyét: hogy az új esztergomi pasa Csejkő, Szőlős, Bars, Csiffár, Tild'sa' körülvaló tartományokra parancsot küldött, hogy azonnal behoduljanak Esztergomba, „mert ha be nem hódulnak, ő reá ne vessenek, ha mi nyomoruság esik rajtók.“ És mivel a nép nagyobb veszélyek elkerülése végett hajlamot mutatott a behódulásra, mit királyi, nádori és megyei erős parancsok tiltottak, nagy vigyázatot kellett az alispánnak ennek akadályozá-

*) Barsmegye levéltárában.

**) Az igazoló okmányok közt II. és III. sz.

sára kifejteni. Ez okon mintegy a maga felelőségére Koháry Pétertől „szabad legényeket“ kért és azokkal czirkáltatta a vármegyét. Ugy látszik, hogy a municipalis jogaikra féltékeny Karok és Rendek ezen forma hiányos intézkedés iránt kifogásokat tettek.

— Az alispán, kormányzói kötelessége érzetében, az elégedetlen Rendek hanyagságának róta fel a formahiányt. Szavai, melyeket az 1615-ki februárban tartott gyűlésen mondott, csaknem szájából véve a protocolumba igtatvák és a már akkor gyakorlatban volt latinos magyarságról bizonyosságot tesznek: „Látván, úgymond, a sok kárvallást az pogányság miatt, Uj-Barsra gyűjtöttem vala az nemes uraimban egynehányat, hanem az dolgot differaltuk ide Marótra a generalis congregatióra, mely congregatio volt 29-a januarii, de az idő alatt, írják Koháry Péter uramnak, ha jól volna az falukra valami szabad legényeket szállítani és őket élessel táplálni. Én ezt is megcselekedtem. Arra az minémű levelet írt (Koháry), hogy szükségesek, efficiáljam az vmgye előtt, hogy élést rendeljenek nekik akkor sem gyűlhetek mind egyben, differaltuk is még ad tunc futuram sedem, úgy mint ad 5tam diem Februarii ilyen okkal, hogy akkor mind együtt lévén, végezzenek ő kegyelmek: ha kellene élést rendelni? és azt hagyták ő kegyelmek, addig behivassam Mikolai Pált. (t. i. a szabad legények vezénylő tisztét). Mit izent immár (Koháry) kegyelmed (Podáryhoz fordulva) referálja az vármegye előtt és kegyelmetek vármegyéül végezzen.“*) Az alispán eljárása helyeseltetett és az élést a szabad legények számára megrendelte a vármegye. A szabad legények szüksége nem sokára megszűnt, mert a törökkel még ezen esztendőben megkötöttett a bécsi béke. Ezen békekötés eredményezte a Léván tartott török tractát, melynek tárgya a hódultsági faluk és vonal meghatározása volt. A kormány ezen alkudozó bizottmányhoz Liphay alispánt is rendelé, ugyan ő általa képviseltette magát ott a vármegye is, miről alább bővebben.

*) Barsmegye 1615-ki jegyzőkönyve.

Még ezen esztendőben a nádor által junius 27-kén Trencsinben tartandó Octavale Judiciumra és tizenegy nappal későbbén Nagy-Szombatba kitűzött tanácskozmányra meghivatott Liphay *) Ismét a török hódultsági ügyek kerültek szőnyegre: a Sysiphus végtelen műve. Egy egész vastag könyv telnék csak ezen tárgyból, ha annak Liphay által kezelt minden esetei körülményesen leiratnának. A mit eddig mondtam, elég az is annak kitűntetésére, mennyi fáradságot és tapasztalást aratott körülötte Liphay, a miért is alig volt a törökkel alkudozás, — volt pedig sok, — több mint melyekről történelmi munkáink emlékeznek, — melynek részese ne lett volna, úgy hogy mintegy kiváló szakembernek tartotta őtet ezen ügyekben a kormány épen úgy mint az ország.

Thurzó nádorságának és életének utolsó esztendeje az 1616. volt. Háromszor járatta hozzá ebben a megye Liphayt különböző tárgyakban. Már ekkor elkeserítve találta Liphay a válásért aggódo nádor kedélyét szemközt azon Liga hőseivel, kik a négyes egylet vezetése alatt fejöket fölemelték. Köztük volt, mi a protestans Barsnak fáj, tulajdon főispánja is. A nádor aggodalmai nem voltak -alaptalanok. Halála után, mely ez év végén bekövetkezett, valósultak. Midőn a megholtak családja a vármegyét a temetésre meghívta, senki másra nem gondolt, mint Liphayra, ki ott a megye fájdalmas részvétét őszintén fogná képviselni. Nemcsak a közlött bizodalmas levelek szerint szívélyes viszony volt az ország első tiszte és az egyszerű megyei alispán közt, hanem még több más magán érintkezések is, melyek a nyilvánosság eleibe nem tartoznak, a meghitt belsőségig kötötték e két egymást rokonszenvező embert össze.

Már fennebb említém, hogy Liphay a török ügyekben szakjártasságánál fogva majd évről évre a hódultsági alkudozások és tárgyalásokban foglalkoztatott. Ki kell ezek közül különösen emel-

*) Igazoló okmány IV. sz.

nem azon kettőt, melyek Barsmegye kebelében és Lipthaynknak kiváló befolyásával tartattak.

Első az 1615-ki bécsi békeszerződés megkötése után, oct-havában, Léván indított meg ama béke okmány 3-dik czikke következtében. Tárgya a szerződések ellenére ujonnan behódult helyek, különösen pedig az Esztergomhoz való 158 faluból kiszemelendő 60 helységnek meghatározása, azoknak adózási misége, mennyisége és behajtásának szabályozása volt. A kiküldött királyi biztosokhoz felsőbb parancs szerint Barsból alispán Lipthay, egy szolgabíró és eskütt, a többi ezen kerületi megyékből az illető alispánok csatlakozván, november 20-ig tárgyalták a vitás ügyeket, de sikertelenül, mert a török és királyi biztosok közt oly eltérő nézetek fejlődtek ki, hogy egy rész sem tartá magát illetékesnek másiknak engedni, s ez okon nyerendő utasításig az alkudozás folytatása elnapoltatott. *) Ezen egyezkedés kifolyása volt az 1616-ki május 1-ső napi bécsi pótlékszerződés a status quonak addigi fenntartásáról, míg az más alkalommal a felek közt el fogna döntetni. Megjött ezen alkalom, az 1617-ki nagy-szombati sikertelen alkudozások után 1618-ban, melynek eredménye az azon évi februári komáromi szerződés lön, mely a 60 hódultsági falut névszerint megállapítá ugyan, de az adózást csak a szokott állapotban hagyván meg, és így számlilag meghatározni elmulasztván, okot szolgáltatott a feleknek egy újabb összejövetelére; mely csakugyan azon évi april és május hónapokban Barsmegyében és azon nevű mezővárosban valóságosan létre jött. A török részről Aly Beg, Ibrahim Aga tolmácsesal és egy czauz jelentek meg; a magyar részről pedig a királyi biztos Molard és társai meg nem jelentében, kormányi megbízás folytán Lipthay és Maklár Péter, s általok Szempezy szolgabíró és Zobonya Pál adószedő. A találkozás és egyezkedés folyamáról Lipthay és Maklár körülményesen

*) Barsmegye 1615-ki protocoll. 434—437. l. és az igazoló okmányok közt VII. sz.

jelentettek Pázmánynak, és a végeredményt is tudatták vele, melynek értelme oda ment ki, hogy azon 60 falu összes adózását a török részre nem teljes négy ezer forintra sikerült leszállítaniok. *) Hogy ezen alkalommal a felek közt írott pótszerződés kötöttetett, nem csak Lipthay jelentéséből világos, hanem onnét is, hogy azt Lipthay Forgách nádorral közlőtte, ez pedig hivatalos használatul magának leíratta. **) Mint ilyen diplomatikus békeokmány idézve van Lipthaynak az ország Rendei által 1619-ben adott utasításában is. Csak sajnos, hogy szövegét nem bírjuk, habár azt a fennebb említett jelentések némikép pótolják.

Az 1619 év országunk történetében csak nem annyi mint volt Francziahonban az 1789. Jellemzik: Mátyás halála, II. Ferdinand trónra lépte, a vallási restauratio, Bethlen betör, elfoglalja az országot, a korona és a dynasztia ingadoznak, a nemzet magához ragadja a korlátlan hatalmat, háboru benn, háboru künn.

Ezen fergeteget előkészítő és megelőző körülmények rajzát még csak ezentúl várhatjuk. Ha annyi erő volna bennem, mennyi akarat, alig tudnék ennél szebb, érdekesb, hálásb czikket választani kidolgozásra, történelmünknek e részben még parlag mezején.

Thurzó György nádorral kidőlt az oszlop, mely a Klesl politica nyomása ellen védte a vallási szabadságot és az alkotmány ódon épületét; ő élesztette a török uralomtól megszabadulás vágyát is a nemzetben. A kik utána a magyar ügyek élére állottak nem birtak elég akarat vagy erővel önállásukat elődük példájára fentartani. A „Liga“ részesei lévén, vagy annak hálojában, hatásuk eltompult. Az alatt míg kezeiket az egek felé emelték, lábuk alatt minden romlásnak indult vala. Ha ezen átok nem jó az országra, a török uralom hatvan évvel előbb szűnik meg.

*) Barsmegyei 1617—18-ki protocoll. 489. l. és Lipthay meg Maklary jelentése Pázmányhoz 1618-ki april 21-ről és májusról az igazoló okmányok közt VIII. IX. X.

**) Igazoló okmány XI.

Ily constellatiók közt képzelem én magamnak az 1619-kí máj. 26-kí országgyűlés összehívását. Csak tíz nappal elébb tartottak Barsban közgyűlést, hol a Regalis felolvasása után, Liphthay és Litassy István, a veteranok, követeknek választattak. Utasításuk rövid, de erős volt: tartsák magukat szorosan az új király diplomájához és a mult (1618-i) országgyűlési utasítás szerint a bécsi békekötés teljesítését, különösen a jesuiták száműzésére nézve, szorgalmazták. Ekkor még Bars nagy többségben protestans megye volt. Egy választmányra bízott a vallási sérelmek összeszedése és utasításba foglalása; melyhez legtöbb anyagot nyújtottak az érseki jószágokban egy Bélavári nevű primatialis főtiszt által elkövetett vallási üldözések.

Mikor Pozsonyban a vallási sérelmek megvitatás alá kerültek, a barsi követeknek országosan kitűnő egyéniségek lévén, nem volt nehéz utasításuk tárgyaira a köz figyelmet megmegnyerni. Ezen alkalomból Pázmány és Liphthay Imre szájába egy heves párbeszédet ad bizonyos Szokoli György, Borsos követségi irataiban, hozzá tévén, hogy e szóvitából támadott bosszúság szolgáltatott volna ürügyet Pázmánynak Liphthay küldetését a Portára kieszközölni. Lehet valami a dologban; hanem feledni még sem szabad, hogy Liphthay a török ügyekben, mint fentebb is megjegyzém, szakember lévén, olyan egyén tehát, milyenre most szükségük volt az ország rendének, a választás leginkább ez okon esett vala reá.

Itt állok már az országgyűlésileg vitatott portai követség tárgyánál, mit kissé tüzetesen kell megismertetnem, hogy történelmünk egy üres lapját telhetőleg betölteni segítsem.

Már Thurzó a nádor azon volt, hogy a török Portán magyar ügyek vitelére magyar követek alkalmaztassanak, mint kik az ország minden viszonyait és érdekeit ismerve, azokat legjobban képviselhetik. A király nem hajlott e javaslatra, mit a nádor a megyékkel panaszosan közlött. Akkor támadhatott tehát azon fogalom, hogy a zsitvatoroki béke és utána a bécsi, komáromi és több más alkudozások foganatlan voltának és a hódult-

sági nyomasztó állapotnak okát az idegen követek ügyetlenségének vagy rossz akaratjának kell tulajdonítani. Az 1619-ki törvényhozás innét indulva, kérte a királyt, engedné meg, hogy az ország a császári követ mellé maga részéről is adhasson követet, kik a béke fentartását együtt szorgalmazva világosítsák fel a fényes kaput azokról, mik balul felfogva, a béke megzavarását netalán okozhatnák. Ez első eset volt; a kormány engedett. Az országos Rendekhez június 22-én küldött leiratban Ferdinand kijelentette, hogy néhány nap alatt Pozsonyban lesz a császári küldött (nem követ, mert báró Molárt Lajos állandó császári követséget viselt a Portán) és az ország követével azonnal útnak indulhatnak. — Julius 8-ig elkészült az ország követének utasítása. Nézzünk bele. Budán bemegy a követ pasához és másról nem fog szólni, mint egyedül arról, hogy az országtól ő a fényes kapuhoz küldetik kijelentendő, hogy a békét a király és ország fentartják és hogy a szomszéd Austria, Cseh- meg Magyarországon a hadak nem a török ellen gyűjtetnek. — Tovább a fővezérnek, kivel az uton, vagy Nándorfehérvárban találkozni fog, a király levelét átadván, és az ország nevében őt köszöntvén, ugyanazokat jelentse, miket Budán. — Konstantinápolyba érkezvén, a császári oratorral egyetértőleg járjon el a reá bizottakban. Ebből világosan kitetszik, hogy az ország követének semmi kormány- vagy dynastia ellenes megbizása nem volt. A béke fentartását biztosítani, támogatni, erősíteni volt a küldöttség fő célja; mindent, mi ennek útban állott, vagy azt megháborítja, eltávolítani. Eszközöljék tehát a hódultsági panaszok, áthágások, zsarolások megszüntetését, orvoslását, az 1606-ki zsitvatoroki, 1615-ki bécsi, 1618-ki komáromi és ugyanazon évi barsi szerződések alapján. E részben az utasításban több ily nemű specificus sérelmek foglaltatnak különösen az első sorozatbeli ötödik szakasznak, 2-ik, 3-ik, 4-ik, 5-ik és 13-ikpontjában, azonkép a 9-ik és 10-ik pontokban némely rablásokért kármentesítés szorgalmaztatik, egyikét az egri törökök Homonnai Györgyön, másikat az esztergomi és párkányi törökök Léva táján komáromi

árús Kozma Istvánon követtek el; Egerszeg városának felégetése és a lakosok rablánczra fűzése a 11-ik pontban volt érintve. Mind ezeknél azonban sokkal fontosabb volt a 6-ik ponti hajdúság és hajdúpalankok ügye, mire majd később visszatérek. De előbb még másról közbe kell szólanom.

Az utasítás 7-ik pontja szerint kötelességévé tétetett az ország követének, hogy a zsitvatoroki, bécsi, komáromi és barsi végzéseket magával vigye, azokból okokat lévén merítendő.

Megemlíthető még az utasítás 8-dik pontja, mely szerint az ország követének és a császári oratornak köz belátására hagyott, azon esetben, ha szükséges vagy hasznos lenne, illendő ajándékokat osztani a befolyásos portai egyéneknek. De hol vannak az ajándékok? Liphay kezébe semmit sem adtak. A köz és királyi pénztárak üresek lévén, a követek gondjára kell vala bízniok, hogy ott szerezzenek kölcsön, a hol lehet. A 8-ik pontba azonban nem feledték betenni a Karok és Rendek a kopaszmentiséget, mintha oly hirtelen indult volna a követ, miszerint rá nem ért az ajándékokat magával elvinni. *) Pedig Liphay kezeibe kapván utasítását, mindjárt útnak nem indult, hanem előbb a vármegyébe vissza ment, és ott július 15-én a távozása idejére szükséges intézkedések megtétele végett közgyűlést tartott. Csak röviden említem meg, hogy mik ott Liphay vezetése alatt végzésbe mentek, azokat a főispán izgága természeténél fogva és mivel már akkor a régi szivélyesség köztük lejárt volt, mind megváltoztatta; a bejelentett tisztikar lemondása iránt pedig válaszolt: várjanak az alispán visszajöveleig, ha azonban várni nem akarnak, válasszanak magoknak alispánt. Nem csak ezen felszólításra, hanem a későbbi nádoréira sem választottak. **) Ezzel a különbség az igaz, és színre barátok közt világos lett.

Mielőtt Liphayt útjában a Portához követnők, nézzük meg előbb kisérétét.

*) Igazoló okmány XIII. sz.

**) Igazoló okmány XII. sz.

A magyar követségek régi szokás szerint nagy fényt fejtettek ki, kíséretök tetemes volt. Például Korlát Istváné, kit Kassáról Liphay után küldöttek országvöete képeben Stambulba, száz személyre rugott. A követi úgynevezett „Curirok“ (futárok) és „követ pósták“ nagy kísérettel nem jártak. Költség hiányában, miről fentebb volt szó, Liphaytól fényes nagy kíséretet nem volt szabad várni. A király küldöttje Hundpiss János Werner is csak Curir cím alatt társított Liphayhoz. Liphayt egyébiránt valóságos diplomaticus követnek tartották az országban. Így az említettem július 15-ki gyűlés jegyzőkönyvében olvasható: „congregatio in Uj-Bars praesente adhuc domino Emerico Liphay vicecomite electo oratore ad caesarem turcarum.“ Két utitársát a magyarok köréből ismerjük Borsos követségi irataiból: Pogrányi Istvánt, vagyonos közrendű embert, ki, közbe legyen említve, Thurzó Szaniszló nádor özvegyével történt későbbi regényes házassága által hírneves parvenu lett; Liphaynak másik utitársa bizonyos Szokoly György lévai hadnagy volt, ki őt már Pozsonyban mindenütt környezé és oldalától ez útban sem távozott.

Csak július 15-ke után indulhattak és érkezhettek Budára. Itt a vezér pasának nem csak azt, mi az utasítás második szakaszában áll, akarták előadni, hanem utasításon kívül nyert meghagyásnál fogva a Dunántúli részek főkapitánya Battyányinak panasz iratát is, a zsitvatoroki 15. cikk szerint való elintézés végett, B. Molart követségi emlékiratában, miről alább lesz szó, megjegyzé, hogy a budai pasa megtagadta Liphay és Hundpisttól a kihalgatást. A pasával e szerint nem lehetvén szemben, folytatták utjokat Belgrád felé, és mivel itt a fővezért nem találták, tovább a szokott hadi uton Adrianopolnak egész Stambulig. A fővezérrel sehol sem találkoztak azért, mert az a székvárosból nem mozdult. Augusztus 20-ka körül rendeltetésük helyén kellett lenniök. mert e hó 25-én már báró Molarttal értekezett Liphay, közölvén vele credentionálisát, utasítását és a magával vitt békeokmányokat. Közös tanácskozás után, melynek Star-

czér Mihály is a császári követség ügynöke részese volt, a fővezérnek előterjesztendő pontok iránt az utasítástól eltérő némely módosításokat, toldásokat és elhagyásokat egyesült akaratall állapítottak meg, mikép azok a császári követnek ez iránt Lipthay részére adott emlékiratában körülményesen a változtatások indokaival együtt, és azon kijelentéssel foglaltatnak, hogy báró Molárt azok iránt a felelősséget magára vette. *) Legérdekesebb ezek közt a hajdú palánkok ügye. Ezeket mint fentebb érintém, 1619-ki october 10-kén kellett volna elhordani, de az érdekek változtával, és tartva a hajdúk ellenállásától, az utasító országos Rendek azt kívánták most, hogy maradjanak meg in statu quo. Ha pedig ezt nem lehetne utolérni, vizsgálják meg ujabban a kérdéses palánkokat mind a két hatalom biztosai és intézzék el; szóval: időnyerés volt a cél. A császári követség szerint nem lévén ennek megnyeréséhez semmi remény, annak sürgetésével felhagytak, és a helyett csak a szétbontás elhalasztását 15 vagy 16 óra igtatták a kívánatok közé. Mily nehezen ment ez is, később fogjuk látni. Ekkép mindent elkészítvén.

Néhány nap mulva a császári követség minden tagja, Cesare Gallo tolmácscsal együtt, a magyar országgövetet (már említett kíséretével) a fővezérhez vezette. Lipthay, utasítása szerint, a fővezért az ország nevében köszöntvén, mind ő fölsége a király levelét, mind a megállapított szerkezetű pontokat adta által. Mikor september 1-ső és 2-ik napján Bethlen stambuli követe Borsos a nagy vezérnél járt, és ura érdekében hadi segédet és királyi jelvényeket sürgetett, azt állítván, hogy azon hírek szerint, miket Borsos Szokolitól a magyar követ udvari emberétől hallott, az egész magyar nemzet Bethlent királynak óhajtja; tüstént szemére lobbantotta Borsosnak a nagy vezér a nála lévő magyar követ sürgetéseit a béke fentartása és ezen célból a hajdú palánkok meghagyása mellett, azon találós észrevétellel, hogy a magyar nemzet császári követséggel nála együtt járva közakarattal sür-

*) Igazoló okmányok közt XIV. sz.

geté. Ha kinek kedve telnék azon hosszabb párbeszédet tudni, mely ezen alkalomból Bethlen kívánatai fölött a nagyvezér és Borsos közt folyott, azt Borsosnak szeptember 4-én Bethlenhez küldött jelentésére utasítom, de már ez alkalommal megjegyzem, tartsa vissza kissé hiszékenységet, míg a Borsos jelentéseit illető hitelről alantabb szemlélődni fogunk. *)

A nagyvezértől Liphay és a császári követség Görcsi Mehmet pasához, Bethlen fő támaszához a Portán, — kit ez apjának hívott, — Görcsi apának, — ment udvarolni, — épen úgy üres kézzel most még, mint azt a nagyvezérnél tevő. — Ámbár Borsosnak nem minden szavát hiszem, mikép imént említém, mit urának jelentett, és több valótlanságait alább ki is fogom mutatni, mindazáltal azon dialogot, melyet ezen látogatásról jelentésébe szőtt, orientalis kores zamatjánál fogva érdekesnek tartom átvenni. Megemlítvén Borsos, hogy nyomban a magyar követség után, ő is járt Görcsi pasánál, így beszélteti Görcsit: „Mondá azt is, hogy az egész német követség nála volt Liptói (így írja mindig Liphayt) urammal ő nagyságának is levelet hoztak. Beszéllette Liphói uram, hogy hét ezer magyar mely nagy vitézséget cselekedett, hogy azok verték meg a csehek hadát. . . . Görcsi Mehmet pasa így szóla nekik: hiszen nagy gyalázat az az német nemzetnek, hogy olyan hatalmasok, mégis az mi szegény magyaraink verték meg a cseheket. Mondott arra a követ Molardus: mi magyaraink azok, nem nagyságtoké. Ezen altercalt Görcsi: hogy bezzeg mieink nem tiétek. Végre Liptói uramat megkérdezte Görcsi uram ugyan ott szembe: mond meg igazán, ha mieink vagytoke vagy az németeké? amaz így szóllott: „eddig még mi is a németeké voltunk. sat.“

A corruptio oly nagy és divatos volt a Portán, hogy ajándékok nélkül ott semmire sem lehetett menni. Ez okon, főleg pedig azért, mert a 15. hajdúpalánk (erődök, föld, karó, vessző,

*) Erdélyi Történelmi Tár. kiadta gróf Mikó Imre. II. köt. 196. s következő.

tövisből sat. készítve) lerontásának elhalasztásánál legtöbb akadályra talált a követség. Sept. 20-kán tiz ezer tallért vettek fel Liphthay és b. Molárt, melynek felét amaz a magyar Rendek, másik felét pedig a császári követség a király részéről visszafizetendőt, magokra vették, közös kötelezvényt adván, és a pénzt az utasítás szerint együtt osztván ki a pasák közt. Volt is meglehetősen sikere az ezüst talléros érveknek, mert mint Hundpiss jelenté, a hajdúpalánkok elbontása hat hónapra elnapoltatott, a többi követségi pontokra nézve pedig Molárt jelentése szerint, többnyire kedvező választ adott a Porta, különösen a követség főcélja, a béke fentartása, a török nagyvezér és pasák részéről biztosított.

Habár Liphthay küldetése a zultánhoz szólt, de annak nyoma sem Molárt, sem Borsos jelentéseiben nem jó elő, hogy Liphthay a dajkáktól környezett gyerek padischahnál tisztelgett volna.

October 13-án még a fővárosban volt a magyar követség, de már az elutazásra készen és készülöben. E hó közepe táján Liphthay társaival, Hundpissal és a császári követség melletti néhány német úrral, együtt indultak a fővárosból. Velök ment a Porta Csauza, ki a budai és temesvári pasához, de még Bethlenhez is oly tartalmu parancsokat vitt, hogy a török fenakarja tartatni a békét, az ellen tehát cselekedni ne merjen. A követség betért ismét Budára. A nagy úr parancsa hihetőleg más fogadást szerzett Liphthaynak most, mint juliusban. Liphthay december utolján a török cauzzal együtt Pozsonyba, Hundpiss pedig hat havi távozása után Bécsbe sietett a végzetekről jelenteni. Amazt bizonyítja, ki éppen Pozsonyban volt, Barsnak Thurzó Szaniszlóhoz küldött biztosa, Gyürky, december 28-kán azt irván Kosztolányi György szolgabírónak: „az ország követi (Pogrányit is érte, de ki nem volt követ, csak követségi társ, udvaronc) most érkeztenek alá török császár követi is itt vannak.“ *)

*) Barsmegye levéltárában.

Hogy Liphay még ezen együtt lévő országgyűlésének adta be jelentését, megtetszik az akkor alkotott és Bethlen mint Magyarország kormányzó fejedelme által megerősített törvény 16-ik cikkéből, mely így szól: „És mivel vitézlő Liphay Imre tavaly (1619.) az ország Rendeitől bizonyos ügyekben a török Portához küldetvén, ezen követséget utasítása szerint híven teljesítette, és a kiosztott ajándékok fejében öt ezer tallért, mindeniket száz krajczárral számítván, nagyságos Molárt Lajos császári követ kezessége mellett kölcsönözni kénytelen volt, miről kötelezvényt is maga neve alatt kibocsátott, ez okon az iménti adósságot, mivel azt az országos Rendei engedelmeivel tette, magokra veszik és Liphay Imrét meg maradékit annak visszafizetési terhe alól felmentik.“ *) Még egyszer az 1622-ki sopronyi dietán is kell vala jelenteni Liphaynak ezen követségről.

Liphay híven járt el küldetésében, habár talán nem azon szellemben, mely az országban ottjárta alatt alakult, de ez őt nem szabályozhatta, hanem utasítása és annak értelme. A császári követ is b. Molárt october 13-ki emlékiratában tanúskodik arról, hogy Liphay diszesen felelt meg feladásának és az utasításában foglaltakat teljesítette. Minek ellenében hogy azok, miket róla Borsos titkos jelentéseiben Bethlennek irt, hitelt nem érdemelnek, valamint hogy vastag tudatlanságot árult el azon compiler, ki a Corpus Jurisban az 1622-ki 45. cikk alá Liphayra vonatkozó hamis glossát csempészett be, nem szükség bizonyítanom.

Hogy Borsos Bethlennek portai követe mindent megmozdított Liphay megnyerésére, követségi irataiban látható; de hogy Liphayt a reábizottak hí eljárásában meg nem tántoríthatta, jelentéseinek figyelmes összehasonlítása bizonyosság. Sept. 22-kén vendégül hívta meg Borsos a magyar követet Pogrányival; Molárt velök küldé egy udvari német emberét. Ekkor kézbesített Bethlen levele Liphaynak. Ezek valók; a többi, mit Borsos jelentése Liphay contestatioiról tartalmaz, ráfogás. Hi-

*) Katonánál Tom. XXX. 281. l.

szen ezen naptól Borsos a magyar követtel, habár az majd egy hónapig időzött még Stambulban, nem találkozott többé, eljárása eredményeiről minden iparkodása daczára mit sem tudhatott meg, még csak bucsulátogatásban sem részesült. Csak holmi kósza híreket kelle összeszednie, miket a valók nem tudásában, a magyar követségről elpletykázott; milyen az, hogy a magyar követnek Molárddal igen sok viszálya volt, hogy Molard a magyar követséget nem akarta Liphayra bizni, hanem a német curirra; miket Molard október 17-ki Memoranduma és Liphaynak Pozsonyban tett végjelentése czáfolnak. Liphaynak egész közlélete tanuskodik arról, hogy mindig egyenes uton járt és hogy soha az egyszer magára vállalt ügyet, bár mily gyöngye lábon állot az, nem árulta el.

Az alatt míg Liphay Konstantinápolyban járt, nagy dolgok történtek Magyarországon. Mikor deczember végén Pozsonyba érkezett, a forradalom teljesen ki volt fejtve. A király mindenben szükölködött, pénztelen volt, mint előde I. Ferdinánd, az ország katona nélkül, mint szerencsétlen Jagellok idejében, bizodalom és szeretet hijával s a hazafiak lelki és testi harcban egymással. Bethlen széles Magyarországot a Királyhágótól Pozsonyig nem egész két hónap alatt hódította meg. Ő akkor dicsősége és hatalma tető pontján állott. November 11-kére hivatta össze a nádorral az ország rendeit Pozsonyba, parancsokat osztott, törvényeket szentesített, szóval a királyi hatalom minden jogait gyakorolta; már már királynak kiáltandó és koronázandó valamikor a magyar követség az év utolsó napjain missiojáról számolni a törvényhozó test körében megjelent. Liphay új urat látott és új állapotokat maga előtt. Meghajolt mint a nádortól kezdve minden ottlévők. Ez volt első találkozása a fejedelemmel. Részleteket ugyan nem birunk e jelenetről, de az eredmény után ítélve, az éles szemű Bethlen csak becslte a jelentő ország követének, habár mostani érdekeivel ellenkező, utasítása szellemében azonban hű eljárását, mit az ország rendei a 16. cikk alkotásával, Magyarország fejedelme pedig annak szen-

tesítésével nyilván kifejeztek. E naptól kezdődik azon bizalmi viszony, mely mint egykor Thurzó nádorral, úgy most a leendő választott királylyal a tevékeny államférfit, a szerény alispán személyében, megkedveltette, és a változó szerencse napjait túlélve, a fejedelem haláláig fenmaradott a nélkül, hogy ennek áránban Lipthay hazafiúi jellemét valaha compromítálta volna.

Firnhaber tisztelő elismerést érdemel azon férfias hangért, mellyel ezen zavaros idők rajzához fogott, midőn így ír: mondhatni, hogy Mátyás császár halála után — 20. mártius 1619. — az öszbirodalom, ha ugymond a kifejezést szabad használnom, a teljes felbomlás csiráját hordá magában. Csehország hónapok óta tökéletes lázadásban sőt már majdan elvesztve, Ferdinand a törvényes király letéve, helyette a pfalzi Frigyes királynak választva, a nemzet nagy többsége legkeserűbb ellene a cathol. uralkodónak; az osztrák tartományok rendei Ferdinandtól idegenkedők és makacsan követelők, hogy Albert főherczeg Mátyás törvényes utódának lemondása félrevettessék, a vallási surlódások által ketté szaggatvák és nagy részben Csehországhoz szítók. Épen így az egész német haza a keletkező vallási háboru által meghasonolva, Ferdinand a távol Spanyolország segítsége kivételével, költség nélkül és habár remélve megválasztatni német császárnak, a német fejedelmek legnagyobb részétől elhagyatva, mig az alatt az ellenséges protestans felekezet minden tevékenységét szó és írásban oda fejtette ki, hogy a császár, mint a cath. vallás fővédelmezője ellen keletkezett szövetség erősödjék és szaporodjék. Háboru és ellenség minden oldalról és semmi erő. Így vette Ferdinand országai kormányzását által. Csak Magyarország volt még a vallási heves viták daczára csendes és hű. Azonban Ferdinand ellenségei érdekében állott Magyarországot tőle elidegeníteni, részint hogy onnét megtámadhassák, részint hogy seregét megossza.“*) Eddig Firnhaber ki ekép idegen lé-

*) Actenstücke zur Aufhellung der ung. Geschichte des 17. und 18. Jahrhunderts. Wien. 1849. I. s. I.

tére nyíltan bevallja, hogy a forradalom kívülről jött országunkba és nemzetünk utolsó volt a felkelők közt.

Az 1619. esztendő lefolyta alatt Pozsony városa két országgyűlést látott falai közt. Az elsőnek mely máj. 26-tól aug 3-ig tartott, ha a vallási feleseléseket levonjuk, békés és kiválólag loyális szelleme volt. Az ugynevezett szövetséges tartományok — Cseh, Morva, Osztrák — követeinek, kik fegyverrel zörgettek a pozsonyi törvényhozás ajtaján, válaszul adatott: mikép a magyarok sem hozzájuk nem csatlakozhatnak, sem a királyt a hadfogadásban nem gátolhatják, a mit tenniök szabad és lehet, közbenjárásnál nem több. Erre czélzott Ferdinánd, midőn september 3-kán Frankfurtból oly kegyteljes levelet menesztett a nádorhoz, melyben őt az országgyűlési tanácskozások ügyes vezetéséért dicsérettel elhalmozta. Lipthay küldetése is az udvar és ország egyesített érdekében ez alkalommal történnén; roszlelkű és vastag tudatlanságot követett a Corpus Juris glossatora, midőn az 1622-ki 45. czikk alá irt jegyzetében az 1619-ki májusi dietát lázadással és Lipthay követségét, mintha a király ellen török segédet ment volna szorgalmazni, árulással merte vádolni. Kár, hogy ezen tudatlan rágalmazó nevét nem ismerjük, hogy érdeme szerint megbélyegezhettük volna.

Bethlennek érintett hadjáratát és a magyar forradalomhoz viszonyait tüzetesen tárgyalni, e dolgozat szűk körén kívül esik; de akaratlanul is be-bevágunk néha a történelem ezen szakába, főleg ott, hol eltérők nézeteink. Annyi bizonyos, hogy ő a nemzet legnagyobb emberei közé tartozik s épen azon század fia, melynek első fele Magyarország legszellem- és legtettdúsabb fiait látta feltűnni, milyenek voltak: Illyésházi, Thurzó György, Bocskay, Eszterházy Miklós, Pázmány, Rákóczy György, Thurzó Imre sat. Kiknek Bethlen kortársuk, de mindnyájoknál alighanem egy fővel magasabb. Az egyes megyék köréből is ekkor válltak szokatlanul többen kitűnő államférfiakká. Barsmegyét, a közép nagyságuak egyikét, és azon időbeli nem nagy számú nemességét nézve, e téren annyi jelesek léptek fel a köz országos

ügyekbe befolyást gyakorlandók, hogy juthatott volna közölök más századoknak is. Az alatt míg Dóczy a főispán, felső-magyarországi főtábornok minőségében az abszolutizmus kardját villogtatta kezeiben, míg Homannayt Bethlen nyakára vitte, *) a hajdúkon kegyetlenkedett és a megyei gondokat más fejére bocsátá; unokatestvére Dóczy István, az ellenpárthoz szegődván, a besztercebányai választás érdekében a Portára követül megy; Zmeskal Jeroszló a kiszolgált alispán és többszöri országgyűlési képviselő, titkos missióban Erdélyben jár, utóbb a felkeltek részén a pénz- és bányatügyeket igazgatja; Bossányi Mihály a német egyetemek mivelt növendéke, a költői felmelegedésig magasztalt unokája híres elődeinek, független és kiváló gondolatokban, mint a felhőkkel szomszédos meredek vár fészke, melyet magának lakul épített, Prága és Kassa közt kötelékeket sző, Bethlent, a haragost, Thurzó Szaniszló nádorral békélteti, később a megye szolgálatába mint kedves alispán lépendő; köztük emelkedik tárgyunk Liphay is, hogy most másról hallgassak, sok oldalú tevékenységével, de ildomos tapintata és vezető talentumai nagyobbak mindnyájokénál, kik valaha a barsi alispáni széken ültek, mi annál világosabb lesz, mennél tovább fogjuk folytatni a forradalmi válságos események előadását.

Az nap, volt pedig september 5-ke, midőn Kassa új urat váltani készült, Dóczy András gyors futára adta át a hiobs sürgönyt, a felkeltek rohanó közeledéséről, Bécsben Lipót püspök főherczeg kezeibe. A nádorhoz is ez nap jött Kassáról sebes posta rosz hírekkel. Azonnal tollat ragadott és ekép irt a megyékhez, névszerint Barshoz: „éppen ezen órákban érkezének Kassárúl leveleink, melyekben bizonyosan írják, hogy Bethlen Gábor minden emberek reménysége kívül, mind az hajdúsággal megindulván, az mellett törököt, tatárt mind melléje vévén, útban vagyon, a Tiszán most költözik által és ím az hadnak elejével Jásztót is fölverte, Kassához közel. Azért hazánknak ilyen véletlen reánk

*) Pray Gabrieliß Bethlenii Principatus T. II. 98. p.

jövő veszedelmének hogy occurálhassunk, és megmaradásáról gondot viselhessünk, kegyelmeteket requiráljuk és nádorispánságbeli méltóságunk szerint serio hadjuk s parancsoljuk, hogy ez mostani utolszori országgyűlésében végzett Articulusnak continentiája szerint mindjárást kegyelmetek mennél hamarább lehet (mert periculum est in mora) viritim insurgáljon és mennél jobb hadi készüllettel lehet, mi mellénk Érsekujvárhoz éjjel nappal táborba szállani siessen.“ sat. *) Harmadnappal ismét irt a nádor, a bécsi kormány marasmusa hangján ekép „szükség, hogy kegyelmetek minden vármegyéből, igen sietséggel követeket válasszon az Erdélyi fejedelelemhez, hogy hadait fordítsa vissza; a mi eddig esett, felejtődik el, térjen országába, ne nyomja az országra azokat az nagy hadakat, a kivel az török császárnak ereje ellen is bizvást feltehet ő fölsége. Énis irok az Erdélyi fejedelemlnek és legyünk azon hogy mentől hamarább lehet, csendesítsük le a veszedelmes indulatot.“ **)

Más nap Maróton Barsvármegye rendei árván gyüleseztek főispán, alispán nélkül; amaz már Rákóczy foglya, ez még a török fővárosban, de szelleme hon maradt. A két nádori levélre ily végzés keletkezett: várnak, mit tesznek más vármegyék, addig készüljön mindenki, hogy annak idejében a nádor mellé a táborban teremhessen. Kapitányt választottak, Bethlenhez Maklár Péttert, a nádorhoz Litasy Istvánt követül. Rosz napok kezdődtek, az első csapások a megye két fiát érték, Dóczyt a fogarasi fogságba hurczoltat, és Majthényi László szerémi püspök és Jaszón székelő egri prépostot, ki a hajduk előtt mezitláb futott Kassára Dóczyhoz ex scylla in charybdim, mert itt amazzal együtt az ellenség kezeibe esvén, csak roppant nagy váltságdíj által — tizenötezer tallér — szerezhetet magának menekülést.

A bécsi kormány tétlenül nézte ezen veszélyt, mondja Firnhaber, nem fegyverhez, hanem levelek írásához nyult; Bethlen-

*) Barsmegye levéltárában.

**) Barsmegye levéltárában.

hez kérdést intéztek: igazak-e a hírek, mik róla szárnyalnak? a nádortól vélemény és hadak kívántattak. Eközben Bethlen a debreczeni táborból szeptember 12-én elbocsátotta a manifestumot, mely csakhamar Barsba is eljutott. Forgács nádor a felülő nemességet maga zászlója alá és ugyan azt a rohanva haladó fejedelem is győzelmei állomásairól, október 6-án Bajmóczról, 11-én Nagyszombatból táborba idézte. Jöttek mentek követek Bethlentől és Bethlenhez, proclamatiók Széchy Györgytől és Thurzó Szaniszlótól, felszólítások a csehek, morvák, osztrákoktól a hadfogadás betiltását és fegyveres segítséget sürgetők, az alatt míg Forgács Miklós és Eszterházy Pál toborzásai folytak. A zavar tető pontját érte el. Mindezek Barsban október 17-ki közgyűlésen egyszerre kerültek szőnyegre, a nádornak sajátkezüleg irt azon postscriptumával: „minthogy mind vicispanja kegyelmeteknek messze vagyon, mint főispánja, szükség hogy kegyelmetek magának egy viceispánt válasszon addig, míg Lipthay uramat meghozza Isten, hogy a vármegye dolgainak gondját viselje.“*) A gyűlésben mindent felolvastak, protocolumba vezettek, de határozatot semmi fölött nem hoztak. Ily tudomásulvétel sokszor, különösen ekkor jobb lehetett a legjobb végzésnél.

Az események rohanva fejlődtek, Pozsony és a szent korona elfoglalásával Bethlen kezeiben öszpontosult a főhatalom.***) A vármegyék tovább nem maradhattak passivitásban. Október 28-ki közgyűlésen a nádor regálisa folytán, a november 11-ki hongyülésre Litasy István és Bossányi Mihály választattak követül, Barsmegyét képviselendők. A személyes nemesi felkelésen fölül, a támadók seregéhez kapunkint egy lovas és egy gyalog rendeltetett akép, hogy a lovasokat az urak, a gyalogokat a pórok fizetni és élelmezni tartoznak, végre Zobonya István kapitányi, Pongrátz Miklós gyalog vajda tisztséggel ruháztattak fel.

*) Bars megye levéltárában.

**) Igazoló okmány XV. sz.

A novemberre kitűzött nemzetgyűlés folyamát és eredményét a történelemből ismerjük. Bethlen, írja Firnhaber, egyelőre célját elérte, egész ország kezeiben, pártja mindenütt az ügyek élén, ő maga az uton Magyarország királysága felé. Ezzel meg volt fejtve a tények után magokat alkalmazkodók ezentuli visellete. A világ történelme a világ ítélőszéke, szoktuk mondani: de kik fogják megbírálni jogosan, mennyi beszámítás alá esnek a nemzet azon főemberei, kik Bethlen győztes fegyvere és hatalom szava előtt meggörbültek? Mellőzve a hazai, főképen azon osztályhoz tartozó történetírókat, kikben a részrehajlás, és nem ok nélkül, feltehető, mellőzve a külföldi egykorúakat is, kik érdek és pártegység nyomása alatt részrehajlatlan ítéletre szert nem tehettek; maga a külföld újabb tudósainak véleménykülönbsége mutatja, hogy nem bírák ülnek a zöld asztalnál vád és vádpontok és törvénykönyv nélkül, ép oly illetéktelenül tört pálczát fölöttök Hurter, mikép vette oltalmába Firnhaber. Annál nagyobb és bizonyosabb azok érdeme, „qui sedavere ventos aequore turbido,” mint az istenek Horatz idejében.

Visszatérünk immár Liphthaynak követi missiója bevégeztével ismét folytatott megyei életéhez. A pozsonyi diaetának bezártával, 1620. január 30-ra tüzetett ki Barsmegye közgyűlése. Több mint félévi távozása után jelent meg ott, kit oly nagyon megszoktak és most leginkább nehezen nélkülöztek, Liphthay. A találkozás bizonyára szíves volt, és az alispáni székkal, melyre távoztával senki nem mert ülni, újra megkinálták. Üres volt a főispáni szék is, annál nagyobb tehát a felelősség, mit régi helye elvállalásával, a tűz és víz közt lengő megyei hajó kormányára rakott vállára. Talán nem vétenék, ha hazámfiainak, kik velem együtt ily szomorú napok látói voltak, már itt előre bal és szerencsétlen eseményeket, — elkobzás és véráldozatokat, — menekülés és száműzeteteket — kilátásba tennék. Örömmel előzőm meg azonban a bal jóslatokat azzal: hogy a Liphthay kormányozta megyét és embereket, habár a forradalomnak, úgy szólván, torkában voltak, semmi oly féltett baj és gyász nem érte. De menjünk sorral.

Azon nádori iratban, melylyel Forgács 1626. február 8-án a fegyverszünetet tudatja a vármegyékkel, oly irányadó tanácsot köt az ország első tisztje a hazafiak szívére, hogy csak ennek szoros követése lehetet azon varázs erő, mely a veszélt távol tartotta a megyétől. „Kegyelmetek, így szól a nádor, értvén az Induciának condióiát, ahhoz tartja magát vármegyéül és semmi újabb háborúságra okot ne adjon, hanem inkább Istennek hálát adjon, hogy ilyen jó szerencsékkel látogatott meg bennünket, kit az jó Isten megengedvén, úgy gondolkodjunk hazánk jövődében való megmaradásáról, hogy ezután is az mi posteritásunk jót mondhasson utánnunk. Én azt mint ez idejig mindenkor azon igyekeztem, hogy békességbe és csendes állapotba maradhasson az nemes ország, ezután is azon igyekezem, méltó hogy kegyelmetek is azt kövesse, mert ez mi édes hazánkat semmivel inkább meg nem tarthatjuk, mint a jó békesség és egyességgel.“ *) Valóban szent szavak. Ez volt Liphay iránytűje, ez politikája is, mely minden cselekedetein vezérfonálként végig húzódik. A vármegye is magáénak fogadta ezt és a forradalmi mozgalmak végéig — 1619-től 1626-ig híu maradott hozzá.

A beszterczebányai országgyűlés majus 31-re lévén kitűzve, oda Barsvármegye rendei Liphay alispánt és Szobonya Pál szolgabírókat küldték követségbe. Mily utasítással? erről hallgat a jegyzőkönyv, talán mert utasítást nem adtak. Ez időre esik ugyanis Bethlen és a nádor közt az utasítás adása iránti véleménykülönbség; emez utasított, a fejedelem pedig utasítatlan követeket óhajtván látni a beszterczei hongyülésen. „Én azt nem kívánom — írja 1620. ápril 13-án a nádornak Kassáról, — hogy itt alatt ne adnánk Istructiót egyik vármegyén is, hanem válasszanak igaz hazájok szerető követeket, kik ne az privatumra és azután járnának, nézzenek, hanem ország maradásra értsenek egyet velünk, és az Úr Isten a mire kegyelmeddel és az urakkal bennünket vezérelne, cselekednének, azt így reménylhetném, hogy ő fölségével

*) Barsmegye levéltárában.

a béke feladathatnék. De ha a vármegyék adnak Instructiót az követeknek; és attul recedálni nem leszen nekik szabad, úgy nagy visszavonást reménylhetnek. Mindazáltal ha mi kegyelmednek fog tetszeni, abból kgd tudósítsion, mert addig nem bocsátom ki az leveleket és arra vármegyék sem választanak addig követeket.“ *) Habár nincsenek elég világos adataink arra, hogy a fejedelem az utasításokat egyenesen eltiltá, de valószínű mégis, hogy az uralkodó párt a fejedelem akaratának egyes megyékben kéz alatt fogamatot szerzett. Ha a december 10-ki királyi edictum azon állítása hiteles kútfőkből van merítve, hogy a választást megelőző napon augusztus 24-én halállal fenyegették azokat, kik Bethlen királylyá megválasztásában ellenkezni fognak, holott pedig több megye csakugyan utasítá követeit, Ferdinandnak a királyságban megtartására; úgy ily körülmények közt a választási okmány alatt olvasható követi aláírások, köztök a barsi követké is, minden jelentőségüket elvesztik. Ez annál is inkább áll Barsra nézve, mert ezen megye szelleme a beszterczei törvények iránt részint passivitasba, részint pedig egyenes oppositioba tette magát.

A megválasztott új király september első napjaiban Barsvármegyén keresztül a háború színhelyéhez, majd Nagy-Szombatba utazott. Verebélyen eleibe ment Liphay Imre és oda rendelte a nagy hirben álló nyitrai megyei alispán Zerdahelyi Mihályt is, kit mástól hétig oldalánál tartott. **) Az itteni értekezletet csak eredménye után ismerjük: september 9-én ugyanis Litassy István Nyitra várát, melynek védelmét csak nem rég vette át, feladta Bethlennek.

A hadi szerencse a választott király részén volt egész a fehérhegyi csatáig, melyet ő csillagkerti ütközetnek szokott volt nevezni, de a cseh történelem azt jegyzé fel róla, hogy egy ország alkotmányának véget vetett.

*) Mocsáry Nógrádvármegye III. köt. 180. l.

**) Adatok Barsmegye 1620-ki jegyzőkönyvében.

Beszterczén az urakra kapunkint tizenhat forint adót, a jobbágysokra tizenkettőt vetettek; mi azon pénztelen világban elviselhetlen teher volt. Ennek felét september 1-ső, másik felét február 25-én kell vala beszedni. Kivetése és szorgalmazása a szolgabírákra, a begyűjtés az alispánokra volt bízva. Hogy sikeresen behajtassék, a legkeményebb eszközök, a birságolás és jószágelfoglalás törvény által ki volt mondva. De a bujosdi ajtókat csak hamar feltalálták. Dóczy Istvánt, a törvényhozás mentette fel a konstantinápolyi követség tekintetéből; a nádor jószágai azon cím alatt, hogy az azokra eső adó nádori díjába fog beszámíttatni, menten maradtak; mások is kiknek a vármegye vagy tartozott vagy szolgáltatjokkal élni akart, hason kegyelmezésekben részesültek; maga a királynéi czímben gyönyörködő Károlyi Zsuzsánna Bethlen neje is ily kegyosztásban nem maradt hátra.

Lipthay az octoberi és novemberi gyűléseken a nemességnek ismételve emlékeztetébe hozta a fizetési első határidő rég elmúltát és inté a törvény teljesítésére, különben kénytelen lesz a jószág elfoglalásához nyúlni. Jöttek sürgető parancsok a választott királytól, a kincstartótól, az ország főkapitányától. Mind hiában. Végzést hoztak: mivel személyesen felültek, most nem fizethetnek, hanem visszajövéen, más megyékhez fognak alkalmazkodni. Az alispán felelőssége érzetében tiltakozott ezen törvénytelen nyilatkozat ellen; neki ne ártson az, úgymond, végrehajtási kiküldetést kívánt, mit a gyűlés megtagadott.

A nemesi személyes felkelés is hiányossan teljesítették, a szigorú összeíráshoz nem alkalmazkodtak, mások meg a tábornok nem sokára ott hagyva, haza tértek. Bethlen a felkelők lajstromát magának felküldetni parancsolta, hogy tudhassa és megbüntethesse a távozókat. A vármegye várni határozott, míg más megyék eljárása után indulhat, később ugyan erküldé a lajstromot, de nem eredetiben, hanem csak másolatban, és nem annak, kit királynak választottak és neveztek, hanem az érsekújvári tábornok Thurzó Szaniszlónak. Alaptalan ürügyeknek bővében voltak. A törvényhozásilag megajánlott portális katona, kapunkint

egy lovas egy gyalog, szép számot ígért. De mit mondának? Várni kell, mit tesz Nyitra, ha ez csak három kapu után fog adni egy gyalogot, Bars sem ad többet. Később felhozzák, hogy Nyitra azon nyilatkozattal menesztett követeket Bethlenhez, mikép semmi portalis katonát nem adhat, ezt tehát követni kellene. Lipthay mindezekre nem hajtott, a törvényre apellált és ennek nevében a szolgabiráknak szorosán meghagyta, hogy deczember 7-kére a kapus hadat Verebélyen gyűjtsék össze. Ez megtörtént ugyan, de a nádorhoz, kiről tudva volt, hogy Bethlennek és a forradalomnak nem őszinte hive, feliratott: mivel nem látszik nagy szükség e portalis hadakra, bocsássa őket haza.

Ily szellemben fogadtattak más nemű rendeletei is az új királyi kormánynak. Nagy Szombatban, hol az udvar székel, kapunként egy szekér széna ingyen, meg holmi baromfi pénzért eladásul vala küldendő. Nem lehet, ugymond, mert a Garam hidja Barsón elomlott és az őszi utak járhatatlanok. Élés kívántatott a sereg számára. Ez sem lehet, lón válaszolva a nádornak, mert elfogyott azok szükségére, kik személyesen felültek, több felé nem telik. A várbeli ingyen munkát — labor gratuitus — Nógrád várához fogja szolgáltatni Bars vármegye, parancsolá Thurzó az ország főtábornoka. Végzés: oda küldik, hova az ország fogja parancsolni. Mind ezen és hasonló passivitásnak és ellenszegülésnek igazolást kölcsönzendők, legügyesebb és legtekintélyesebb embereiket szét küldék követségekbe, menteletni, ha szorítják, ígérni, hogy időt nyerhessenek; Lipthayt egymásután a választott királyhoz, Bossányi Mihályt a nádorhoz, más-hova másokat. Egy győzőhöz, hódítóhoz ily missiókkal közeledni ki mert valaha? Bethlen szigorán kifogtak a vármegyék. Ő szakban erős, tetteiben engedelkeny volt, martialis kegyetlenséggel senki sem vádolhatja. Lipthaynak hajszála sem görbült meg. Ő fölsége, így jelentett eljárásáról, erősen követeli a törvény haladéktalan végrehajtását mindenben. — Az alatt a horgony, melybe a megyék nemakarása kapaszkodék, december 10-kén látott napvilágot, tudniillik a királyi edictum, mely a pozsonyi

és besztercei gyűlések minden végzéseit semmiseknek nyilvánítja és a nemzetet a törvényes koronás király hűségére visszamenni, bűnbocsánatot igérve inté. És habár azon száztizenkettő közt, kik Bouquoinak a foglyul esett Eszterházy Daniellel hódulási készségeket bejelentették, barsi elődeink közül egy sem volt; de mindazáltal minden jelek világosan mutatták, hogy a nemzet ezen háborús állapotot megunta és végét óhajtja. Mikor tehát a december 28-ki gyűlésre megérkezett a nádor levele arról, hogy a szent béke iránt Nagy-Szombatban tárgyalások fognak tartatni, melyekre Barsmegye is követei által hivatalos: minden felől a béke neve hangzott vissza és Liphay alispán Szelesényi Istvánal olykép, hogy azt telhetőleg előmozdítsák, oda küldettek.

A nagyszombati nemzeti tanácskozmányt, mely a béke tárgyalásoknak van szentelve, történet íróink hallgatással mellőzik; pedig ez törte meg az első jeget. A követek hathatós panaszai folytán, melyeket a szokatlanul ismételt, és hosszúra nyúlt személyes felkelés és a portalis hadak terhe ellen emeltek, mind a kettő meg lőn szüntetve és helyette két óra zsoldos katona ajánlaték oly csekély számmal, hogy ebből az országnak béke utáni forró vágját tisztán kivehette Bethlen. Barsnak 1621. feb. 16-ki közgyűlése irományai közt, a nagyszombati tanácskozmányban a Fátarán innen nevezett tizenkét megye hozta végzés találatik, a visszatérő alispán által foganatosítás végett átadva, mely annyi világosságot hint az ekkori situációra, hogy azt történelmünk egy lényeges hézaga pótlásául kötelességemnek tartom közleni. Miután mind a 12 megyéből két óra összesen 1100 lovast és 1000 gyalognál többet nem szavaztak meg, ilyen feltételekhez kötik ajánlatukat: „Először hogy ő fölsége az urakat és nemeseket mindjárt házokhoz bocsátja, az porta szám után való gyaloggal együtt.

Másodszor hogy a lovas és gyalog adásból senki személye se uré, se nemes ember jószága, se városok, se ő fölsége jószága, se országé exemptus ne legyen, hanem a vármegyék ispányai bírájokkal exequálják constientiose a fizetéseket.

Harmadszor ha penig a békesség véghez nem menne (kitől Isten oltalmazzon) két hónap előtt ő felsége gyűlést parancsol-
tasson, melyben az országgal együtt végezhessen, az ország meg-
maradása felől. — Hogy ő fölsége az urakat és nemeseket ne
terhelje, az nemeseknek sok számú személyeknek itt való tartóz-
kodásával, hanem minden vármegye ad tractatum pacis egy-egy
személyt hágy magok közül. Ezeket ő fölségének elvégezvén,
Palatinus urunknak ő nagyságának is értésére akarjuk adni,
minthogy ő nagyságát is illeti, kérvén ő nagyságát, ő nagysága
tishti szerint tractálja az mostani előtte való dolgot (tudniillik
ekkor már Hainburgban megindult a békealkudozás) ő fölsége
böcsületje és ország szabadságának megmaradására.“

„Poson ad lovast 100, gyalogot 150.

Nyitra „ „ 210, „ 220.

Trencsin „ „ 150, „ 150.

Bars „ „ 50, „ 50.

Honth „ „ 50, „ 50.

Nógrád „ „ 50, „ 50.

Zolyom „ „ 50, „ 50.

Liptó „ „ 50, „ 50.

Thúrócz „ „ 50, „ 50.

Árva „ „ 50, „ 50.

Komárom „ „ 4, „ 40.

Esztergom ad „ — „ 40. *)

Mily szembetűnő csekélység! Istvánfy mint szemtanú és
maga is az 1593-ki hadjáratban részes, feljegyzette, hogy midőn
a vármegyék hadai azon évi october 13-án Mocsonokon meg-
számláltattak, csak Pozsony és Nyitra vármegyéből ezer legjob-
ban fegyverzett lovas és tizezer gyalog, Trencsin megyéből pe-
dig kétezer fegyveres volt jelen. Bethlen megértette az ajánlatot,
látta mi történik a megyékben és mi nem történik. Világos volt,
hogy első alkalommal cserben hagyják a vármegyék. E jelek

*) Meg vagyoh Barsmegye levéltárában.

engedékenységre bírták, melylyel nagy dolgokat végezni soha sem lehet. Idézek egy parancsot tőle, mit miután a nagyszombati tanácskozmányban jelen volt Liphayt kérdőre vonta, a vármegyékhez febr. 24-én királyi cím alatt küldött: „hivattuk vala, így szól Bethlen, mi előnkbe becsületes hívünket Liphay Imrét ennek az Bars vármegyének viceispányát, értekezvén tőle, hogy ha kiszedte-e vármegyétekben való uraktól s nemeseiktől beszerzei gyűlésben lett végzés szerint porta után való tizenhat forint contributiot, az kit mi is fön lévő hadainknak rendeltük. Ki azzal menté magát, hogy ennek előtte az urak és nemések otthon nem léte miatt ki nem szedhette, hanem most immár egyenlő akarattól tizenötöd nap alatt megigérték, hogy ti kezeitekben, úgy mint szolgabírák kezeiben adminisztrálják. Azért így lévén a dolog, szorgalmasan kiszedjétek és azon viceispántok kezeiben szolgáltatassátok, hol penig a ti gondviseletlenségtek miatt valami fogyatkozás leszen a dologban, Országunk végzése szerint ti károsodtok meg érte.“ *) Ily erély hiányban Bethlenre rá nem ismerünk.

Liphay a nagyszombati béketanácskozmányra ismét visszamenvén, nem tudni mi okból, haza kívánczozott és maga helyett mást küldetni kért. A megye őt kitűnő gyöngéd modorban maradásra bírándó, Szobonya Istvánt, ki a megye és haza szolgálatában Liphayval sok fáradságot és veszélyt osztott, hozzá küldé. Az alatt azonban, míg Szobonya mártius 25-én utnak eresztetett, az ország képviselőinek ismét egy nagy horderejű fényes bizodalma nyilvánult Liphay iránt: előtte való napon tudniillik Ilyésházy Gáspárral Hainburgba küldetett, hogy a szünetező békealkudozás folyamát még egyszer jó utba hozni megkísértené. *) Nagy feladás és üdvös, ha sikerült volna, de annyi sok baj vette körül a küldöttek igyekezetét, hogy eredményyel nem mehettek a tanácskozmányba vissza. A szakadás

*) Lásd az igazolási okmányok közt XVI. sz. alatt.

*) Zavoczky Naplója Katonánál T. XXX. 206, 660.

Bethlen és a magyar biztosok közt már csirában volt, mily hamar törött meg az alkudozás reá, a história tanítja. A hainburgi tárgyalások jegyzőkönyve fogytában, habár talán egyoldalú, de jelentő értéke van azon Manifesztumnak, mellyel a Bethlentől nyilván elszakadt nádor és biztosok eljárásukról a nemzett előtt számolni akarnak. Bocsánatot reménylek a szives olvasótól, hogy az eddig ismeretlen okmányt napvilágra hozom. Így kezdődik: „Mely nagy buzgó kívánsággal kívánta legyen kegyelmetek hazánkban felindult háborúit viszont a szent békességre és előbbeni egyességre hozni, tudván kegyek nemzetünk és országunknak megmaradását tulajdon csak abból függeni, nem szükség mincünk sok szóval kegyek eleibe terjesztenünk, holott nyilván vagy kegyeknél, hogy Hainburgba is az több Commissarius urakkal egyetemben ennek megszerzésére küldött vala bennünket kegyek, az holott Isten akaratjából nem is lön haszontalan fáradságunk hanem noha hosszú munkánk, úgy mint egész három hónapi fáradságunk után, elvégezők mind az ország dolgait mind az Bethlen fejedelmét. És az mi az Bethlen fejedelem dolgát illeti, minden kívánságának megteljesítése után, csak szintén azon mulék el, hogy császár urunk és koronás királyunk kegyes és méltó akaratja szerint nem akará mindjárt az országot és végházakat ő fölségének megereszteni. Szent Jakab havának előtt, várván tudniillik az töröktől, mit parancsolna neki ez resignatio felől. Azért ő fölsége császár urunk Vacznak török keziben való esését szeme előtt viselvén és tartván attul is, hogy ha most Bethlen fejedelem hire nélkül az töröknek, az mint pretendálta, meg nem meri ereszteni az országot ő fölségének, hogy ha az török parancsolatja kezdi érni fölöle, hogy meg ne eressze, miképen meri akkor annál is inkább megereszteni Istentől adott országát és koronáját, ka különben nem lehetne, haddal is vissza akarja venni és országának végházait az török kezeiben való esését megmenteni. Altallátván azért miis úgy mint Commissariusok mire néze Bethlen fejedelem az végek resignatiójában való halogatása, és jól tudván az országnak is minden kívánságát és szükségét, ő fölségéhez

császár urunkhoz ez okon mennénk fel Bécsben, hogy az ország dolgában az mit végeztünk volt Hamburgban ugyan azokat confirmáltatnók ő felségével császár urunkkal; mely diplomájának paráját ez levelünkben includálván, kegyelmeteknek im oda küldöttük. Kérjük azért tisztünk szerint minden Rendeket, hogy ehhez a ő fölsége diplomájához, kiben minden Rendeknek mind Amnistiam sive oblivionem omnium factorum, mind libertatum observantiam kegyelmesen megadta, alkalmaztassák magokat és térjenek az ő fölsége igaz megkoronázott királyunk hűségére, declarálván mindjárust magokat, kegyelmetek minekünnk Palatinusnak. Hogy pedig az ő fölsége hadainak az országban való bejövetelében senki kegyelmetek közül meg ne ütközzék, azt is akarók kegyelmeteknek megjelenteni, hogy ennek nem egyéb az oka, hanem hogy az ő fölsége féltette mind koronáját mind országát és hiveit az töröktől, kinek ha kész hada nem volna, ő fölségének császár urunknak, hirtelen ellene nem állhatna, és annyival inkább nagyobb okot is vehetne az török országunkba való beütésre, senkinek azért az a had nem ellensége, sem pedig nem rontója. sőt ily disciplinában tartatik, ki miatt az ő fölsége híveinek . . . következhetik. Erre mindjárust választ és declaratiót várunk kegyelmetektől, quia periculum in mora. Éltesse Isten kgteket. Datum Posonii die 3. mensis Maji 1621. Spect. Magnif. gen. etc. Servitores et amici paratissimi Comes Sigis. Forgács de Gimes m. p. Andreas Jakussich m. p. Paulus Appony m. p.“ *) — A nádor Bars megyéhez maj 8-ik és 22-kén kelt leveleiben még erősebben sürgette a hódolatot. **) De a megye a Bethlen hatalmában maradott várakkal, milyen Léva, Érsekújvár, környezve lévén, nem hamarkodhatott. Két felé kellett mint Janusnak örködni. A Kassára vonult Bethlennek tehát iratott: ne vegye rossz néven, hogy a nádorhoz követséget küldenek. Megbízták pedig ezzel Liphthayt és Szobo-

*) Bars megye levéltárában.

**) Igazoló okmány XVII. sz.

nya Istvánt ily utasítással: adják elő, hogy Barsmegye a fejedelem kezeiben lévő végvárak között fekszik, ha tehát Ferdinandnak hódolnak, amaz fogja megsemmisíteni. Vegye figyelembe ez okot a nádor és oltalmazza a megyét, mert hiszen tisztében áll az ország megmaradásáról gondoskodni. Azon legyen ő nagysága, hogy a békealkudozás ismét folyamatba menjen és szerezzen békességet az országnak.“ „Kérjük azon is Palatinus urunkat, így szól a 3-dik utasítási pont, hogy ő nagysága mutassa meg in specie országunk megmaradásáról való végezését követőinknek, minémű assecuratoriánk legyen szabadságunk felől császártól ő fölségétől, hogy tudjuk mi is állapotunkat.“ *) Bouquoi hada azonban a nádoréval egyesülve, vissza vevén Pozsonytól kezdve nagyobb részét a felföldnek és a bányavárosokat, két tűz közé hozta a megyét. Melyik fogja megsemmisíteni? Bethlen Gábor is haragra lobbant az árulók ellen, Szecsy Györgynek halált esküvék, Rimayval már előre izleltette, mennyi szép elkobzandó kastély és uradalomban válogathat.

Ez volt Barsnak legválságosabb időszaka. Már május 26-án Szent-Benedeken lobogott Ferdinand király zászlója. Pálffy és Koháry Péter, a hódolat fogadására küldött nádori biztosok és egyes dandárok vezérei felszólíták a vármegyét a hűségi eskünek két képviselő általi letételére még aznap, mert másnap tovább mennék és utánuk kell jönniök. — A kérdés felelet nélkül maradt. Hagyták elmenni. Egy véletlen a történető bajtól mentette meg a megyét. A nádor titkos levele, mit június 2-án a biztosok után futtatott, illetéktelen kezekbe kerülván, feltárta a királyi gyöngye sereg veszedelmét és Bethlen hadainak sebes előhaladását. Nem sokára hallatszott, hogy Pálffy, Bosnyák megverettek, és Bethlen kezeiben fogva vannak. Bornemisza győzelmes seregével Léván foglalt állomást. Ekkor a Fabius Cunctator eljárás czélszerűnek bizonyult. Jöttek e közben parancsok innét és onnét is. A megye folytatta az eddigi ildomos örökösést, élést mind két félnek adott, katonát egynek sem. Ju-

*) Bars megye levéltárában.

liusban már egészen Bethlen kezeiben volt a hatalom és Bars az egész földdel parancsaitól függött. Sokan remegtek a megbántott győző viszonzlásától és hogy a Szécsynek szánt vészt azokra méri, kik imént a győzelmes sereg kezeibe foglyokul estek, vagy a megtértek közül elsőik jönnek szemé elé. Ezeknél a bibliás Gábor királyt sokkal jobban ismerte Lipthaynk, sem hogy nála megjelenni félt volna. Augusztusban a vármegyének szükségparancsolta eddigi viseletét védte előtte. September 9-ki gyűlésből mint egyike azoknak, kiket Bethlen minden megyéből magához küldetni parancsolt, oly utasítással indíttatott a fejedelem oldala mellé, hogy a béke megkötésére törekedjék „sine laesione regni et libertatum“ mondja a jegyzőkönyv. És hogy ezen küldetését megbízói szellemében, a közhaza érdeke szerint használta fel, az tanuskodik róla, hogy őt Bethlen a nikolsburgi békeszerződés végrehajtására egyik biztosának nevezé.

Im Bethlen országának és királyságának végénél állunk. Sokan a közügyekre további befolyásukat, melylyel általa birtak, eljátszották. Látnunk kell, mit hagytak Barsban a borus napok hátra? Ezentul hihetőleg azou névvel, mely eddig annyiszor előtérben állott, nem fogunk találkozni?

A sopronyi országgyűlésre követ volt választandó. Egy hang, egy akarat Lipthayt kívánja egyedül. Társ nélkül jelent meg tehát ott és kifogás nem történt ez ellen. E helyen újra kellett neki számolni a konstantinápolyi követségről, mit közelégedésre tett és annak alapján keletkezett a 45-ik biztosító czikk. Minek folytán az ujon választott nádor Thurzó Szaniszló az ország minden megyéit felhívá, hogy a nemzet Lipthayt híu eljárása elismeréseül jutalmazza meg. Barsba is eljött a nádori felszólítás melynek készségesen felelt meg azzal, hogy az országos jutalomhoz september 22-ki gyűlésen százsz forinttal járult. Ez alkalomból Hont megye Rendei Lipthaynak, kit egykor ők is magokénak tudták, oly értékes emléket ajánlottak fel, melybe a megye neve volt bevésve.*)

*) Hont megye jegyzőkönyve 1623-ról.

Itt megállok, hogy kijelentsem, mikép Liphaynak a meg-
ujult Bethlen féle támadások alatti eljárását tüzetesen folytatnom
csak azért nem lehet tovább, mivel így dolgozatom túl menne a
kellő határon; nem mulasztom el azonban egyes képekkel illus-
trálni azon még mindég tartós bizodalmat és tiszteletet, melyet
magának a jobb és bal oldalnál egyaránt egész éltén át tudott
megőrizni.

Hogy Bethlen és Eszterházy Miklós engesztelhetlen ellen-
ségek voltak, egymást halálig gyűlölték, a történelemből tanul-
juk. Sajnos valóság, melynek árát a nemzet fizette meg. Mennyi
veszélylyel jár ily ellenek közt mint egy középen helyt foglalni?
mennyi lelki erő és ildomos tapintatra van szüksége annak, ki a
közjónak ily örömtelen viszonyok közt szolgálatját felajánlja?
Méltán megilleti őt a közbecsülés és tisztelet, lett légyen sikeres
vagy sikertelen ily vállalkozás. Ily középhelyen találjuk Lip-
thayt Bethlen és Eszterházy közt. Mikor 1623. ősszel az erdélyi
fejedelem Magyarországra ismét beütött és győzelmes serege
élén Nagyszombatból a nemzethez panancsokat kezdett osztani,
Lipthay hazája iránti szeretetétől indítva, maga önkéntes jó
szántából, — „*patriae hujus . . . singulari amore ductus . . .
proprio motu*“ mondja Eszterházy, — felajánlotta magát Beth-
len megbékéltetésére személyes befolyását megkísérteni. Eszter-
házy ekkor még csak országbíró volt, de tetteleg a nádori hatal-
mat gyakorolta. Vele értekezett tehát Lipthay előbb, hogy sem
Bethlenhez elutazott. Azon szabad járást kelést engedélyező
íromány, melyet ez alkalomból 1623-i october 23-án Liphay-
nak adott *) a legszebb bizonyítványa e férfiú hazafiságának,
melyet a család büszkén mutathat fel a történet íróknak, kik e
válságos idők eseményeit az eddiginél teljesebb alakban fogják
megírni. Habár ezen követségnek gyümölcse nem mutatkozék
mindjárt, de hogy bizalmas emberétől és kit a hazában osztatla-
nul becsültek, a nemzet békére hajló hangulatát hallani, a feje-

*) Lásd az igazoló okmányok XVIII. sz.

delemre hatályos, az országra pedig hasznos volt, ki nem látja által? Nem sokára a béke csak ugyan megkötöttetett.

Ez alkalommal a szövegbe oly epizódot veszek magamnak engedelmet beékelni, mely két államfinak közpályájára vonatkozik. Thurzo Szaniszló a sopronyi országgyűlésen nádornak választatván, nem volt — valljuk meg — hason mérvű utóda az őt megelőző három nagy nádornak. Ebben még semmi bűn nem rejlik. A nagynak született Eszterházy Miklós, — az udvar által megkínált nádorságot, ő mondja egy nyilatkozatában, még most nem akarván elfogadni, megelégedék a fényes országbirói és az érsekujvári meg a dunáninneneni főtábornokság állásával. Eddig a nádorok kormányozták a megyéket, irányozták az országos ügyeket és első tanácsosai voltak a koronának. E szép hivatást, a nádori czim nélkül, jónak hitte Eszterházy elfoglalni. Ugy látszik az udvarnál kicsinált dolog volt, hogy Thurzót nullificálják. Midőn több évvel később Eszterházy mint nádor Pázmánynyal veszekedésben állott, ez szemére lobbantá Thurzó nádor iránti viseletét, mire Horvát Mihály idézete szerint, ily rossz benyomású választ tőn: „Generalisságomban sem voltam egyéb opinióban a palatinusság felől mint most, magát az hivatalt nézvén, de egy rebellióból kijött s még arra hajlandó személyben bolondságot, malitiát és hacresist látván, hogy keményben szólottam, avval nem a hivatalt annuláltam, hanem személyre való vigyázást javasoltam.“

Bethlen november 19-re Nagyszombatba dietát hirdetett a vármegyéknek. Eszterházy, mikép imént megjegyzém, nádori hatalmat gyakorolva, gyászos következtetésekre figyelmezteté a megyéket, keménynél keményebb szavakbau egyszer is másszor is tiltván a követ küldést. Volt is egy ideig fenyegetéseinek sikere, mert a november 14-ki barsi közgyűlés jegyzőkönyve Eszterházy egy leveléről emlékezik, melyben dicsérte a vármegyét, mivel Bethlen parancsát süket füllel vette és követeket Nagyszombatba nem küldött. A székekelyek fegyvere azonban, kik Barsmegyében állomást foglaltak, és Horváth István erdélyi

tábornok, az érsekújvári 1621-ki fényes győzelemnek hőse, ki Szent Benedeken ütötte fel főszállását, Bethlen regalísának engedelmességet szereztek. A november 21. gyűlésből tehát a nagyszombati dietára Liphay alispán és Szobonya Pál szolgabíró küldettek el. A rövid utasítás bevezető sorai ezek: „agant saltem de beate pace et permansione afflictæ patriæ.”

Ha itt helye volna annak, hogy Thurzó nádor hűségét Eszterházy fenebbi vádja ellen védelembe vegyem, hivatkoznom lehetne Thurzónak Barshoz küldött számosb átirataira, melyek a nádor hűségének semmi fogyatkozását nem sejtetik; hanem ez más helyre tartozván, itt csak egy feliratát közlöm Bars megyének 1624. febr. 15-ki közgyűlésből Thurzóhoz, tanuskodót azon jó véleményről, melyben ez a hűség dolgában és a hazának szentelt szolgálatok fejében a megyék előtt állott: „Ez mai gyűlésünkben megolvasá viceispán Uram az Nagyságod levelét, melyből értjük, mit írjon Nagyságod az induciak felől, mely nagyságod fáradságát nem csak kedvesen de teljes életünkben való szolgálatunkkal is megigyekeztünk szolgálni Noha egynehány felől az erő reánk érkezvén kénytelenítetünk fejet hajtani (t. i. Bethlennek) a mint életünket megtarthassuk, de senkit közülünk nem tudunk, a ki szánszándékkal az ő fölsége hűsége ellen akart volna vétetni. Ezután is pedig azon hűséggel igyekeztünk lenni várván mi is az ő fölsége kegyelmességét hozzánk. Azonis kérjük nagyságodat mint ez ideig, ezután is ne vonja meg atyai gondviselését ez nyomorult országunktól, hanem ha az induciakban fáradozott, immár az derék békességnek véghezvitelében is úgy munkálkodjék, hogy minden veszedés a feledelmek között szálljon le, hogy valamiképen ez nyomorult hazánk utolsó veszedelemre ne jusson.“*) Mire volt tehát Eszterháznak ugyan ezen gyűlésre érkezett átirata, melyben az ország eldarabolása ellen tiltakozik?

Térjünk ismét a barsi alispánhoz. A béke Bethlennel meg-

*) Bars megye levéltárában.

köttetvén, a királyi hadaknak elkelletett volna a megyékből takarodni. Ez nem történt, mi az országban rossz vért okozott és sok szenvedésnek kútfeje vala, mert ekkor a hadak fegyertlensége a népek ostoráva tette azokat. Egy ideig csak élelmezte és szállásolta őket Bars, mert főispánja Forgács Miklós volt vezérök. Hanem az ígért elvonulás nem teljesedvén, a baj élére lón állítva. Ily válság közeledtével a főispán minden esendesítő tehetséget összeszedve, még csak néhány napi várakozást kért a gyűléstől. A végzés, és ez rövid szavakban bizalmi diploma, oda ment ki, hogy a vármegye az egész ügy elintézését alispánja bölcs belátására bizza; s ím minden bajnak vége lett.

Nem vak vonzalom volt tehát, mi a főispánt Liphayhoz kötötte, sem ok nélküli aggály a tiszti karnak szokott évenkénti lemondásakor hallani az alispán szájából az úgynevezett bucsuzást. Mind annyszor kérő és marasztaló szavakból állott a válasz. Telvék a jegyzőkönyvek szebbnél szebb kifejezésekkel, melyekkel a főispán és a rendek az alispánt maradásra kérik. Maradott tehát 1625-ben is nem csak, hanem a sopronyi országgyűlésre követi küldetést is elfogadott. Ezen országgyűlés naplója oly becsű porgári jutalomkoszorút fűz Liphay homlokára, mennél nagyobb nem lehet. A vallási ügy kerülvén tanácskozás alá, a barsi követ utasításával kötve, buzgón védte a protestansok érdekét, mint egykor hat év előtt Pázmány ellen. Miből a cathol. clerus a szóvita hevében alkalmat vett magának Liphayhoz kérdést itézni: mikép teheti ki magát cathol. létére annyira az evangelicusok mellett? ki rögtön válaszolt: igen, én igaz cath. vagyok és mint ilyen lelkemben kegyelmetekkel tartok, de mint Bars vármegye követje utasításom szerint az evangelikusok közé tartozom. Mily egyszerű és mégis mily nagy szavak azon időben. Még az nap az ország minden megyéibe megirattak.

A következő 1626-ban Liphay az alispáni széken már tizennégy évig ült egy huzomban. Akkor volt az mikor büntetéssel kellett másokat hivatalba hozni, mikor az egy év, vagy egy két év kitöltével, a veszély helyéről örömmel tértek haza

mások a „procul negotiis“ nyugalomba. Családi ügyei megsza-
porodtak; azokat rendezendő, azt hitte, hogy eleget tett hazafiúi
kötelességének egyállóhelyen és immár más válthatja fel. Junius
18-án tehát végkép lelépett az alispáni padról. A megyei rendek
ezen gyűlés jegyzőkönyvébe írták: hogy önként távozott és hivata-
lát minden időben dicsően — „praeclare“ — viselte. Neki köszön-
hették földieik, hogy annyi válságok között, midőn másutt a leg-
bőlesebbek elbuktak, hogy annyi veszedelmek között, melyek
másutt gyászt és keserűséget hagytak hátra, személyök, jószáguk
épen és bántatlanul maradt.

Hivatalának utolsó hónapjai Eszterházy nádorsága idejébe
esnek. Öt eddig a Thurzók és Forgács nádorok és az ország jobbjai,
maga Bethlen szintén kezükön hordva kegyelték; most egyszerre
oly emberrel látta magát szemközt, — mert hiszen a nádorok
kormányozták ekkor a megyéket, — ki önerejében bizva, má-
sokra támaszkodni nemcsak nem szeretett, hanem a más véle-
ményűek irányában hatalmas súlyát is nagyon szokta volt érez-
tetni. Ilyen volt a nádorságra emelt Eszterházy Miklós. Lipthay
felismervén benne ezen tulajdonokat, került ugyan minden zá-
tonyt a szilárd férfival való találkozásban, de sem hizelgés, sem
különbösség nem vettek rajta erőt; ment, mint eddig, férfiasan
a próbált utakon.

És a barátság, s kegyelésre oly nehezen felmelegedő nádor,
az egyenes, bátor és férfias viseletű Lipthayt megtanulta be-
csülni. Nem csak köz és megyei ügyekben szívesen fogadta ma-
gánál, hanem magán bizalmas viszonyokba is lépett vele, mint
alább látni fogjuk.

Mikor Bethlen harmadik betörése alkalmával Wallenstein
előnyomuló seregével a megyét elborítá, majd pedig a Vágig
visszahúzódván, a Garam vonalánál Bethlen hadainak helyet
csinált, a fejedelmi tábor Barsnál foglalt állomást, utóbb a zor-
don téli napok beálltával Körmöczre ment szállást tartani. Az
erdélyi és a felkelt seregek előzönlöttek a vármegyét, a jegyző-
könyv bizonyága szerint kegyetlenkedtek és dúltak, a szent-

egyházakat sem kimélve. A híres tábornok Horvát István, mint öt év előtt, ismét Szen-Benedeken üté fel sátorát. Nagy volt a veszély és zavar. A november 3-ki közgyűlést a vármegye Kis-Tapolcsányban azon tanácskozással nyitotta meg: hogyan lehetne a szomorú állapotot enyhíteni? Két ember nem rettent meg a fejedelemmel minden összeköttetést és érintkezést keményen tiltó nádortól s követséget vállaltak Bethlenhez: egyike ezeknek az imént kiszolgált alispán Liphay volt, másik alispáni utóda Szelezsényi István. Sokan aggódtak rólok és felelőséget, sőt szavatos-ságot vállaltak mindenek irányában, kik netalán ez okon kivált Liphaynak ártánának és jószágait felkérni merészelnék. *) A béke azonban nem sohára megkötöttén, a nem szíves vendé-gektől menekült a vármegye. — Bethlen Liphayt utoljára látta.

Hogy Liphay ezen érintkezése mellett is függetlenségét Bethlen irányában fentudta tartani annélkül, hogy kegyeit és bizalmát eljátszotta volna és más részt annélkül is, hogy a nádor Eszterházy és a királyi kormány előtt vesztett függetlensége gyanujába esett volna, több adattal bizonyíthatom. Midőn 1624-ben azt hagyta meg január 24-ki parancsával a fejsdelem Liphaynak: hogy a lévai uradalmat, melynek felügyelésével őt elfoglalása után megbizta, addig a királyiaknak ne adná vissza, míg embere által arra különösen nem fogja őt felhatalmazni; ez a fegyverszünet tartalmával ellenkezőn, Liphay a február 15-ki közgyűlésben nyíltan kijelenté, hogy Léva iránti kötelessége megszűnt és ő a fejedelem kívánatát nem teljesíthetvén, egy napig sem fog Lévára gondot viselni. **) És a békeügyben, mint annak 1619-től mindenkor hű apostola, hányszor mondott nem tetsző igazságot Bethlennek? Ő még is annyira meg volt hatva Liphaynak a haza szolgálatában szerzett érdemei, jellemének szigorú egyenessége és ildomos tapintata által, hogy még halála előtt pár héttel megemlékezett róla mint hasznos államférfiúról,

*) Barsmegye 1626-ki jegyzőkönyve.

**) Lásd az igazoló okmányok közt XIX. sz.

még pedig annál nagyobb dicsőségre, hogy Liphayt a királyi kormányrészéről a portára követül küldendőnek ajánlotta. *) Figyelmet érdemel e mellett azon körülmény, hogy Bethlen ezen javaslatát a nádor Eszterházy számára tervezte; miben mint egy visszafizetését látom azon bizalmi kölcsönnek, mely 1623-ban Bethlennél Liphay személyében Eszterházy befolyásával tőkesített. És valóban, ez pedig jellemző, Bethlen és Eszterházy, ez utóbbi az első iránt teljes életében bizalmatlankodó nádor gondolati most egymással találkoznak.

De előbb kísérjük figyelemmel Liphay eljárását a szőnyi békealkudozásnál.

A török békeszerződésekről, különösen pedig a szőnyiről Salamon Ferencz jeles történésziünk újabb munkája „Két Magyar Diplomata a XVII századból. Pesten 1867.” érdekes forrásokat és adatokat közöl. Ezek nyomán Liphayt illetőleg is eddig ismeretlen dolgok tudomására jutottunk. Szerintök ő 1627-ki Junius és Julius hónapokban tevékeny részt vett a szőnyi tárgyalásoknál. Nem csak az előzmények egyengetésében munkás volt, hanem Julius 9-kén el is küldetett másod magával Budára a vezérbasához kedvezőbb feltételek kieszközlése végett. **) Ezen megbizással Julius 10-től 13-ig Budán töltötte az időt. Czélszerű s ildomos eljárását Toldalagi Mihály Bethlen követének naplója örökité. ***) És mivel nem csak Szőnyben, hanem Budán is Liphaynk Toldalagival szorosabb viszonyban állt, miről amaz Urának jelenteni nem mulasztott el, természetes, hogy Liphaynak ezen alkalommali ügyes működése Bethlen éber szemeit nem kerülheté el.

A szőnyi békeszerződés sem hozta meg országunknak a reménylett nyugodalmat. Az 5-ik czikkben elő vannak sorolva

*) Pray. G. Bethlanü Pricipatus 190. l.

**) Igazoló okmány XX. sz.

***) Lásd az idézett Munka. 85, 86, 87, 88, 91, 93, 95, 97, 100, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140. l.

a kifogyhatlan háborgatás minduntalan megújuló tárgyai, melyeknek, valahányszor előkerültek, kellő elintézésére, mind két részről fejedelmi biztosok valának kiküldendőik akkép, hogy az ország nádora által a királyi biztosok mellé rendelendő bizalmi férfiak a másik féllel egyetértőleg igazítsák el a vita tárgyait. Ilyen megbízást kapott ismételten a nádortól, Bethlen fennebbi ajánlata is hozzájárulván, Liphaynk. *) Ezek közt azonban legfontosabb volt az, mely szerint 1631-ben január hónapban Lustrier Sebettyén portai ostrák residenssel a budai vezirbasá-hoz menesztetett. Sajnos, hogy ebbeli működéséről eddig más tudományunk nincsen, mint Kovachich Mártonnak azon sovány jegyzete, mely szerint ezen követség közös naplóját a hason művek sorozatában néhány szóval megemlíti, de hol és kinél található? arról mit sem mond. **)

Ez időtájtban Bars megye Eszterházy Miklós nádorral keletlen surlódásba esett volt. Még 1630 végén rendeletet küldött a nádor a megyére, katonát és élelmezési váltságot sürgetve. A megye közönsége a november 30-ki gyűlésből válaszolt: hogy a hadi járatok és török rablások által végkép elpusztított megyétől sem egy sem más nem telik. Ezen értelmű végzése gyámolítására a gyűlés ismételve Liphayt másod magával küldözgeté a nádorhoz. Az első járatok fogamatlanok maradtak. A nádor háromszáz mezei katonát rendelt Barsba tanyázni. De mivel Pálffy István Érsekujvári tábornoknál kieszközölte volt már Liphay által a megye, hogy a Verebéli erődben levő fegyvereseken kívül nem viselhet több ilyen terhet s ha bár ki által oda rendeltetnének, azokat Pálffy erről kitanítva rögtön kifogja parancsolni: végre a nádortól Pálffyhoz és ettől amához járt Liphay fáradozásának és ildomos közvetítő viseletének azon jó eredménye lőn, hogy már az 1632-ki december 9-ki gyűlés

*) Bars megyei 1626—1632 protocoll.

**) Kovachich M. G. *Scriptores Rerum Hung. Minores* Budae 1798. II. köt. *Series Diariorum* Nr. 94 pag. 45.

alkalmával jelenteni lehetett, miszerint a vizsály tárgya a megye kivánságára el van intézve. *) Ez volt Lipthainak utolsó szolgálata, mit Bars megyének tett vala. — Egy hó és pár nappal utóbb a derék munkás hazafi megszűnt élni.

Nem tartozván értekezésem körébe Lipthay Imre magán életét rajzolni; csak oly egyes vonásokat veszek ki abból, melyek az ő közéletére befolyást gyakoroltak.

Hivatalos érintkezésein kívül, melyek őt a haza első oszlopaival hozták összeköttetésbe, miként fennebb elősoroltuk, — nagy volt a felsőbb, és a magához hasonló azon közép osztálybeliek száma is, kik vele az országos és megyei közügyek fáradaimait megosztották.

Az egyházi rendből Teleghdy János, kalocsai érsek és a Nyitrai Püspökség Administratora; Lóssy Imre Váradi püspök és esztergomi nagy prépost a később leendő primás; a világi rendből különösen néhányan a később nagyra nőtt családok első törzsei, mint Koháry Péter, kivel közös osztatlan birtokú társaságban élt; úgy Eszterházy Pál a nádor fivére, a füleki vár kapitánya és a felső magyarországi részek altábornoka; Osztroluczky Menyhért Nográd majd Hont megye alispánja. Mindezek közül többen Lipthay iránti baráti vonzalmuknál fogva gyermekei gyámságát vállalták el; Eszterházy Pál azon fölül férjhez adandó Katalin leányát oltalmul házához vette; Osztroluczky pedig özvegyét nőül. **)

A törökügyben kiváló bajtársai valának: Rimay János a tudományosan mivelt nográdi birtokos és Bocskay fő udvarmestere, ki hasonlólag mint ő a fényes Portához követségben járt; a vitéz Ozsgyáni Bakos Ferencz a Bozoki vár kapitánya; Maklár Péter, kivel a barsi törökszerződést eszközölte s mások. ***)

*) Bars megy 1630—32-ki jegyzőkönyve.

**) Igazoló okmányok közt XXI és XXII és nagy Iván munkájában idézett oklevelek.

***) Barsmegyei jegyzőkönyvek 1611—1633-ig.

A megyei küzdőterén körülötte sereglettek Litasy István a barsi alkotmányhű és ellenzéki pártnak vezére, Nyitra várának egy ideig parancsnoka, aztán Thurzó György nádor özvegyének jószágkormányzója; Bossányi Mihály, kit az ország Rendei többet magával a cseh rendekhez országos követül járatnak, ki néhány évvel utóbb a barsi alispánságban Liphait követte, és ki a nagy ugróczy várkastély meg a Mihályvárnak nevezett sas-fészekszerű hegyi laknak építője volt; Szobonya Pál utóbb Bars alispánságában tevékeny utóda; Kálnay János, kinek Rendve birtokát ingyen engedé használni; Semleky János és több más.

Azonban a mi Liphaink itt elősoroltak után ítélve, korant sem volt oly megcsontosult Aristocrata, hogy a kiváltságos körű érintkezésével a nép osztály iránti meleg rokonszenvet meg ne tudta volna egyeztetni. Hiszen a hodultsági ügyeket harmincz éven keresztül leginkább a jobbágy osztály érdekében kiváló szorgalommal karolta fel. És mennyi bizalommal fordult hozzá ezen nép szorult állapotában és mennyi atyai indulattal találkozott nála? Codicilusának tartalmában látható. Bars és Hont megyei tizenhét községet nevez ott, a zolyomi uradalomhoz tartozókat pedig általánosan említi, melyeknek lakosait hosszú idők során pénz és gabona kölcsönrel felsegítvén, ezen lekötelezéstől némelyeket felében, másokat teljesen feloldott.

Testamentomának jellemző egyik fohásza: „Nyavalyájából úgymond azért kéri Istentől felségítését, hogy embertársainak még ezentul is szolgálhasson.“ *)

És a történelem, melynek számára itt bő anyagot összehordtam, bizonyítani fogja: hogy Liphay embertársainak, hazájának, megyéjének sokat, kitartóan, önzetlenül, becsületesen szolgált.

*) Igazoló okmány XXI és XXII.

IGAZOLÓ OKMÁNYOK.

I.

Thurzó György nádor bizonyítványa azon óvásról, melyet a kassai tartományi gyűlésen Barsmegye követei Mázlik Albert alispán és Liphay Imre az ország jogai érdekében közbevetettek sept. 10. 1611.

Nos Comes Georgius Thurzó de Betthlenffalva Regni Hungariae Palatinus etc. etc. damus pro memoria quibus expedit universis: quod Egregii Albertus Mázlik et Emericus Liphay nuncii Cottus Barsiensis coram nobis personaliter constituti penes literas credentiales suo ac totius praetacti Cottus Barsiensis nomine per modum solennis protestationis nobis significarunt in hunc modum: quod quoniam in anno domini 1608-vo ante felicem videlicet Sacrae Regiae Mattis dni nostri clemsimi in Regem Hungariae coronationem communi Statuum et Ordinum Regni Hungariae voto et suffragio statutum et sancitum publicis regni decretis titulo secundo anni praetacti 1608-mi ubi de pace cum Hungaris et Turcis sancita hae verba continentur: ad 2-dum quandoquidem Dei beneficio tam cum Hungaris quam etiam cum Turcis pax et reconciliatio jam inita est; ideo ut eam quoque sua Regia Majestas observet observarique faciat, nec sine praescitu et consensu Regni in Hungaria et Partibus sibi adnexis ullum vel bellum moveat, vel militem extraneum introducat decretum est insertum et roboratum per Suam Mattenm sine praescitu et consensu duorum Regnicolarum ullum bellum moveri debere et per consequens eosdem modernae susceptae expeditioni non esse adstrictos. Verum cum afflictus hungaricarum (rerum) status propter tumultum haydonum in infelici cardine sit com-

positus, nefariaque rabies eorum in dies magis ac magis cum maximo Partium cis et ultra Tybiscanarum damno et detrimento accrescat, ad sedulam et instantem requisitionem nostram sique auxilia et quo numero idem Comitatus Barsiensis ad sedandam sopiendamque haydonum insolentiam, prout non dubitamus, praestiterit ad nosque expediverit, ne eidem Comitatus tamquam transgressori Statutorum Regni in futura Regni Diaeta inuri et inputari possit et debeat prout protestati sunt coram Nobis publice et manifeste harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in Libera Regiaque Civitate Cassoviensi die 10 Mensis Septembris. Anno Domini 1611.

(L. S.)

Comes Georgius Thurzó m. p.

Felnemetthy m. p.

Barsmegye levéltárában.

II.

Thurzó György nádor levele Liphay Imre barsi alispánhoz törökügyekről. October 11. 1613.

Kivül: Generoso Domino Emerico Liphay vice Comiti Comitatus Barsiensis etc. Amico nobis honorando.

Belül: Generose Domine Amice nobis honorande salutem et nostrum benevolum affectum.

Az Kegyelmed levelét vettük, hogy az törökök még sem színnék meg a csatázástól. Most megérkezvén szolgánk Illey János Nandorfejevárról azt írja és szóvalis azt izente az vezér az álnok eb, hogy nem késik semmit, hanem mindjárást feljő es az hóduľtság állapotja felől kész lesz velünk tractálni végezni. Annak fölötte Erdélyből is hogy az hadakat kihivatja. De merő csalárdság és álnokság az rossz ebnek minden dolga, mert tegnap napon érkezék Forgács Sigmond Uramnak, azonképen Abaffy Miklósnak és egyebeknek levelek, kiben ilyen szomorú

hirt írnak, hogy az Erdélyi fejedelem hátat adott a töröknek és hada imide amoda oszlott, ő maga nem sokad magával Somlyóba ment be. Jóllehet még semmi bizonyost ezekből az levelekből nem érthetünk, ha ugyan derékké megverték-e hadát, vagy nem akarná szerencsétetni magát beszállott előtte. Mindazáltal valamint s valahogy legyen állapotja, hogy erről ugyan derekassan tractalhassunk s mind egy mind más féle dologbul egyenlőkép deliberalhassunk, ad 17-am diem praesentis mensis Octobris ez közelben levő Tanacs Urakat Galgotzra convocaljuk es tractalunk felőle mit kellessék cselekednünk. Hogy pedig az hódultságra gyakran kicsatázó ellenségnek resistáltassék, im Fanchy Ferencz Uram alá adtuk az Dalmady István hadát, annak fölőtte Gyotay Benedek és Ujszászy István hadait is, hogy ott bizonyos helyekben lévén az törökre vigyázzanak. Az Ratzokat is megmustráljuk és nem késleljük azokat is oly helyre helyheztetjük az hol oltalmazták az földet. Kgd azért értvén egyet Fanczy Urammal és mint jobban lehet vigyázzon. Eltesse Isten Kgdet. Datum in Soporny 11. Octobris Anno 1613.

Do: Vrac. Gen.

amicus benevolus

Comes Georgius Thurzó m. p.

Barsmegye levéltárában.

III.

Kolonics Siegfried a dunáninneni országos főkapitány (tábornok) és Érsekújvár hadi parancsnokának bizodalmas levele Liphay Imre alispánhoz. October 18. 1613.

Kivül: Generoso Domino Emerico Liptay Vice Comiti Comitatus Barsientis Domino Amico et vicino nobis observand.

Belül: Generose Domine Amice et Vicine semper observande. Post salutem et meorum servitiorum paratam comend.

Istentől szerencsés egészséget, hosszú életet és minden Kgd

kivánsági szerint való jókat boldogságosan megadatni kívánok Kgdnek.

Bizonyára szívem szerint igyekeztem az jelen való napokban Kgdhez alásietnem bizonyos dolgaimnak okáért, de mint-hogy oly bizonyos hireim érkeztenek bízott Uraimtól és Bará-timtól, az kik miatt hova hamarább meg kell indulnom és ő Fölségéhez Ratisbonába sietnem, azon leszek Isten segítségéből, hogy ő fölségétől épen contentáltassam jámbor hív szolgálatom-ért. Kgdet kérem mint jóakaró Uramat szomszédomat, hogy mindeu dolgokból legyen jó tanácsadó. Kgd az én Udvarbirám-nak és az hodulság felől is az én szolgálatomért Kegyed jó se-gétség legyen az én szegény jobbágyimnak. Ezeknek utánna ha Isten élted minden jó hálaadással igyekezem Kgdnek megtéréte-nem. Isten tartsa Kgdet jó egészségben sokáig. Datum Viennae 18. Octob. Anni 1613.

stor Amicus et vicinus paratus

S. a Kolonits m. p.

Barsmegye levéltárában.

IV.

Thurzó György nádor levele Lipthay Imréhez, melyben őt nagy dolgok közlése végett, éjjel nappal sietendőt magához hívja. October 21. 1613.

Kivül: Egregio Domino Emerico Liptay Vice Comiti Comitatus Barsiensis etc. Amico nobis honor.

Cito.

Cito.

Cito.

Cito-me.

Belül: Egregie Domine Amice nobis honor Salutem et nostri comen.

Hadjuk Kegyelmednek tisztünk szerint és parancsoljuk, hogy ez levelünk látván és mindennemű dolgait hátrahagyván,

éjjel nappal, az mint legjobban jöhet Kgd úgy jőjön ide Soporniba hozzánk, mert fölötte nagy dolgaink vadnak az melyeket Kgddel köll közlentünk. Annak az okán az Haydukat az kik ott maradnak, hozza fel Kgd magával. Isten éltesse Kgdet. Datum in Soporni die 21. Octobris Anno 1613.

Egr. Dom. Vrae

amicus benevolus

Comes Georgius Thurzó m. p.

Barsmegyének levéltárában.

V.

Thúrzó György levele Liphay Imrének szóló, melyben őt a bizalom kiváló hangján magához kéri, hogy a kitűzött lőcsei tartományi gyűlésre együtt menjenek. November 4. 1613.

Kivül: Generoso ac Egregio Domino Emerico Liphay Comitatus Barsiensis Vice Comiti etc. Amico nobis honorando.

Belül: Generose ac Egregie Domine Amice nobis honorande. Salutem cum nostri comend.

Értette tudjuk kegyelmed is, hogy országunknak Lőcsén leendő gyűlése az iden való Szent András havának tizenkilencedik napjára publicaltatott, mely gyűlésében országunknak szükségképen kívántatván az mi személyünknek jelenléte. Hogy az terminusra oda érkezhessünk rendeltük azt, hogy annak előtte egynehány nappal Árvai várunkba menjünk, hogy onnan könnyebb alkalmatossággal az végezett helyre juthassunk, mely mi indulásunkhoz, hogy szolgálunk magokat inkább tudhassák alkalmaztatni, megparancsoltuk nehiék, hogy előnkbe jövé az felebb megjelentett hónap tizenhetedik napjára Liptóban várjanak. Minthogy pedig országunk állapotjáról és az közönséges jókra nézendő dolgokról lesznek végzéseink, akaratunk ez, hogy Kgdet magunk személye mellett vigyük oda, hol ott hazánk és

nemzetiségünk megmaradásának oltalmazására az Kegyelmed ítéletét nem tartjuk haszontalannak. Kgdet azért kérjük és szeretettel intjük, hogy erántunk és legfőképen hazánkért ez fáradságot fölvenni nem neheztelvén, az megjelentett hónap tizenheted napján mint szolgálunk Kegdis, avagy hogy várjon Liptóban, a vagy az előtte való napokon jöjjön házunkhoz Bichere avagy Arvába Kgmed. Kglmedben meg nem fogyatkozunk, kiért miis Kgdnek jó akaratunkkal megfelelni akarunk. Éltesse sokáig jó egészségben Isten Kgdet. Datum in Arce nostra Bichensi 4. Novembris Anno 1613.

Donnis Vrae Gen. ac Egrae.

Amicus benevolus

Comes Georgius Thurzó m. p.

Barsmegye levéltárában.

VI.

Thurzó nádor levele Lipthay Imréhez, melyben a haza nagy ügyei végett királyi parancs folytán az ország főembereit tanácskozmányba összehíván, őt is a megjelenésre szólítja Maj 27. 1615.

Kivül: Egregio Domino Emerico Liptay Vice Comiti Comitatus Barsiensis etc. Amico nobis honorandó.

Belül: Egregie Domine Amice nobis honorande. Selutem et nostri comend.

Csak tegnapi napon iránk és küldénk Kgdnek egy levelet, melyben tudositottuk, hogy nemű nemű dolgoknak meglátásáért Trencsinbe ad 29. Juni gyűjtjük az Urakat, úgy mint az ő Főlsége Tanácsadó és Táblabírájit, de a közben érkezett ő főlségének egy parancsolatja, melyben nemi nemű nagy és hazánkunk közönséges alapotját néző dologban parancsolja ő Főlsége, hogy az Consiliarius Urakat mennél előbb lehet összegyűjtsük és arrul a dologról tractaljunk velek. Annak okáért

anticipálnunk kelletik azt a napot és a helyt is bizonyos tekintetből mutálnunk, és vettük ad 16. Junii Nagyszombatba. Ugyan ez úttal akarván az több dolgokat és controversiakat megláttatnunk, kiről mind az Tanács Urakat, s mind az ő Fölsege Táblabírájit és hivatalos törvénytudó főembereket tudósítottuk, Kgdetis azért abban az dologban, kiről irtunk volt, arra az utol avagy mostan praefigált helyre és napra igyekezzék jelenlenni. Ezt akaránk csak Kgdnek értésére adni. In reliquo Egre-giam Do. Veztram feliciter valere optam. Datum in thermis nostris Rajczensibus die 27. May Anno Dni 1615.

Ejusdem Do. Vrae

amicus benevolus

Comes Georgius Thurzó m. p.

Barsmegye levéltárában.

VII.

A törökügyi királyi biztosok levele Lipthay Imre alispánhoz November 26-ról 1615.

Nomine S. Caes. Mattis. Dni nri clementissimi Ejusdem Mattis Vice Comiti Comitatus Barsiensis Generoso et Egregio Emerico Lipthay etc. dni ad Comissionem turcicam in confiniis antemontanis deputati Commissarii hisce intimare curant, se instantiam ipsius, quam penes alios hujus Districtus Vice Comites proposuerat, quando quidem turcae discesserint, gentem nimium perterritam esse ac vereri ne excursions faciendo plures sibi pagos subjugent hinc rogare ut suae Caesareae Mattati quatenus sulutare hoc negotium pacis ad finem deducatur, hoc ipsum humillime significemus, intellexisse.

Superinde informatur Vice Comes Tureas non ideo discessisse quasi huic negatio finis imponatur sed potius cum de restituendis pagis differentes simus eaque de causa Suae Matti scripserimus, ut quid facto opus sit, resolutio expectatur, ipsos tamen

non permisuros, hoc ipsum quoque ad Suam Mattem Caesaream deferre, et cum paterna sua cura qua regnum hoc amplectitur, ea quae ad commodum et conservationem christianitatis spectant, nullatenus unquam intermisserit, ita firmiter confidat ipse Vice Comes aliique Suae Mattis subditi, Ipsam Mattem Caesaream prout antea sic et in posterum ipsorum condignam rationem clementissime et certo certius habituram. De reliquo dicti domini Commissarii ipsi Vice Comiti bene propensi sunt.

Ex Consilio Dominorum ad Commissionem Turcicam in confiniis antemontanis deputatorum Commissariorum. 26. Novembris 1615.

Ferdinandus Kazensteiner m. p.

Barsmegye levéltárában.

VIII.

Lipthay Imre megírja Pazmáynak a törökkel Barson megindított békealkudozás folyamát. Kelt Barson April 21-én 1618.

Illustrissime Domine Patrone mihi gratiosissime Servitorum meorum paratissimam Comendationem.

Akarám Nágodnak tutára adnom az itt való állapotot mi-ben legien dolgunk az teőreőkeökkell, noha tudom, hogy . . . Belavary Uram eő kgme beűségeben megh irta Nágodnak. Imár ide érkeztek, Bassa meegh tegnap tiz órakor, my eőreő-mest tractalnank vele, de az mint Nágodnak az előtt is megh irtam vala nem keés fogiatkozásink vadnak, mert eők egy levelet hoztak, azt mondgiak, hogy Czászariok levele melben hatalmat adot az ffaluk ez dolgát ell végezny, micsoda level mellett jeőtteönk. My erre meégh most meg . . felelteönk, mert az my leveleönket, melliet Czászár Urunk irtt annak az peczetit fordítánk és azt mutattuk nekik, csak hogy kezekhez kérték eők is ide atták volna az eő leveleket, de azt my nem attuk, mert nem illendeös is azt kezönkből kyadny, mert az nem arra való level.

Jollehet, hogy az mi rövid elménk szerint ugi teczenek nekeönk, hogy illien simpliciter akar my poter teőrekeőknek valamy levél nekeöl nem jo volna kezekbe adny azffalukat az minthogy az eleött is irtunk vala Nagodnak az Plenipotentialis feleöl, de az legien az Nagtok beölcz értelme — raita. Most is irtunk Molard Uramnak, hogy az mint azelőt eő Nagat is megh találtuk vala maygh sem jeöt valaszunk most is kernénk eő Nagát, hogy eő Naga adna ertelembely ereöt hozzaia, ha cziak simpliciter adgiuk e kezekhez, mert féleő az eő álhatatlanságoktól, az tolmacz sem jeöve ala, ugi vagion, hogi Nagod meghirta, hogy azt praetendálja magában Illésy Uram magiarul tudók ezek az teőreokeők es magiarul tractaliunk vele, én is azt talá-lom az feőbbik Teőreők Commissáriusban, hogy semmit nem szoöl magiarul, nem tudom, ha nem akar-e szólni a vagi ugian nem tud Ibraim Agával tolmaczoltatik, szabad vele ha meg mondgia-e a vagy nem mindeneket, cziak mays megh lát-tattam volna, miczoda volt abban az szeep levelben de nem leön kívül megh láttatnom, ha ide adtak volna s ell veöttem volnays nem tudom my haszna leöt volna. Ha eligazodik az dologh es leveleket osztnak teőreöőkül az ffaluknak, es valamy czalardság esik benne nem hegy nekeönk fogiák tulaidonitany, mert eők nem Magiarul, hanem Teőreöőkül irák az czedulakat tudom hogy az minemeő laistromot czinalunkys, penigh azt is Teőrekül Iriak. Az feleöl is nem kiezin gondolkodasom vagion minemeő nagy czalardságot czelekedhetik.

Ez ideig ez szerint procedaltunk vele, hogy az eő Felge Lovagival Gialogival excipialtattuk tiszteltégesen, salutaltattuk is szállásokon annak utánna harmadszor mind az háromnak az menyre myteőleönk lehetett ajándékot küldötteünk. Barant mit abrakot egiebet is az miy lehetett az tegnapy napot ezzel mulat-tattuk ell vele, hanem ma a egieben giüleönk vele és beszél-geteönk sok szeep szoóval, hogy mint kellessek ellkezdeneönk ennek az dolognak processusat az eő részekreöl az tolmáczzv-tatta Aly Beck Ibraim Agával, hogy hivassuk eleő az Polgáro-

kat és eők megalkusznak velek my penigh azt montuk nekik
 Az mi az Instructionkban vagion irva, hogi legh elscőben magia-
 rázzuk megh mind az keet részreől az articulusokat az hódolt
 fflaluk feleől, mind a Sytvatorkon, mind penigh Bécsben és
 mind Comáromban az keet hatalmas Csaszar Commissariusy
 végezzének, hogy ennek utana néhány veszekedésre való ok ne
 adattassék keőzeőtteők, ha az derek dologhoz hozza kezdőnk
 mely eő nekik is igen teczet mind addig is valameddigh nemes
 szemeliek feleől nem kezdetteők beszelleny de hogy azt (azo-
 kat) exemptusokká akartuk tenni, nem akarának egiet erteni
 veleők, noha eő magok is azt monták; hogi ugi vagion az vé-
 gezés, de igen meg sokallották az Nemességet, mintegi hét
 avagy hatt fflaluban, az kinek egy része Nagod Nemesi, Azért
 appellatoria vettek az dolgot az Bassának irtak feleőle, azt
 mondgiak, hogy eő hire nekeől nem mernek arra rea menni ell
 kültek egy Czauzt mys egy Haydut attunk kiserteők oda.
 Imar eddig nem hogy semmit tractálianak veleők, az
 meddigh onnan valazzok nem jeő, eddig megh cziak ebbeu
 marat az dolog, ezután az mik keövetkeznek Nagodnak tuttara
 adom kérem azon Nagodat mint Uramat Patronusomat Nagod
 promoteallia az dolgot, hogy en tudatlansagom miat vagy
 Uramnak Czászáromnak vagy penigh Országomnak kaart ne
 tegiek ki miat haragiokba eshetnem. Nagod en velem szolgál-
 tasson Nagodnak mygh elek szolgálok.

Tarcza es éltesse Isten Nagodat sok esztendeigh kedves és
 szerencsés jó Egységben. Datae ex Bars die 21. April 1618

Illustrissimae Dominationis Vrae

servitor paratissimus
 Emericus Lipthay m. p.

Kivül: Illustrissimo D. D. Petro Pázmány Archieppo
 Strigon, locique ejusdem Comiti perpetuo Primati Hungariae

Sacrae Sedis Apostolicae legato nato S. C. R. M. Summo Secretario Cancellario et Consiliario etc. Domino Patrono mihi gratiosissimo.

Eredetije a primat. levéltárban, honnét Dr. Frankl Vilmos tanár ur leirta és velem közleni szives volt. A levélben említett faluk lajstroma hozzá volt mellékelve és a következő szám alatt adjuk.

IX.

A hatvan hodultsági falu névsora 1618.

Az mely hatvan ffallut az Commissarius Urak az Becsy pacificatio continentiája szerint Komáromban az teöreöknek attanak, negy varmegieből tudniillik Komárom, Nyitra, Bars és Hont varmegiekből azoknak rendszerint való nevek ezek:

Bánkeszi	}	Bosniak Uramé
Kis keszi		
Varad Nyitra		
Vize mellett		
Egyhaaszszeg		
Nagy szegh	}	Nemesseké
Malomszegh		
Ondroh		
Felseő Zeöleös		
Alsó Zeöleös		
Ezdege	}	Nemesseké
Feődemes		Kohary Uramé
Kys Mánya		Nemesseké
Giarak		ForgácZ Uraké
Z. Mihallúr		Nemesseké
Martonffalva		Nemesseké
Vayk		ForgácZ Uraké

Dieske	Nemesseké
Aniala	esztergomi Érsekséghez
Tcöhcöl	Levához való
Lüle	Nemesseké
Mellek	Piber Uramé
Lehotka	Forgácز Uraké
Giarmatt	Nemesseké
Cziffár	Piber Uramé
Teeld	esztergomi érsekséghez való
Mohy	Levához
Oó Bars	Lévához
Kys Koszmál }	Lévához
Nagi Koszmál }	
Tolmacz	Z. Benedekhez
Toot Keszi	Lévához
Acha	esztergomi Érsekséghez
Nagy Saary	Nemesseké
Nyved	Nemesseké
Veöreösvár	Forgácز Uraké
Ńagi Vezekeni	Z. Benedekhez
Kys Vezekeni	Nemeseké
Roznicze	Z. Benedekhez
Nemczen	Z. Benedekhez
Kys Valkocz	Kis Tapolczánhoz
Czarad	Forgacz Uraké
Kys ffallud Veöreösvár mellett	Kys Tapolcsánhoz való
Peszer	Z: Benedekhez
Nagi Kovacy	Z. Benedekhez
Nemetty	esztergomi érsekséghez
Keresztúr	Nemesseké
Keleczen Léva mellett	Lévához
Alsó Almás }	Saagy Prépostsághoz
Peczeniecz }	

Elesffalva

Bodinka

Klaszita

Lehotka

Zebelebb

Mezmeneleő

Lévához

Kohary Uramé

Nemesseké

Zittniahoz

Z. Benedekhez

Cziabrághoz.

Eredetije a primat. levéltárban az elébbeni számú jelentéshez mellékelve. Leirta és közölte Dr. Frankl Vilmos tanár úr. Ezen névjegyzék csak 56 falut tartalmazván, jele hogy az átíráskor 4. falu neve kimaradt, melyek a Salamon Ferencz idézett munkájában „Ket Magyar Diplomata“ sat. olvashatók. Különben a faluk nevei itt helyesen írvák, holott a Salamon féle példányban nagy részt helytelenül vannak említve.

X.

Lipthay Imre és Maklár Péter Pázmánnak jelentik, hogy megbízása szerint a hódultsági faluk adózását a törökkel elintézték. Ujvárból 1618-ki Május hóban.

Áldott legyen Istennek az Ő sz. neve a sok adózásit a pogánysággal sok munkával eligazítottuk. — Immár most valami levelet csinálunk es a Regestrumokat igazgatjuk; hisszük két nap alatt vége leszen, a minthogy im már a pogányok előtt (minntankat) mintánkat meg is olvastuk, noha elég akadályosan értik de megis megalkuttanak az értelmen velünk, noha Ibraim Aga azt mondja, hogy ez csak papiros a mit cselekszünk, de ők ugyan eljárnak dolgokban (több után mi kihagyaték így folytatják) Ma 8 órakor reggel értünk véget a veszekedésnek, gondoljuk, hogy mind a császár adójával es iszpajak sommajával sem megycn 4000 forintra az adózás (Következnek kifejezések, melyekkel magokat az érsek rendelkezése alá állítják. Kelt pedig Ujvárbán 1618-ik évi Május hóban.

Eredetije a primat. levéltárban, honnét ily kivonatosan Dr. Frankl Vilmos tanár úr leírta és velem közlé.

XI.

Forgacs Zsigmond nádor visszaküldi Lipthay Imre alispán-nak a barsi török tractát september 4. 1618.

K i v ü l: Szokott módon Lipthay Imre Barsmegyei alispán-nak czimezve.

B e l ü l: Generose Domine Amice nobis observand. Salu-tem et officii nostri comend. Az utolsó törökkel való Uj Barsi tractát, hogy Kegyelmet ide küldötte Kgd igen jól cselekedett, azért miis ugyanazon tractát leiratvan Kgdnek. Datum in Cas-tello nostro Camjatj die 4. septembr. Anno 1618

Gener Dom Vrae

amicus ad servitia paratus

Comes Sigis. Forgács de Gimes m. p.

Barsmegye levéltárában.

XII.

Dóczy András főispán levele Barsmegye közönségéhez, melyben tudatja, hogy Maklár Péttert bizta meg maga helyett a tisztujtással és candidatioval; és mivel Lipthay eddigi alispán a török követségben jár, a tisztujtás az ő megbántása nélkül történjék. Augusztus 2-ről 1619.

K i v ü l: Bars vármegye közönségének szokott latin módon czimezve.

B e l ü l: Spect. Magnifici, Generosi Egregii ac Nobiles Do-mini Amici et Vicini obserd. Salutem et servit. meor. parat. co-mend.

Az kegyelmetek levelét vettük és minden rendiben megér-tettük, és noha ennek előtte is az mi jámbor szolgálknak Mak-

lary Uramnak megparancsoltuk volt, hogy az szokás szerint Generalis Congregatiót hirdessen és az Kgtek praetensiojának eleget tegyen, de mivelhogy publicis obstantibus negotiis ez ideig nem segíthet, ujonnan meghagytuk ő Kgnek, hogy az gyűlésből megérkezvén, minden haladek nélkül az kk. kívánságának megfeleljen. Minthogy penigleg Lipthay Uram még szinten non est officio defunctus es nem üres ő kglme az tiszttól miglen főképen publico in officio delegatus, fölötte meg kell tekinteni, hogy circa illius offensionem procedaljon Kgtek, hol penig Kgtek ugyan bizonyos abban, hogy tovább nem akarna a viceispányságot viselni ő Kglme, mivelhogy hiven és hasznosan szolgált a Nemes Vármegyének és mostanis Hazánknek szolgálatjában fáradoz, sine offensione illius valasszon Kgtek viceispányt. Maklary Uram által bizonyos jóakaró atyánkfiait neveztem Kgtek élében, kik közül secure választhat Kgtek előtökjárót, csakhogy mindenekben az régi szokást kövesse Kgtek. Kgtek mi bennünk meg nem fogyatkozik, örömet kedveskedünk Kgteknek. In reliquo M. G. E. ac Nobiles Do. Vestras divinae comendamus protectioni eadem bene valere exoptamus. Zattmariny die 2. Augusti Anno 1619.

Mag. G. E. ac Nob. D. Vrarum

servitor amicus et vicinus paratissus

Andr. Dóczy m. p.

Bars megye levéltárában.

XIII.

Az Ország Rendei által kidolgozott utasítás, mely a Konstantinápolyba országgyűlésileg küldött Lipthay Imre követnek adatott. Julius 8-án 1619.

Instructio

Pro Generoso Domino Emerico Liptay Vice Comite Comitatus Barsiensis a Statibus et Ordinibus Incliti Regni Hungariae ad portam Ottomanicam expedito data.

Elseőben. Hogi megh emlekezven Liptay Imreh Uram, az Nemes Magyar orszagtul mi veghre bocháttatott legien az portara, hogi ott az Eő Felge Orátorával edyütt az Magyarországhi dolgokat Ugi tractallia hogi mind Eő Felgenek az my Kegmes Urunknak Királiunknak meltosaganak nevedekesere az my orszaghunknak penigh megmaradasara legien, kiert eő Kegme is az nemes orszagtul melto iutalmat Varhasson.

Másodszor. Megh indulvan Isten Kegyelmessegebeől es Budara érkezven eő keglme az Passa helitartoiavall ha szemben lezen, ott egiebreől nem szükség bezelleni, ha kerdezkednek tüle, hanem hogi az országtul azért küldetett az Fenies portara hogi az Orator állall meg ielencse Teőreők Czazarnak es az Vezereknek hogi az szomszéd országokban leveő hadak feleöll ne legienek oli iteletben es cselekedesben, hogi eő ellenek az bekesegh ellen valamit akarnak inditany, hanem seőt inkább mindenekben, Magyarorszaggall edgütt az sz. bekesseget Velek megh akariak tartani.

Harmadszor. Ha eő keglme Vagi Utaban avagi Nandor-Feiervarban talalna az Budara rendeltetet feő Vezert, az Eő Felsge levelet adgia megh neky, es Magyarorszagnak nevevelis keőzeöncse 's nekys ez szerent ielencse megh, mint az Budai helitartonak mi iaratban foglalatos es mi vegre megien ala.

Negiedzer. Ha Isten Constantinapoliba iutatta bekevell, ott az Oratorral szemben leven ielencse megh, hogi eőtet az Magyar Orszaghi statusok küldetőttek az portara, azért hogi az Oratorral edgütt ertven egienlő erteleömbeöll az Magyarországhi dolgokat mindeneknek eleőtte Teörök Chiazarnak pponalliak es elis véghezze, Ugi hogi ezen Eő Felge Curieriavall, eő keglme ismét vizza ieőhessen, es bizonios valaszt hozhasson.

Eöteödzöör. Mindeneknek eleötte minden dolgokroll az Oratort elegendeökeppen informallia es minden Inconvenientia-kott kik Controveltaltatnak neki explicallia hogi igi megh értven az dolgot az Oratoris iob modgiaval eleömelhessen az dologban, kelletik penigh illien dolgokroll informalni. Elseöben ez mostani hadaknak allapotiat kell eleiben adni hogi ezek az hadak nem arra valok hogi a sz. bekesegh ellen Teörok Chiazarnak a vagi Vezerinek 's Veghazainak artani akarnanak, mert mind Eö Felge Kirali Urunk, es mind az Magyar orszöghi Statusok az bekeseget Teöreök Chiazarral minden reszeiben megh akariak tartanj, hanem indittatott magok keözeött, nemelj nyughatatlan elmeü embereknek izgatasaboll az a Vezekedes, meli miat mind az ket feleöll kellett ezeket az hadakott fogadniok Bizonios leven abban Teöreök Chiazar hogi Kiralj Urunk Eö Felge, keszeb volna azokra arczal tamadni az kik az szent bekeseget haborgatnak hogi sem mint az felbontani. Hogi penigh neha valami Chiavargok, kiknek semmi bizonios laköheliek nincsen kart teznek mind az ket részreöll, az sem Eö Felge sem az Orszagh hirevel nincsen, eleghet is kergetik mind az ket feleöll ööket es büntetik is. Az fele Tolvaiok es Uttallok, minden országokban vannak es sok karokat is teznek, de mind azon állall az keözeönseges bekesegh Ugian megh marad. Masodzor az hodołtsög dolgot es allapottiat kell declaralni, hogi az Izpaihak, Passak es bekek, az szegheni keösseget, az Teöreök Chiazarnak sok rendbelj vegezesei az eö réghi szokott summaiokban es adazasokban megh nem tarttiak, hanem naponkent azokat nevelik es fellieb verik. Igaz Dezmaiokkall megh nem elegeznek, hanem sokan keözzülük az Dezmakert nagi somma penzetket vesznek: Nemelliek az Dezmákat hamis mértékkel veszik be, hogi mint fellieb menjen dezmajok annal az mivel tartoztának Kilat es Jecet hamisat tartvan hozza: Az Passa es Vayda ajandekia, ki annak eleötte cziak ackor leött, mikor valameli heliben Ui Passa szállott be, de immár mostan azt is minden Esztendeönkent, seöt neha ketszer, háromssor egi Esztendeöben

az szeghenisegen meg veszik; az szolgálat is penigh oli szüntelen nalok hogi egieknek, az masikott ki kellessek váltani tüliök; Nemelliek penigh közzüleök, nem cziak magoknak zolgaltatnak velek, hanem penzert es fizetesert kereskednek velek és masoknak is szolgaltatnak. Történik az is giakorta hogi az Izpaihak eghez sommaiokat megh veven raitok az falut penzen sommat rajtok megh veszi, es igi neha ket s három Ura meg vagion egi falunak Esztendeigh, Hasonlokeppen az Passaknak Bekeknek es az Janczar Agaknak giakorta valo valtozasok miat tellieseggel elniomorottanak azokhoz valo faluk es Varosok, mert ha cziak ket avagi három hetigh biria is az Tiztet, de az magha falvan az sommat es egieb ieövedelmet mingiárt megh veszi, mindezeket az Becsi Capitulationoknak harmadik articulusa ellen, ki miat sok varosok es faluk az ket Chiazarnak nagi karavall elpusztultanak.

Harmadzor azt is megh kell Jelenteni hogi az hodoltságban lako nemessegnek, kik eő Felgenek nem adoznak, nem hogi bekesseghek lehetne az Teöörök rezreöll, de seőtt az Sittva Toroki vegezesnek tizeneöteödik Articulusa ellen nem cziak behodoltattiak es adózasra ereöltetik, hanem effele nemesseknek hazokra mentenek magok közüll sokakat levaghtanak, marhaiokat felpredáltak hazokat megh éghettek, nagi karokat teven. Az kik penigh közülök Veghazakban mentenek, azoknak megh cziak marhaiokat sem engedik megh, hogi Jozagokban megh maradhasson, hanem adót es Dezmat veznekraitok, az kik fizetni nem akarnak marhaiokat is elhaitiak. Az kiknek penigh malmok vagion nem elegheznek megh az nekik iutando resz ieöve-delemmel, hanem kit eghetessel feniegetnek kiktől penigh minden kerektől egi egi karasiat kevannak, az mint Bezprimi varmegieben is megh teörtent.

Negiedzer erreől is Informalni kellett hogi az Teöörök Vitezek, Passak, Bekek es Izpaihak nem gondolva sem az Syttva Toroki Capitulationnak 15. Articulusavall, sem az Becsi patificationnak 3-ik Arclsal, hanem az Veghezesnek utanna eginchani

szaz falukat es Varosokat marhaioknak el haitasaivall Embereknek levaghasavall behodoltattanak es mostis naponkent hodoltattnak. Hogi azért effele behodoltatott faluk es varosok, az veghezés szerent az hodolasra felzabadulianak efficialni kelletik az portan es az Passakon Bekekre, Izpaihakra ezen dologroll ereős paranczolatokat hozni.

Eöteödzeör arról is megh kell emlekezni hogi az meli hattvan falukott az Becsi es Komaromi Capitulatiok szerent Barson beadattaknak az miben sommaik elvegezeödeött azok közéöl is egi nehani faluk meg bantattanak kevanniak azt is hogi annak büntetese effectualtassekazon Komaromban leött veghezes szerént.

Hatodzor ighen serio kelletik az Oratort az Palankoknak eligazitása felöll informalni mivelhogi az palánkoknak ez mostani állapotba valo megh maradasavall ereösseödik megh az bekesegh. Azoknak penigh állapotliok igi vagion, hogi mikor az Haiduságh Bocskaj partia volt, Bocskaj feiedelem penigh Teöreök Chiazar partia volt, es valamit chelekedet Teöreök Chiazar akarattiabol czielekette. Elseőben löt az haidusagh le-szallitasa az utan az bekeseghnek Tractalasa es ell veghezese: Az haidusaghot penigh Bocskaj Feiedelem küleömben le nem szallithatta, hanem Kallot kellett nekik adni, az teőb varasokkal egjütt kikben most laknak, Ugimint Zobozlot, Hathazat, Nánást, Dorogott, Vamos Perchet, Polgarit, Kabat, Palkoniat es Kisfaludott az kik ackor puzta telkek voltanak, minthogi Kalloboll az ereössegeből cziataztanak, es niughatatlankottanak es az Bechi veghezes szerent az Kallai Familianak megh kellett adni Kallot mert jo Igazsagok volt hozza: Bathori Gabor succed-alvan az Erdelj Feiedelemseghben ugi atta Bezerment, ki Echiedi Jozagh volt az Haidusaghnak Kalloert: Ezeknek azert le szallitasa eleőb leöt az Sittiva torkon valo vegezesnell, Azert nem azokrol vagion az Palankokroll az pacificatioban emleket, hanem de Arcibus finitimis et Fortalicyis de novo non extruendis Hogi penigh ne hodollianak, hanem szabadossak legienek Nagi Andras veghezte volt ell Ali passavall, az Teöreök is

rea felelven neki hogi ha Nadudvart, ki in modum Fortalicy volt chinalva, ell voniattia Nagi Andras, tehat az teöb Haidu varasok bekevel heliben maradhatnak, kit elhaniaotott Nagi Andras de facto. Azert igi leven az Haidusagh lako helienek allapottia megh nem haborithattiak eöket lako heliekben, mert ha megh haboritaniak es lako heliekben szenvedni nem akarnainak ismet nagi haborúsagott inditananak es mind az ket Hatalmas Feiedelem birodalmában sok karokat tennenek: Azertt minthogi Eö feleöleök es lako heliek feleöl semmi emlekezet nem volt, hanem chiak Amhat passa az keövet nagi mod nelkül inditotta volt azt az disputatit az Sittva torkon valo Vegezesbeöll: Tudni valo dologh az is hogi eghez haidusagh Boeskaj Feiedelemtül megnemesittetven azon Nemessegh szabadsagavall elnek, igiis megh nem haborithatni eöket, mert eö Felge is megh tartia eöket az szabadsagban. Azertt ha ennj ideötul fogva az haidusaghott lako heliekbenj mind az ket Hatalmas Chiazar meghatta, nem illik eö miattok az Szent bekesseget felhaboritani holot azoknak nincsen semmi egieb ereössegek, valami Tövisses árokvall es az Szent egihazak keritesevell, mellieket ugian be szoktanak az kereztienek keriteni, hogi az Tolvaiok latrok fel ne teöriek Temeteö helieket fel ne praedalliak es ne defedalliak Szüksegh azertt hogi az Haidusagott az kiben most vannak holot eö lako heliök edgiük sem ereössegh sem penigh algiu Taracz es egieb munitio nincsen bennök. Az Teöreökeök penigh az vegezes ellen niilvan vagion, hogi effele ereössegéket eppiteötenek, az feöfeöldönj Hevest az Dunantul Fokot az Balaton mellet, holot annakeleötte semmi ereösseg nem volt: Holott penigh az palankak dolgat el nem veghezhetve Liptaj Uram az Eö Felge Oratoravall edgiütt mind ezekkel az ratiokkall is halztanj kell es referalnj az Bechj 1610 Esztendöbelj Conclusio-nak eöteödik Articulussara Ugi hogi ad certum Terminum Utrinqe Inquisitorok rendeltessenek es abbol mennien oztan vegbenj, mit kellessek el vonaj.

7. Hatodzor Minden actakott, es vegezeseket, az Sittva To-

rokit, Becsit, Komaromit es Barsit eő Kegime meghaval el vi-
gien es azokbol mindeneket megh bizonithasson az Oratorral
edgütt.

8. Hetedzeör. Szollion az Oratorral erreől is, hagi az szük-
segh kevannia, az Vezereknek es mind azoknak az kik altall ez
feleől megh Irtt Orszagunk dolgait haznosra véghez viheti az
véghezések szerint hagi megh maradgianak illendeő ajandekott
adgion Liptaj Uram hirevell es Jelenleteben meg alkodvan egi-
mással feleőle Eő Felge refundallia, minthogi illen hertelenseg-
gel keölleött az követnek meghindulnj posta modon, es nem
volt az ajandeknak Tisztességesen valo ell vitelebenj modgia.

9. Niolczadzor. Nilvan vagion Teöreök Chiazarnall es az
Oratornall is hagi ez elmult Esztendeőben az bekesege ellen
Egren lakozo Teöreökeök, kiknek neveket tudgiak: Homonnaj
Gieörgi Uramott Eő Nagisagat es Jámbor szolgálait az Orzagh
giulesebeöll mikor haza akart volna mennj igaz Utaban megh
toivailottak minden marhaiokat fel praedallottak meli marhak-
ban noha nemeli reszt megh teriteöttenek az Egry Halill Passa,
de meghis vagion oda benne Tiz ezer forint éreő marha. Azert
azt is efficialiak az Oratorrall hagi az hatra maradot marha ep-
pen megh teritessenek es az kik czelekeöttek meghis büntettesse-
nek erdemek szerent, mert Nilvan valo szent bekesege ellen
czielekettek.

10. Kilenczedzeör. Az komaromi aros embernek Feiervari
Kozma Istvánnak, hagi az Eszterghami es parkani Teöreökeök,
kik mostannis szünetlen ki Járnak es cziataznak, Igaz Utaban
Leva mellet szekeret felverték három szolgálait levaghtak Eőt
Lovat es negi Ezer forint ereő marhaiat ellvittek. Azert Utaban
szemben leven Eő kegielme az Vezerral szollion es azoknak az
Uttallo Latroknak, kik az szent bekesege ellen ezt czielekettek
büntetéseket Urgeallia kik keőzeött Nevezetes az Parkani Szeö-
ke Ozmani, es hagi az szegheni kar vallot aros Embernek is el-
praedalt marhaiatt, mellieket Eszterghamban es Parkaniban Vit-
tenek hagi az Vezér mind megh adassa, diligententer Installion

seőtt ha kevantatik megh az portara is ezt az dolgott pponallia, mert ha effele nilvan valo dolgok büntetetlenül maradnak az szent bekessegh megh nem alhat.

11. Tizedzeör. Az Kanisaj Teörcökcök az elmúlt Eszteni-deőbenj minden hadokkal az Egerszeghi varasra mentenek, teőbeöll mind ki eghettek, negied fel szaz rabnall teőbbet vittének ell kik keőzeöl most is három szazigh oda vagion az kastelt ostromolvan feő Embereket is eöltenek megh. Es sok teőb insolenthiakat is czielekeznak, az myt az Dunantul valo Orszagh reszenek beadott signaturaiabul megh tetezik.

12. Tizenegiedzeör. Ezeken kívül is valamivel az ell veghezet szent bekeseghet ereősitheti, es legh haznosban helicre allathattia minden tehetséghevell az oratorrall edgütt azon legien es mentüll hamareb Jo valazzal vizza Jeöhessen Isten segítsegevel.

13. Tizenkettedzeör. Az portan es az Wezer Passanal instalni kell hogi ereős parancholattal committalijak az veghhely Passaknak és Bekeknek hogi Somogiban es Baranijaban Jobbagy — — segenek es az Orzagnak az dicat es az Pechy püs-peök(nek) es egieb feöldeős uraknak is az magok Jobbagi, az eő szokot adoiokatth praestallijak az 1618 esztendeőbely Komaromi vegezes szerent es ne engedgiek az vegbely Passak es Bekek hogi az ispaiok ebben akadekot tegienek, kik karokat allatvan, az faluk veghere prohibealiak azpenziot es dicat. Datum in Libera Regiaque Civitte Posonien octava Mens July durante — — gral dnorum Statuum et Ordinum Regni Diaeta Anno Doni Milesimo Sexcentesimo Decimo Nono.

Eredetije a Lipthay család levéltárában. Közlé Nagy Ivan a „Lipthay Család Nemzékrendje és Oklevelei Pesten 1858” czimü munkában, de ott a lapok elcseserélése által zavaros értelem okoztatván, ezen baj később helyre hozatott. Itt tehát már teljesen correct es hű átirást adunk. Gróf Miko Imre Erdelyi Történelmi Tárának III kötetében is 204—210 l. a szöveg helyes, csak az év szám 1619 helyett 1616-toll hiba.

XIV.

Báró Molarth Lajos konstantinápolyi osztrák követnek bizonyítványa arról, hogy Liphay Imre a Magyar Országos Rendek követe Utasítását némely pontokra nézve ő beleegyezésével kénytelenített módosítani, különben pedig tisztében híven járt el. Kelt Konstantinápolyban October 13-án 1619.

Ego Ludovicus de Molarth L. B. in Reinegg et Drosendorff ect. Fidem facio et attestor tenore praesentium Generosum et Strenuum D. Emericum Liphay Vice Comitem Comitatus Barsiensis die 25. Augusti mensis anno 1619 coram me, et D. Michaelae Starczero praefatae S. M. regiae Agente comparuisse, suam Instructionem Credentiales, omniaque, quae a Sacra regia M. et inclytis regni Hungariae Statibus in mandatis habebat, produxisse ac patefecisse mihi quae saepius iuxta tenorem dictae Instructionis informationem, et omnia ea quae Supremo Vizirio proponi deberent, unanimi voto, cum maioris brevitatis ergo, tum etiam ut commodius in Turcicum idioma trans ferri possent, quindecim, et ratione pagorum Capitaneatui Domini Bathyan subditorem sex aliis separatis articulis, destincta tradidisse, ex quibus cum meo, Dominique Starczeri consilio, non nulla immutata, quaedam etiam omnino omissa sint ea omnia huic attestationi inserenda commisi et quidem.

Primo: circa negotium Palankarum consultatum fuit utrum iuxta praecitam Instructionem deberet peti, ut Palanka ab utraque parte sine ulteriori molestia in suo statu permaneant, vel ut tempus duntaxat demolitioni statutum prolongetur. Cumque non tantum difficile, sed etiam defacto impossibile videretur, obtentu ut Palankae sine ulteriori controversia in suo statu ubicunque manerent, magnarumque inde suspicionum ortus et Sanctae pacis praeiudicium, ne videlicet Turcae videntes, nos in hoc puncto a capitulatione recedere, ipsi quoque in pluribus eam violare intenderent, timendum esset, unanimi consensu conclu-

sum fuit, dilationem praefatae demolitionis solummodo petendam, et hac de causa particularem informationem de Haidonibus et statu Palankarum protempore non necessariam, sed una cum dilatione usque ad tempus demolitionis ipsosque Commissarios esse differendam.

Secundo: porro ex quindecim praefatis articulis ommissum fecit verbum antiqua et eius loco scriptum fuit, in solita Dationum summa uti ab initio conclusum est iuxta Capitulationes, ad removendam omnem disputandi occasionem, quae ex allegata antiquitate procedere posset.

Tertio: in duodecimo ex praefatis articulo ommissa fuerunt ratione Palankarum, nos vero aliquid nullo loco fieri curavimus: quia enim ex nostra parte de novo nulla Palanka exstructa fuit frustranea esset demolitio, quae novas tantum concernit, et petitio dilationis siquidem quaevis privatio supponat habitum, omnino superflua.

Quarto: in hoc eodem 12 articulo mutata sunt haec verba: Siquidem sua M. regia ad praesens contra rebelles sua habeat negotia: et illorum loco posita alia in sequentem sensum: licet negotium Palankarum dependeat a Commissariis, et dilatio facta fuerit per 16 menses a 10. Maii anni 1618 usque 10. Octobris praesentis 1619 anni, nihilominus cum regia M. pro tempore sit occupata in rebus Imperii et priorum statuum, ubi modo commoratur praedicta M. ita, quod ob suam absentiam, et alia quaedam impedimenta, hoc tempore desit modus et conveniens commoditus executionis ad demoliendum, ideo petitur nomine sacrae regiae M. dilatio per alios 15 v. 16 menses, incipiendo numerare a die nunc concessae prolongationis.

Quinto: in primo ex sex illis articulis a D. Batthyan nomine regni Hungariae ultradanubianarum partium oblatis, adiunctum fuit; quod licet secundum dictam Capitulationem Sitvatorokiensem articulo 15 hac de re cum D. Vizirio Budensi tractari debeat, quia tamen audientia D. Humpis et Liptay hunc pergentibus denegata, nec ad litteras D. Batthyan ad praefatum

Bassam missas, ullum responsum datum fuit ideo haec tractatio huc ad Portam adferri debuit.

Sexto: in hoc eodem articulo per modum querelae additus fuit 11 articulus Capitulationis Viennensis, ubi dicitur ut legati et Cursores ubicunque honorifice tractentur.

Septimo: Articulus 3 ex supra dictis sex praevisio consilio mutatus est in hunc modum: cum in Comitatu Fölső et Also Baranya ac Somogy subditi impediuntur ad persolvenda debita pensione, suae regiae M. et praestandis operis, Dominis illius territorii, petitur ut per Commissarios Plenipotentiaros, iuxta Capitulationis Comaromienses sint revisa, et determinata illa gravamina.

Octavo: articulus 4 ex dictis 6 articulis de damnis in Egerszegh datis consilio rationabili fuit omnino omissus, partim ne daretur Turcis occasio loquendi de satisfactione damnorum Bolondvariensium, uti iam alias incidenter contigerat partim etiam ne ea circa petita in aliis punctis resolutio impediatur, ita tamen ut gravamen hoc non praeteriri, sed circa finem Legationis meliori commoditate principaliter proponi debeat.

Et haec sunt omnia illa quae in Summario oblata a dicto D. Liptay iuxta tenorem suae Instructionis fuerunt immutata aut omissa, cumque consilium desuper factum allegatis praegnantibus innitatur rationibus, ego supra scriptus Ludovicus de Molarth Orator, una cum D. Starczero S. R. M. Agente saepe dictum D. Emericum Liptay ut pote qui officio suo cedenter functus omniaque in sua Instructione contenta patefecit, hisce sufficienter excusare, omnemque ictae mutationis vel omissionis causam et responsionem, in me ipsum et D. Starczorum recipere volui. In quorum fidem ambo praedicti hanc attestationem manibus propriis sigillisque munivimus. Datum Constantinopoli die 13. Octobris 1619.

Pray Györgynél „Gabrielis Bethlenii Principatus Transsilvaniae“ etc. Tom. I. Pestini 1816 58—62. l.

XV.

Forgács Zsigmond nádor felszólítja Barsvármegyét, hogy a király (Bethlen) parancsa következtében küldje Posonyba alispánját (Lipthayt) és két fő emberét ő Főlsége mellé October 20. 1620.

Kivül: Bars vármegye közönségének szokott módon címelve.

Belül: Spectabiles Magnifici etc. Salutem et servitiorum nostrorum paratam comendationem. Kgtnek sietséggel csak ezt akaránk értésére adnunk, hogy király Urunk ő Főlsége mi általunk Kgknek parancsolja hogy Kgtnek Viceispán Uramot és két fő embert magok közül ide Posonba ő Fölsege melle ad quintam diem futuri mensis Novembris köldjön. Ertvén azt ő Főlsége, hogy az vármegyék örömosten bizonyos számu lovast és gyalogot akarnának tartani az portalis insurrectioért es arrol azonképen egyebb szükséges dolgokról akarna végezni az Kgtnek ide küldendő követivel. Azert Kgtnek mindjárást ez mi levelünk látván vagy ide, vagy máshova az hol ott ő Főlsége akor leszen, Kgtnek követeit minden okvetetlenül ad praefixum terminum (küldje) ő Főlsége is azokat itt sokaig nem tartoztatja, hanem mindjárást vissza bocsátja. Éltesse Isten Kgket. Datum Posoni die 20. mensis October Anno Domini 1620.

Spect. Mfic etc.

Stor. et amicus paratissimus .

Comes. Sigis. Forgacs de Gyimes m. p.

Barsmegye levéltárában.

XVI.

Bethlen Gábor választott király rendelete Barsmegye közönségéhez az adó tárgyában. Február 24. 1621.

Gabriel Dei gratia electus Hungariae Dalmatiae Croatiae

Slavoniae etc. Rex Transylvaniae Princeps et Siculorum Comes etc.

Egregii Fideles nobis dilecti. Salutem et gratiam. Hivattuk vala mi eleönkbe becsületes hivünket Liphay Imrét, ennek az Bars vármegyének az Vice Ispányát értekezvén tőle, hogyha kiszedte e vármegyétekben levő Uraktól és Nemességtől Besztercei gyűlésben lett végzése szerint porta után való tizenhat forint contributiót az kit mi itt fenlevő hadainknak rendeltünk ki azzal menté magát, hogy ennek előtte az Urak és Nemések otthon nem létele miatt ki nem szedhette, hanem most immár egyenlő akaratból tizenötöd nap alatt megigérték, hogy ti kezeitekben ugymint szolgabírák keziben administrálják. Azért így lévén az dolog, hadjuk és parancsoljuk teneknek serio, hogy minden dolgaitokat hátrahagyván az megirtt impositiot szorgalmatosan kiszedjétek és azon Vice Ispántok kezibe szolgáltassátok, hogy ő is adhassa meg Generalis Perceptorunknak, hol penig az ti gondviseletlenségtek miatt valami fogyatkozás leszen az dologban Ország végezése szerint Ti karosodtok meg érette. Secus non facturi. Datum in Libera nostra Civitate . . . en die 24. Februarii Anno 1621.

Gabriel m. p.

Barsmegye levéltárában.

XVII.

Forgács nádor levele Liphay Imre alispánnak szőlő, melyben őt a törvényes királyhoz való hű visszatérésre felhíja és közremunkálása által Barsmegyét is. Maj. 22-én 1621.

Kivül: Generoso Domino Emerico Liptay Vice Comiti Comitatus Barsiensis etc. Dno amico nobis observ.

Belül: Generoso Domine Amice nobis observ Salutem et serv. nostri comend.

Kegyelmed jó affectusát ő Fölségéhez igaz koronás Királyunkhoz meggondolvan es azt is hogy Kgdnél az nyilván va-

gyon, mely nagy romlás és pusztulás szokta mindenkoron azt a népet követni, mely igaz királyát megveti. Akaránk Kgdet levélünkkel megtalálni, intvén Kgdet, hogy előtte viselven szegény hazánknek romlását declarálja Kgd. az Nemes Vármegyével egyetemben magát ő Fölsége igaz koronás királyunk hívségére, és viselje ebben az dologban úgy magát, ki legyen ezután is mind becsületére 's mind előmenetelére. Lám ő Fölsége minden Rendeket minden religiojokban libertasokban offerálja kegyelmesen magát, diplomája is az mint megmutatja hogy megtart. Hiszen jobb kár nélkül ő Fölségéhez megtérni, hogy sem ilyen nagy hadat magára venni. Kgd. azért tempestive biztos a dologhoz és inducalja minden jóra az vármegyét, a kinek irtunk is, Pálffy István Uramat és Koháry Péter Uramat ő Kglmeket küldvén oda egy rész haddal Kgtek declaratioját várván Iratunkra. In reliquo éltesse Isten sokáig egészségben Kgdet. Datum ex Mochonok die 22. Maji Anno 1621.

Gener. Dn. Vrae

Amicus ad officia paratus

Comes Sigis. Forgács de Gjmes m. p.

Barsmegye levéltárában.

XVIII.

Eszterhazy Miklos orszagbiró utlevele Lipthay Imre részére azon kitételrel, hogy ez maga jó szántából és hazája iránti szeretetből követséget vállalt Bethlen Gábor Erdélyi Fejedelemehez, miszerint nála békehajlamot eszközöljön October 26. 1623.

Nos Comes Nicolaus Eszterhazy de Galántha Judex Curiae Regiae Cottuum Zoloniensis et Beregh S. Comes, Eques auratus Sacrae Caesareae Regiae Mttis Consiliarius, Partium Regni Hria Cis-Danubianarum Generalis, et Praesidii Ujvar Supremus Capitaneus. Omnibus et Singulis Illustribus, Reverendissimis Splibus Magnificis Generosis ac Egriis Praelatis Supre-

mis et Vice Capitaneis Comitibus et V. Comitibus, Centurionibus Vexilliferis, Decurionibus, et aliis quibuslibet Suae Mattis Lsmae Stipendium merentibus fidelibus salutem, et nostri promptum gratificandi voluntatem. Siquidem Praesentium exhibitor Generosus Emericus Liptay Patriae hujus nostri ad excidium fere tendentis Singulari amore ductus ad certam medelam invasionis illius ad inveniendam propriomotu ad Serenissimum Sacri Romani Imperii et Transilvaniae Principem profectus, ibidemque cum sua Serenitate de communi bono collocutus, suamque Serenitatem ad pacis tractandae continuationem ipsam inclinatam medio nostri intelligendo nos requisivit, ut eundem de tuto et pacifico ad nos veniendi, et a nobis iterum ad suam Serenitatem redeundi progressu assecuraremus: Cujus nos salutare intentum boni consulentes Eundem Emericum Liphay bona fide nostra tam in adventu ad nos, quam ad suam Serenitatem reditu quotiescunque semper securum reddentes singulos supra nominatos cujuscunque Dignitatis, Status et Conditionis Suae Mattis fideles singulariter requirimus; nostrae vero Gubernationi subjectis serio Committimus et mandamus: Ut quaecunque suprafactus Emericus Liphay, vel ad nos veniendo, vel a nobis redeundo, ubicunque inventus, eundem absque remora liberum semper et ab omni impedimento, vel quovis damno ire et redire permittant. Praesentibus lectis exhibenti restitutus. Datum in Praesidio Ujvár die Vigesima sexta Octobris Anno Domini Millesimo sexcentesimo Vigesimo tertio Comes Nicolaus Eszterházy m. p.

(L. S.)

Eredetije Liphay család levéltárában.

XIX.

Bethlen Gábor Erdélyi Fejedelem rendelete Liphay Imrénnek szóló Léva vára át nem adásának érdekében Jan. 24. 1624.

Gabriel Dei gratia Sacri Romani Impery et Transylvaniae

Princeps partium regni Hungariae Dominus, Siculorum Comes,
ac Oppoliae Ratiboriaeque Dux . . .

Generose Fidelis nobis sincere dilecte. Sálutem et gratiam
nostram. Mivel Romai Chiazarral eő Felgevel valo Indűciank
megh leven, mind ket felől az Confirmatiok is permutaltattak,
es ez okon az az helys ugy minth Leva vara az Induciak vigora
szerint Barsvarmegyével együtt teőlünk az Felge bizodalmában
hagiatott. Akarvan azért hűségedet is tudósítani felőle; magat
mihez kellessek tartani. Intiük azon sőt hadgiuk is, hogy annak
az helinek resignatioiatól addigh supersedeallion mgh Chiazar-
hoz boczaitott Commissariusunktól felőle nem todósíttatik! annak
mikor kellessek lenni, hanem onnat várván azutan resignallia
annak modgia szerint. Eidem de cetero gratiose propensi mane-
mus. Datum Rosenbergae die 24 Januarii 1624.

Gabriel m. p.

Czím: Generoso Emerico Liphay Vice Comiti Comitatus
Barsiensis ac bonorum Levaiensium Praefecto etc. Fideli nobis
sincere dilecto (P. H.)

Eredetije Liphay család levéltárában.

XX.

A magyarországi békebiztosok Credentialisa a budai ve-
zérbasához menesztett Liphay Imre és Nagy Pál részére Ko-
máromból Julius 9. 1627.

Tekintetes és Nagyságos Vezér! Minden hozzánk illendő
dolgokban való jó akaratu szolgálatunkat ajánlván, istentől
nagyságodnak mind (t.) szomszéd jó akaró-úr barátunknak min-
den jót kívánunk megadatni.

A közönséges jót es a nagyságod becsületes úri állapotját
is szemönk előtt viselvén, reménylven is azt, hogy nagyságod
mindeneket bölcs iteletivel úgy fog megfontolni, hogy megért-
vén a dolognak valóságát, a szegény megromlott községnek ja-
vára fogja rendelni, akartuk becsületes főrenden való atyankfiait

Lipthay Imrét és Nagy Pál Uraimekat nagyságodhoz köldeni, a kiktől minden dolgokról búségesen izenteönk. Kérjük azert nagyságodat szeretettel, adjon ami nevönkkel valo mondandó beszédeknek hitelt és bekessegeben mentől hamareb lehet bocsássa hozzánk. Nagyságodnak istentől jó egészséget és boldogságos állapotot kevanunk. Datum Comaromii 9-a Julii 1627.

Közlé Jászay Pál „a szőnyi béke 1627“ czimü értekezésében. Tudománytár. Közrebocsátja a Magy. Tud. Társ. 1838. IV. köt. 234. l.

XXI.

Lipthay Imre testamentoma Januar 10-ről 1633.

Anno 1633. Die 10. Mens. Januar. Magam házánál az Levai praesidiumban én Lipthay Imre legelsőbben ajánlom lelke-met az Fölséges Istennek kezében, testemet az ő Atyjának ez világot pedig az benne élőknek: az én Istenem előtt bűnösnek vallom magamat lenni születésemtől fogva, mindekkoraiglan tetétől talpig, azt is ösmerem magamban, magamtul egy szem-pillantásig való jót tellyes életemben nem cselekedtem; hanem ha valamit cselekedtem az én Istenem által cselekedtem, az ő általa reám bocsájtott sz. Lelke által, de ő maga megmondja azt is maga még a sz. Írásban, micsodásnak tartsuk és tulajdonitsuk. Istenben igen beteg ember vagyok, de elmémben ép, legyen Istennek hála, kérem azon azért az én Istenemet, hogy még testi betegségemből is gyógyitson meg. az minthogy tartozom is vele, hogy ő sz. Fölségének nem contumax szolgálja legyenek, hanem alázatosan kérem ő sz. Fölségét az ő sz. Nevének dicsőségire és tisztességire, s az ő hiveinek itt ez világon való szolgálátjokra tartson meg az nagy nyavalyámbul, szolgálhas-suk mind ő Fölségének mind az ő hiveinek es szolgálainak. Azért mi jószágot birtam mint ösömtől maradottat ugymint Lipthay Miklóstul ezek azok: Liptovármegyében Lublicben négy vagy öt ház jobbágy, egy zsellér 's egy kuria jutott, Andornokon az Eger völgyen, Szemerén a Tisza mellett, Soshartyánban, Kisfa-

ludon Neograd vármegyében egy kőház több jósággal egyetemben, Csalárdban vagyon egy jobbágy hely, Neograd varmegyében Huzka Albert házhelye. Ezek maradtanak az ősömtől Lipthay Miklóstul az ki Budán Itélő mester volt. Az nagy Anyámtul Géczi Katalintul, mely Géczi Ferencz leánya volt, maradtott jóságok ezek az anyamtul maradtanak: Géczenben egy nemes Udvarhelyem. Kotorczoban hat házhely, puszták szőlő hegyestől, Varsánban Szécsénél hatodrésze az Falunak, Lapujtón is volt jóságom, de azt osztályban az atyafiaknak engedték, ők masutt engedtenek mi nekünk helyette. Az édes anyám Ersek Dorko volt Ersek László leánya, ezek a jóságok maradtanak ő rólok mi reánk: Nagy Falunak az fele, egy ház, határnak kilenczede 's tizede, az malomnak az fele, az vám épen enyim, én kértem meg az Császártul, Szüliznek az fele, Kis Tereny épen mind tizedestül es kilenczedestül (egy kúrian kívül) Anyamtul maradtott felső pusztá Gyügye épen, Kis Térénhez birjak az földeit a jobbagyim, Darásiban két egész jobbágyhely, zsellér három maradtott az Anyámtul; ezek nem adnak kilenczedet, hanem az kilenczedért egyik-egyik háztul adnak fr. 1. den 4. az két egész haz helyen négy jobbágy lakik, az malomnak is egy része enyim. Az kiket pedig Istennek való jóvoltából szerzettem, ezek azok: Zolyom várának az fele es Dobronyiva várának az fele; az mi az Zolyom és Dobronyiva várakat illeti, ilyen karban vagyon állapotja, hogy mikor en az Palatinus urtól ő Nagyságátul vettem arra felére az Ur, hogy mihelyt az ő nagysága fia az Dersóffi Asszonytul való Eszterházi István Uram ő Nagysága tizenhat esztendő s lészen, szintén olyan formán, vallatja ő Nagyságával is mind az két várnak az felit, valamint maga vallatta én nekem, az vallásra pedig ugyan köteles legyen az Urfi, azt írja az fassionalisban az kívül én az előtt is egy holnappal Fraknóban meg is találtam volt Palatinus Uramat ő Nagyságát, 's az Pozsonyi kaptalanbul erről költ levelet kezében adtam volt, kire ő Nagysága, hogy az maga jóságát, az kit maga szerzett az Bicsai jóságot is nekem kötő az végre,

hogyha meg nem akarnának az maradéki a Zolyom és Dobronyiva jószágban tartani az Bicsai jószágot foglalhassam el helyette, ha addig az ur fel nem vallatná az fiuval Eszterházi István Urral ő Nagyságával, még én élek, Erről erős kötés levele vagyon Palatinus Uram ő Nagyságának az Pozsonyi káptalanbul. Az pénzt pedig Zolyom váráért és Dobronyiva váráért eképen adtam, tallért tiz ezeret adtam, négyezer arany forintot adtam, ötezer forintot apro pénzt adtam annak utánna pedig, mint-hogy az ur vallásában az volt, hogy ezekhez a megvett várakhoz, a hol több jószág vagyon zálogban én válthassam ki. Azt az részt az kit Erdődi Kristofné Asszonyom birt, Palatinus Uram ő Nagysága akarattjabul csak valamely pénz hiján tizezer forinton váltottam ki hozzám az kirül az szombati káptalanbul szép testimonialis levél költ, az első vételemrül, az pozsonyi káptalanbul költ levél, az utolsó vetelembül az szombati káptalanbul, de mind együvé irattam Nagy-Szombatban az pozsonyi káptalanbul költ levelet is még ezen kívül harmadik rendbéli pénz is vagyon oda, mert a felül megnevezett Erdődiné Asszonyomtul levő részt is kiváltottam, kintelen voltam az Bagini és Királyfalvai részt Kéri János Uramnak engedni, az kívül énnekem Palatinus Uram ő Nagysága maga pecsétje alatt adott levelet, és megnevezett Badini és Királyfalvai jószágért pedig a ki pénzt adtam, azt én nekem meg nem adták gondolom nyoleczszáz forint, de hiszem Zolyomban a ladakban levél vagyon róla; az harmadik rendbeli pénzt is az előbbeni két rendbeli summa pénzzel mind együtt köll letenni ha kiváltják Zolyom várát és Dobronyiva várát. Ezt az két várát az három fiamnak Liphay Györgynek, Liphay Istványnak es Liphay Janosnak hagyom, ha pedig Isten meggyógyét és fiu magzatokkal látand bennünket. azoknak is annyi közök és részek legyen hozzájuk az megnevezett várakhoz, vagy ha kiváltanák az pénzhez, mint az fölül megnevezett fiaimnak, az leányoknak ne legyen semmi közök hozzájuk az várakhoz sem a pénzhez ha kiváltanák. Hanem ha Isten kit eltávoztasson, az fiaknak magvok szakadna, ugy szal-

jon a leányokra. Az mi a több jószágot illeti valahol mi vagyon mind östül mind pénzen szerzett, valahol illeti az leány ágót, mindenütt ki adják az leányoknak az ő részöket, mind szintén az fiaknak semmit benne meg ne tartsanak, annyi része legyen egy-egy leánynak, mint egyik-egyik fiúnak. Az mely jószágot az feleségemnek Majtheny Marianak vettem es adtam Lipnikben Radobiczan, Bisztriczint és Cseremént az Majtheny jószágban Simonyiban az Simoni házhoz tartozó jószágon kívül. Az feleségemnek Majtheny Marianak hagyom Radobiczában vett jószágomat, azon kívül a Simoni házhoz tartoznak Majthenyi János urtul azt, kit vettem tudniillik egy ház jobbágyot, azt hagyom az feleségemnek Máriának. Ugyan az feleségemnek Máriának vettem Cseremint egy jobbágy házhelyet, az kin ket jobbágy lakik ő neki hagyom. Bisztriczint vettem egy jobbágyot, két zselyért az feleségemnek Máriának hagyom. Lipniknek épen az felit minden jövedelmével kilenczszáz forinton vettem, melyről még levelet sem vettem a Sz. Benedeki Conventbül, azt is az Máriának feleségemnek vettem ő neki is hagyom. Ezekhez meg a feleségemnek Máriának vett megnevezett jószághoz, ugy köll jószágot venni nekie az feleségemnek Máriának: hogy ezekért az leirt Jószágokért az ki pénzt adtam, mind egyben számlálván négyezer forint árajószágot kell venni, ezekkel együtt nekie minden fogyatkozás nélkül adni; ha jószágot nem vehetnének, a mit nekie készpénzül köll az nekie vett jószágokkal együtt az négyezer forintig contentálni, és holta után is valakinek akarja, annak hagyhatja, mert én ezt nékie hagyom, ezen kívül pedig valameddig férjhez nem megyen, ugy birja az ő részit az más jószágbul, mint egy gyermekem. Holmi ingó marhám vagyon ménes és minden egyébféle marha és költségem, az harmincz-ezer forintot az három fiamnak Liphay Györgynek Liphay Istványnak cs Liphay Jánosnak hagyom, egyikének is tizezeret, harmadikának is tizezeret, ehez pedigh az pénzhez hozzá ne nyuljanak, hanem jószágot vegyenek rajta, és az jószág hasznával éljenek, ez pedigh az harmincezer forint így vagyon Tal-

lér tizezer vagyon benne az vasas ládában vagyon ezer tallér negyezer aprópénz vagyon. Az tizezer forintja így vagyon és így köll kitelni. Az feleségem ladájában vagyon négyezer forint. Az zolyomi számtartonal vagyon ezer forint. Jakoffi Ferencz Urnak köll ide adni kétezer forintot, az hétezer forintot teszen. Vagyon az bisztercei kamaránál penzem ötezer forint, ennek az háromezer forintját köll ehez az hétezer forinthez tenni és úgy leszen tizezer forint. Ez harmincezer forint leszen a három fiam. Ha pedig Isten meggyógyitana, több fiu magzatokkal is látogatna, azoké hasonlóképen lenne mind ezeké, a leányoknak ehez semmi közök ne legyen, hanem ha (Isten eltavoztassa) az fiuknak magvok szakadna úgy szálljon a leányokra. Még ettől a pénztől elegendő marad az melyből Mariát a feleségemet megelégtítsék négyezer forinthez az neki hagyott jósággal együttis masuttis. Liphay Katának az leányomnak két ezer forintot hagyok, ő neki is fogyatkozás nélkül megadják. Elég bort, árpát és zabot hordottam fel, azért a kamara pénzt ad. Az kis Jancsikát az anyja Mária tarcsa és tanitassa. Az tizezer forinthez az kit Jancsikának hagytam az harmincezer forintból nem köll nyulni elég haszna vagyon, mind az itt alatt, mint az ott fönt való jószágoknak. Ezeknek hasznokból megtanitathatja, Praedagusának is megfizethet. Szállásatul egynek is másnak is, az hova kívánatlik, az jószág hasznából fizessen. Az gyermeket Farkas kaszára nem kell hagyni. Liphay Katának az leányomnak meg az anyja az Nyiry Ferencz házafélit vette, azt én is nekie hagyom, és az közbül szépen megcsináltassak nekie. Annak fölötte ugyanazon házhoz vagyon egy örökös rét, és egy kert, azokat is mind az rétet, kertet az hazzal együtt Katának hagyom. Az Lévai hazomat az kiben lakom az három fiamnak hagyom Györgynek, Istváynak és Jánosnak, és több réteimet, kerteimet, valami vagyon az három fiamnak hagyom, az feleségem is egy részt vehessen belőlök mind egy fiam; és még az én neveimet viseli, addig birja, azutan az is az három fiaimra szálljon. Az mi a kapaniczak dolgat illeti, mind az, hogy Nyiri Ferencz

háza féle után nincsen semmi kapanicza. Egyarant oszoljanak az kapaniczak közöttök fiaim, leányaim és feleségem között, Kata is annyi részt vehessen mindegyik fiam, Maria is annyit, és mind addig birja, még az nevemet viseli, ha nevemet megváltoztatja, vagy holta történik feleségemnek az fiaimra és leányimra szálllyon az ő része, egyaránt osszák közöttök. Egyébb több helyekben való jószágos jószágim az kit szerzettem: Geledneknek nagy részit birom zálognak. Nagy Kálnán 27 haz jobbágy helyet és azon kívül az nemes udvar helyet, minden földével, rétjeivel, mezeivel, malombeli részeivel, erdeivel, és minden hozzatartozandó javaival zálogul birom, Felső Varadon két ház jobbágy helyet, egyik pénzes zálogom es másik Kalnay Zsafia után mindenik gyermekeire, Kis Salloban egy jobbágy Csernak Marton pénzén vettem, Kis Törén vagyon egy házhely pénzes zálogbau. Rendvennek az fele enyim pénzes zálogom, nehaj Kalnaj Janosnak engedtem barátságért az hasznát, de csak barátságért cselekedtem. Födemesnek három hazon kívül az fele enyim penzes zálogom. Az Ürményi hegyen az kelecseyi rész, szőlőknek az kilenczedén száz forintom vagyon zálogul. Néveden vagyon két ház jobbágyom zálogos. Sarfűn vagyon tizenegy ház jobbágy hely Nitra vármegyében zálogos jószágom. Kis Bölgyének az fele enyim zálogos, Simonyiban az udvarház, ugyan Simonyiban vagyon hazom, vagy négy jobbágy zálogos. Kotsuron vagyon egy jobbágy zálogos egy zsellér és egy szabad birónak az portiója. Radobiczán vagyon két jobbágy három zseller zálogos; Darásiban vettem egy házhelyet zálogban, az malomnak is egy része enyim; Szülezenben két ház helyem vagyon zálogos; Balogban vagyon egy ház jobbágyom zálogos, Balogh Sebestyéntül vettem in fnis 100 Kiralyfiának, a Pais Gyártó Demeter fiának zálogban birom az részit; Udvarnokiban vagyon két ház jobbágyom zálogos. Disznósban vagyon részem zálogos; Felső-Tóth-Bakan vagyon zálogos jószágom, az malombeli rész is, és ret vagyon. Varsánnak tizenegy pusztahazhelyit birom zálogban. Puszt-Teszerban kastélyban is va-

gyon részem. Kis Terjénben egy kuria volt másé, megvettem azt is pénzen. Bagonyának épen az felit birom Palatinus úrtul ő Nagyságátul kértem meg. Pusztá Gyallaban es Andban is Kalnáj Zsofiától való gyermekeimnek való részek. Kis Kozmálban is vagyon zálogos jószágom, és az hegyen szőlők. Nagy Kozmálban is vagyon zálogos jószágom. Ezeket és az felül megirt zálogos jószágimat, mellyek mind az ingó közé számláltatnak, hagyom közönségesen az három fiaimnak Máriának feleségemnek és leányomnak Lipthay Katának, annyi részt vehessenek az feleségem Maria és az leanyom Kata, mint egyik egyik a fiaim közül, minde-
nik egy részt, a megnevezett harmincezer forintokon es Zolyom és Dobronyivai jószágokon kívül, a mint oda fel is megmondot-
tam; és affele jószágoknak kivüle, mely anyjuk után Kalnay Zsofiatul való gyermekeimet illetné, vagy leanyagot nem illetné, és mindaddig birja az feleségem Maria mig az nevemet viseli, azután ha nevemet megváltoztatja vagy nevem viselése alatt holta történnék, az ő része a három fiamra és leanyomra szaly-
lyon, epen egyaránt osztozzanak fel magok között vele. Mint-
hogy pedig az ket fiaim Lipthay György és Lipthay István igen egyenetlenek, és még magamhoz is, a mint ők magok is jól tudják egyenetlenek voltanak, taval is elszöktének volt tőlem, és imitt amott bujdosván, nem tudom, hova bujdostanak volna, és mi történt volna rajtok, ha az én jóakaró öcsém Uram Ja-
koffy Ferencz Uram gondot nem viselt volna reájok, hogy ezen testamentumnak is megállásában egyenetlenek ne találtassanak az Tutor Uraimék addig se Lipthay Györgyöt se Lipthay Ist-
vánt be ne bocsássák Zolyom várában se Dobronyiva várában egyiket is, valameddig így ezen Testamentumomnak minden punctja szerint, kinek kinek, a mit hagytam, a Tutorok által ki nem adatik az ő részek, és minden abbeli dolgok el nem igazit-
tatnak. Datum ut supra die 10. Mens. Januar Anno 1633 in Praesidio Levensi in aedibus meis propriis

Az Tutorok lesznek sat. sat.

Eredetije a Garam Szent Benedeki Országos levéltárban.

XXII.

Lipthay Imre Codicillusa, mely kelt Léván Január 16-án 1633.

Nos Conventus Ecclesiae S. Benedicti de juxta Gron memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod Illustrissimus Dnus Joannes Thelegdy Colocensis et Bachiensis Eccles. Canonice unitarum Archiepiscopus item Reverendissimus Dnus Emericus Lossy Episcopus Varadiensis, Major. Metrop. Strigon. et Veteris Budae et de Saagh B. V. M. Ecclesiarum Praepositus . . . nostri personalliter comparentes in praesentiam . . . exhibuerunt et praesentaverunt nobis certum Testamentum piae reminiscendae Generosae condamn Domini Emerici Lipthay . . . hujusmodi sub tenore. Anno millesimo sexcentesimo tricesimo tertio die decima Mensis Januarii magam házánál az Levaj Praesidiumban etc. etc. Anno 1633 die 16-a (Januarii) virradóban legáltam ez ide ala megírott dolgokat: Csejkőiek, Szőlősiak, Ujfalviak ennekem sokkal adóssak, melyeknek felét mind elengedtem, Podluzsaniak, Kesztek valamivel adóssak mind elengedem. Kovácsiak valamivel adóssak, felét engedem. Solymosiakkal vessenek jól számot, az mivel adóssak felét elengedem. Kenezicsiek az mivel adóssak felét megengedem. Derzsényieknek engedek az adósságból huszonöt forintot. Voznicziaknak az mivel adóssak elengedem harmadát. Szénásfalviaknak az haborúság előtt valami búzával, borral, adóssak megengedem. Gelednekieknek az régi borárt, az kivel adóssak megengedem: Kartalik Lőrincznek és Kovács Gurónak, Varga Danielnek, Letovai Jankónak, az többi fizessék meg. Az Zolyomi jószágban az felső vidékbeliek sokkal adóssak az régi borok áraban elengedek nekik négyszáz forintot. Az Kis Terjenieknek valamivel adóssak mind megengedtem nekik. Burián János fiainak egy-egy csődörkét hagyok mindenkinek. Az hugom Pestvármegyeiné gyermekeinek mindenkinek két két cső-

dörkét hagyok. Szklenitzieknek valamivel adósok mind megengedem. Zsekelieknek, Mocsáriaknak, Teplaiaknak valamivel adósok megengedem, Az kész buzából hagyok Borbély Istvan-nak 50 fertál buzát. Az itt való Papista Schola Mesternek adjanak valamit. Ide az Levaj szentegyházra hagyok kétszáz fertál búzát megadják. Vagyon itt a házamnál kétszáz tallér és huszonöt, azon az Katának csináljanak fekete bársony szoknyát és subát is, ahhoz perémet, semmit ne késsenek vele, meg kell neki venni. Vagyon itt az Levaj házamnál haromszáz forint poltura pénz, ha az Katát eladják, abbul vásároljanak azon egy-mást Lengyelországból, vagy az hol elkél. Vagyon valami arany is itt az házamnál, le vagyon írva mennyi az közötté levő czédulában, mindjárást eléhozván Majthényi Maria asszonyom az aranyat, az közötté levő czedulában százhetven három jó nyomo arany vagyon leírva.“

Quas nos de verbo ad verbum sine diminutione et augmento aliquali transummi et transscribi facientes, non abrasas neque cancellatas sub sigillo istius Conventus nostri authentico praesentes utpote nostras Literas Testimoniales extradandas esse duximus et concedendas, communi svadente justitia. Datum Sabbatho proximo ante Dominicam Laetare Anno Domini 1633.

Biróilag összeegyeztetett és hitelesített peres mutatvány után, mely Barsmegye levéltárában Öriztetik.

